

HOGE RAAD VAN FINANCIËN

Studiecommissie voor de vergrijzing

JAARLIJKS VERSLAG

JUNI 2007

De leden van de Studiecommissie voor de Vergrijzing

de Heer G. QUADEN, Voorzitter

de Heer J. VERSCHOOTEN, Ondervoorzitter

de Heer G. DE SMET, op voordracht van de
Minister van Begroting

de Heer H. BECQUAERT, op voordracht van de
Minister van Sociale Zaken

de Heer M. WEBER, op voordracht van de
Minister van Financiën

de Heer M. ENGLERT, op voordracht van het
Federaal Planbureau

de Heer J. SMETS, op voordracht van de
Nationale Bank van België

Waarnemend lid :

de Heer J.-M. CLOSE

Het Secretariaat:

Mevrouw M. LOPEZ-NOVELLA

Mevrouw S. WEEMAES

Synthese

A.	Inleiding	11
B.	De evolutie van de sociale uitgaven tot 2050	12
	1. De achterliggende hypothesen	12
	2. De budgettaire kosten van de vergrijzing	15
	3. Gevoeligheidsanalyses	17
C.	De uitgaven voor gezondheidszorg	18
D.	Het armoederisico bij ouderen en een evaluatie van enkele recente beleidsmaatregelen	20
E.	De tweede pensioenpijler	22

De budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing

I	Evolutie van de uitgaven van de sociale bescherming tot 2050	27
A.	De basishypothesen van het scenario van de SCvV	27
	1. Globaal overzicht van de hypothesen	27
	2. De voornaamste hypothesen verder uitgediept	29
B.	Nieuwe vooruitzichten volgens het scenario van de SCvV	35
	1. Macro-economisch kader	35
	2. De arbeidsmarkt	36
	3. De budgettaire kosten van de vergrijzing	38
C.	Gevoeligheidsanalyses	45
	1. Inleiding	45
	2. Verschillende evoluties van de productiviteitsgroei	45
	3. Verschillende evoluties in de werkgelegenheid	49
II	De projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg	53
A.	Inleiding	53
B.	De sector van de langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden	53
	1. Beschrijvende analyse van de sector	56
	2. De evolutie van de uitgaven voor langdurige zorg (1996-2003)	58
C.	Een nieuwe methode voor de projectie van de uitgaven voor langdurige ouderenzorg	63
	1. De structuur van het model 'Ouderenzorg'	63
	2. Resultaten van de projectie van de uitgaven aan langdurige zorg (2012-2050)	67

D.	Onzekerheden verbonden met de toename van de levensverwachting	70
	1. Impact van de verrekening van de levensverwachting zonder ongeschiktheid op de projectie van de uitgaven voor langdurige zorg	71
	2. Impact van de verrekening van de levensverwachting in goede gezondheid op de projectie van de uitgaven voor acute zorg	72
III	Het armoederisico bij ouderen en een evaluatie van enkele recente beleidsmaatregelen	75
A.	Armoederisico bij ouderen	75
	1. Monetaire indicatoren	76
	2. Niet-monetaire indicatoren	79
B.	Doelmatigheid van enkele recente maatregelen in de strijd tegen armoede bij ouderen	81
	1. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	81
	2. Minimumrecht per loopbaanjaar	82
	3. Verhoging van de minimumpensioenen	84
C.	Besluit	85
IV	De tweede pensioenpijler	87
A.	Inleiding	87
B.	De Wet Aanvullende Pensioenen voor werknemers	88
	1. Een overzicht	88
	2. De dekkingsgraad van de tweede pijler voor werknemers	91
	3. Bijdragen en prestaties	94
	4. Conclusie	96
C.	Het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen	97
	1. Een overzicht	97
	2. Dekkingsgraad en bijdragen	99
V	Bijlage 1 : De modaliteiten in verband met welvaartsaanpassingen tot uitvoering van het Generatiepact en andere sociale correcties	101
A.	Inleiding	101
B.	Vaststelling van de financiële enveloppes voor 2007 en 2008	101
C.	Verdeling van de financiële enveloppes 2007 en 2008: voorstellen en budgettaire ramingen van de sociale partners, aangevuld met de beslissingen uit de Begroting 2007 en de recente beslissingen van de Ministerraad van 9 februari 2007.	103

D. Wat na 2008 ?	117
E. Sociale correcties buiten de Sociale Zekerheid	118
VI Bijlage 2 : De wijziging van de nieuwe brugpensioenregeling van het Generatiepact naar aanleiding van het Interprofessioneel Akkoord	121
VII Bijlage 3 : De tweede pensioenpijler	123
VIII Bijlage 4: Integratie van het generatiepact in de AWG-projectie van de sociale uitgaven	125

SYNTHESE

A. Inleiding

De Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) maakt voor het zesde jaar op rij haar Jaarlijks verslag over aan de Federale Regering, in het kader van de wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds¹. Hierin geeft ze een evaluatie van de budgettaire kosten van de vergrijzing, gebaseerd op de evolutie van sociale uitgaven.

“Evolutie van de uitgaven van de sociale bescherming tot 2050”

Zoals gewoonlijk geeft het eerste hoofdstuk van het verslag een actualisatie van de evaluatie van de budgettaire kosten van de vergrijzing die rekening houdt met de recentste beleidsmaatregelen. In vorig jaarverslag stond de invoering van de maatregelen van het generatiepact centraal. Ook dit jaar verdienen enkele maatregelen van het generatiepact bijzondere aandacht wegens het verschijnen van uitvoeringsbesluiten. Deze besluiten leidden tot de aanpassing van een aantal hypothesen die de SCvV had gemaakt op basis van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact en de toen beschikbare informatie vanuit de beleidscellen.

“De projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg”

Hoofdstuk II schuift een nieuwe methodologie naar voor wat betreft de uitgaven voor langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden ('long-term care'). De nieuwe methode berust op een gedetailleerde beschrijving van de uitgaven van de residentiële sector in België (de rustoorden voor bejaarden en de rust- en verzorgingstehuizen) voor de periode 1996-2003. In dit hoofdstuk wordt speciale aandacht besteed aan de impact van de leeftijd op de evolutie van de uitgaven van langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden. Naast een actualisatie van de acute en langdurige zorg, wordt voor beide uitgaventypes een variant gepresenteerd, waar de gevoeligheid van de resultaten aan de hypothese betreffende de evolutie van de levensverwachting in goede gezondheid, wordt getest.

“Het armoederisico bij ouderen en een evaluatie van enkele recente beleidsmaatregelen”

De update van de armoede-indicatoren geeft een zicht op het armoederisico bij bejaarden. Het derde hoofdstuk besteedt hieraan de nodige aandacht. Daarnaast wordt de doelmatigheid nagegaan van bepaalde maatregelen in de strijd tegen de armoede.

“De tweede pensioenpijler”

De SCvV kon in haar verslag van mei 2006 geen hoofdstuk wijden aan de tweede pensioenpijler door het gebrek aan voldoende gegevens daaromtrent. Intussen is de wet betreffende het toezicht op de instellingen van bedrijfspensioenvoorziening van 27 oktober 2006 verschenen² die de Commissie voor Bank-, Financie-, en Assurantiewezen (CBFA) de bevoegdheid heeft gegeven om bij sectoren en bedrijven gegevens op te vragen betreffende de uitbreiding van de tweede pijlerpensioenen. Voor wat betreft de sectorpensioenen en de zelfstandigen komen deze gegevens langzamerhand beschikbaar. Het vierde hoofdstuk tracht een aantal conclusies te trekken uit de geobserveerde data.

1. Belgisch Staatsblad van 14 september 2001.
2. Belgisch Staatsblad van 10 november 2006.

B. De evolutie van de sociale uitgaven tot 2050

1. De achterliggende hypothesen

a. Globaal overzicht van de hypothesen

De verkenning van de financiële evolutie van de sociale uitgaven tot 2050 is enerzijds gebaseerd op de Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050¹, geactualiseerd voor de recentste jaren (tot en met 2005), en anderzijds op het macro-economisch scenario, het sociaaleconomisch scenario en het sociaal beleidsscenario van de SCvV.

Het macro-economisch scenario geeft voor de periode 2006-2012 de groei van de werkgelegenheid, de productiviteit, de lonen en ten slotte de economische groei die voortvloeien uit de resultaten van de middellangetermijnprojecties van het Federaal Planbureau². Vanaf 2013 bepalen de langetermijnhypothesen over de productiviteit en de werkloosheidsgraad, gecombineerd met de projectie van de beroepsbevolking, de economische groei.

Die projectie van de beroepsbevolking voor de periode 2006-2050 vloeit voort uit de ontwikkeling van de activiteitsgraden en de berekening van de kans om in de verschillende sociaaleconomische statuten terecht te komen. Hierbij wordt uitgegaan van een ongewijzigde institutionele en wetgevende context, rekening houdend met besliste maatregelen voor de komende jaren. Zodoende tracht men rekening te houden met mogelijke gedragswijzigingen die voortvloeien uit recente wijzigingen in de wetgeving (bv. de invloed van de pensioenhervorming op het gedrag bij vrouwen; de invloed van de nieuwe brugpensioenregeling volgens het generatiepact op het gedrag van de potentieel bruggepensioneerden, de pensioenbonus die zou aanzetten tot langer werken, enz.). Ook met trends uit het verleden wordt rekening gehouden (bv. een verderzetting van de toename van de vrouwelijke activiteitsgraad).

Ten slotte wordt rekening gehouden met het sociaal beleid dat beslist werd voor de periode 2007-2008: het betreft hier welvaarts- en loongrensaanpassingen van de sociale uitkeringen en verhogingen van forfaitaire uitkeringen. Vanaf 2009 worden langetermijnhypothesen gehanteerd voor de berekening van de budgettaire enveloppes die bestemd zijn voor welvaartsaanpassingen conform de wet betreffende het generatiepact.

b. De voornaamste hypothesen verder uitgediept.

Tijdens de laatste vijf geobserveerde jaren nam de bevolking met 86 000 personen méér toe dan verwacht in de bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 wegens de sterker dan verwachte toename van de inkomende migratie en in mindere mate wegens de hoger dan verwachte geboortecijfers.

De aanpassing van de 'Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050' aan het nieuw geobserveerde uitgangspunt impliceert een grotere populatie.

1. "Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050", NIS (de huidige Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie), Federaal Planbureau
2. "Economische Vooruitzichten 2007-2012", Federaal Planbureau, mei 2007.

Nochtans blijven de hypothesen van de bevolkingsvooruitzichten 2000-2050¹ ongewijzigd. Deze hypothesen wijzigen enkel indien bepaalde evoluties méér lijken dan bewegingen van voorbijgaande aard en een structureel karakter aannemen. Nieuwe nationale bevolkingsvooruitzichten gebaseerd op nieuwe hypothesen worden verwacht in het begin van 2008. Ook Eurostat zal haar nieuwe bevolkingsvooruitzichten in het voorjaar van 2008 publiceren.

Door de actualisatie met de recentste observaties over de bevolking te combineren met dezelfde bevolkingshypothesen, worden op zijn minst de afgeleide gevolgen op lange termijn op de toekomstige geboorten, overlijdens en migraties van de tijdens de laatste jaren vastgestelde verschillen tussen bevolkingsvooruitzichten en -waarnemingen in rekening gebracht. Op middellange termijn impliceert dit een toename van de bevolkingsomvang met ruim 43 000 personen. Door de verhoging van het aantal geboorten en de grotere vruchtbaarheidsgraad bij immigranten speelt een 'vermenigvuldigingseffect' van generaties op lange termijn. Dit leidt in 2050 tot een bevolking die met ruim 71 000 personen de bevolking uit de SCvV-projecties van 2006 overschrijdt.

Behoud van hypothesen op lange termijn over productiviteitstoename...

De SCvV beschouwt de hypothese over de gemiddelde jaarlijkse productiviteitstoename van 1,75 % op lange termijn als realistisch, rekening houdend met het historisch gemiddelde van 1,88 % (periode 1913-2003). Nochtans wordt een vertraagde productiviteitsgroei opgetekend in de laatste 20 à 25 jaar.

Deze vertraging heeft enerzijds te maken met het gevoerde arbeidsmarktbeleid dat een daling van het loonaandeel in de toegevoegde waarde teweegbracht (toename van deeltijdse arbeid, loonmatiging, sociale bijdragenverminderingen, speciale statuten voor arbeiders met lage productiviteit). Toch mag verwacht worden dat het huidig arbeidsmarktbeleid - dat veeleer de arbeidscreatie met lage productiviteit stimuleert - op lange termijn niet met dezelfde intensiteit zal verdergezet worden.

Anderzijds vloeit de vertraging van de productiviteitsgroei eveneens voort uit het toenemend gewicht van de dienstensector in de Belgische economie waarin de productiviteitsgroei lager ligt. Er zijn daarentegen tekenen dat de tendens van vertraagde productiviteitsgroei zich niet zal handhaven. Observaties² leren ons immers dat de productiviteitsgroei van de marktdiensten aan het hernemen is. De opgetekende daling van jaarlijks gemiddeld 0,1 % in de periode 1995-2000, kende de jongste jaren een ommezwaaai en tekende een stijging van gemiddeld 0,8 % op. Die toename zou zich op middellange termijn doorzetten met gemiddeld 0,9 % per jaar. Reeds in vorig jaarverslag van de SCvV werd een allusie gemaakt op een verwachte versnelling van de productiviteitstoename in de dienstensector in de toekomst (zie Jaarlijks verslag, mei 2006, p.31). De opgetekende herneming van de productiviteitsgroei van de marktdiensten lijkt het begin van een dergelijke evolutie.

... en werkloosheidsgraad,

De structurele werkloosheidsgraad van 8 % - gebaseerd op het historisch gemiddelde van de laatste 50 jaar en gedefinieerd volgens het administratief concept in ruime zin (zie kader hieronder) - blijft ongewijzigd t.o.v. vorig jaarverslag. Op middellange termijn berust de afname van de werkloosheidsgraad enerzijds op een afname van de cyclische werkloosheid tengevolge een economische groei die uitstijgt boven de tendentiële groei en anderzijds op een daling van de structurele werkloosheidsgraad. De huidige werkloos-

-
1. Het model - oorspronkelijk door het NIS ontwikkeld, met ondersteuning van het Federaal Planbureau - wordt sinds twee jaar gedraaid op het FPB en daar verder ontwikkeld.
 2. "Economische Vooruitzichten 2007-2012", Federaal Planbureau, mei 2007.

heidgraad wordt bovendien verwacht af te nemen als gevolg van een dalende beroepsbevolking in de toekomst. Er zou zelfs een mogelijke schaarste op de arbeidsmarkt uit voortvloeien. De SCvV onderstreept het belang van een voortzetting van een actief arbeidsmarktbeleid, weliswaar met op lange termijn een minder remmend effect op de productiviteit.

Het meten van de werkloosheid : twee statistische concepten

De werkloosheid kan worden gemeten op basis van twee verschillende statistische concepten : het administratief concept en het concept 'Enquête naar de arbeidskrachten' (EAK).

Het administratief concept (in ruime betekenis) omvat zowel de personen die als werkzoekende zijn ingeschreven bij de regionale bemiddelingsinstellingen als de niet-werkzoekende oudere werklozen.

De 'Enquêtes naar de arbeidskrachten' worden uitgevoerd door het NIS en bezorgd aan Eurostat, dat het methodologisch kader ervan definieert. In die enquête die betrekking heeft op een staal van de bevolking, wordt de hoedanigheid van werkloze erkend na een individueel interview waarin wordt nagegaan of de werkloze reëel beschikbaar is voor de arbeidsmarkt en actief naar werk zoekt.

De huidige vooruitzichten zijn opgesteld aan de hand van het administratief concept (in ruime betekenis). Dat concept heeft een exhaustief karakter waardoor het geschikt is voor een simulatie van de middellange- en langetermijnevolutie van de werkloosheidsuitgaven enerzijds en van het potentiële arbeidsaanbod anderzijds. Daarbij moet rekening worden gehouden met een volledige opsplitsing van de bevolking per sociaaleconomische categorie.

met gevoeligheidsanalyses.

Gezien de onzekerheden met betrekking tot de productiviteitstoename en de werkgelegenheid, achtte de SCvV het nuttig om gevoeligheidsanalyses uit te voeren.

Ook de sociale beleidshypothesen verdienen de nodige aandacht...

Wat het sociaal beleid betreft, is het van belang te herhalen dat de wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005 een structureel mechanisme voor de aanpassing van loongrenzen, loondrempels en sociale uitkeringen aan de welvaart heeft ingevoerd vanaf 2008. De wet voorziet ook een tweemaaljaarlijks gezamenlijk advies van de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (de raden) die zich uitspreken over de omvang van de enveloppe en de aanwending van de financiële middelen. In september 2006 werd voor de eerste maal dergelijk advies geformuleerd.

... voor de periode 2007-2008...

De budgettaire enveloppes voor de periode 2007-2008 werden opgemaakt aan de hand van ramingen geïnspireerd op de basishypothesen van de SCvV, nl. 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits, 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar (enkel van toepassing in de pensioenregeling van de werknemers)¹. De raden hebben wat betreft de aanwending van de middelen een voorstel gedaan, dat integraal werd overgenomen door de regering. De regering heeft bovendien een extra enveloppe voorzien die - gecombineerd met de enveloppe door de raden voorzien voor welvaartsaanpassingen van de pensioenen² - uitmondde in een jaarlijkse welvaartsbonus³ voor 2007 en 2008. Naast de welvaartsaanpassingen voor pensioenen, onder de vorm van een jaarlijkse welvaartsbonus, werden ook welvaartsaanpassingen en/of loongrensaanpassingen toegekend aan RIZIV-uitkeringen, werkloosheidsuitkeringen, uitkeringen voor beroepsziekten en arbeidsongevallen. Het geheel van deze modaliteiten werd geïntegreerd in de SCvV-projectie. Meer details omtrent de toekenning van wel-

-
1. Met dat verschil dat de SCvV deze sociaalbeleidshypothesen in het verleden enkel voor de lange termijn hanteerde én enkel in een context met een jaarlijkse gemiddelde productiviteitsgroei van 1,75 %.
 2. Zowel in de werknemers- als in de zelfstandigenregeling.
 3. Koninklijk Besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.

vaartsaanpassingen en loongrensaanpassingen bevinden zich in hoofdstuk I en in bijlage 1.

...en vanaf 2009.

Voor de aanwending van de budgettaire middelen overeenkomstig het scenario van de SCvV, dienen de raden zich in het najaar van 2008 opnieuw uit te spreken voor de periode 2009-2010. Voor de periode 2009-2050 hanteert de SCvV dezelfde hypothesen als voorheen¹ omdat het generatiepact uitgaat van die hypothesen voor de berekening van de budgettaire middelen voor de welvaartsaanpassingen. De gehanteerde hypothesen resulteren enkel in een raming van de budgettaire middelen voor welvaartsaanpassingen maar zeggen niets over de aanwending van die middelen gezien de modaliteiten omtrent de toekenning van welvaartsaanpassingen slechts om de twee jaar worden vastgelegd.

2. De budgettaire kosten van de vergrijzing

Tabel 1 presenteert de budgettaire kosten van de vergrijzing volgens het scenario van de SCvV in vergelijking met het scenario van mei 2006.

TABEL 1 - De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn - in % van het bbp, volgens het SCvV-scenario en in verschil met het scenario van mei 2006

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	SCvV-scenario van mei 2007								Verskil met de resultaten van mei 2006	
	2006	2012	2030	2050	2012-2006	2012-2030	2006-2030	2006-2050	2006-2030	2006-2050
Pensioenen	8.9	9.4	12.5	13.4	0.5	3.2	3.6	4.5	0.6	0.5
- werknemerspensioenen	5.0	5.2	7.3	7.7	0.2	2.1	2.3	2.8	0.0	-0.1
- zelfstandigenpensioenen	0.7	0.7	0.9	0.8	0.0	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2
- overheidspensioenen ^a	3.2	3.4	4.4	4.8	0.3	0.9	1.2	1.7	0.4	0.4
Gezondheidszorg ^b	7.0	7.8	9.2	10.5	0.8	1.3	2.2	3.5	-0.1	-0.0
- acute zorg ^c	6.1	6.8	7.8	8.5	0.7	1.0	1.7	2.4	0.1	0.1
- langdurige zorg ^c	0.9	1.0	1.3	2.0	0.1	0.3	0.4	1.1	-0.1	-0.1
Arbeidsongeschiktheid	1.2	1.3	1.1	1.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1
Werkloosheid	2.1	1.8	1.2	1.1	-0.3	-0.7	-0.9	-1.0	0.0	0.0
Brugpensioen	0.4	0.4	0.4	0.4	-0.0	0.0	-0.0	-0.0	0.1	0.1
Kinderbijslag	1.6	1.5	1.3	1.1	-0.2	-0.2	-0.4	-0.5	0.0	0.0
Overige socialezekerheidsuitgaven ^d	1.6	1.6	1.6	1.6	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
Totaal	22.9	23.8	27.3	29.1	0.9	3.5	4.4	6.2	0.6	0.4
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	4.0	3.8	3.6	3.7	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	0.1	0.1

a. Bevat naast de pensioenen van de overheidsinstellingen die ten laste zijn van de overheid ook de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

b. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg en langdurige zorg.

c. De langdurige zorg omvat thuisverpleging, het verblijf in rustoorden voor bejaarden, in rust- en verzorgingstehuizen, in psychiatrische verzorgingstehuizen en in beschutte woonplaatsen en bepaalde uitgaven voor hulp in het dagelijks leven van hulpbehoevende bejaarden. De acute zorg omvat alle overige gezondheidszorg.

d. Vooral uitkeringen voor arbeidsongevallen, beroepsziekten en de fondsen voor bestaanszekerheid. Ook de uitgaven voor het leefloon werden thans hierin opgenomen.

- 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar. De verhoging van de loongrenzen in de pensioenregeling van de werknemers alsook het minimumrecht per loopbaanjaar worden zoals op korte termijn 0,5 % losgekoppeld van de loonnorm.

Een toename van de budgettaire kosten van de vergrijzing...

De budgettaire kosten van de vergrijzing bedragen 4,4 % van het bbp over de periode 2006-2030 - wat 0,6 procentpunt hoger is als in vorig jaarverslag over dezelfde periode - en lopen op tot 6,2 % van het bbp tegen het jaar 2050; 0,4 procentpunt meer dan de ramingen van vorige editie.

...vooral op middellange termijn...

Het verschil van 0,6 procentpunt tegen het jaar 2030, situeert zich voor 0,5 procentpunt in de middellange termijn (2006-2012).

De grootste afwijking in vergelijking met vorig jaar (0,4 procentpunt) situeert zich bij de uitgaven voor *overheidspensioenen*. De verklarende factoren liggen enerzijds bij nieuwe maatregelen en anderzijds bij de herschatting van bepaalde evoluties.

De nieuwe maatregelen omvatten onder meer de verhoging van het IGO¹ met 17 % sinds oktober 2006 en de overname van de pensioenen van de NMBS, die samen 0,1 procentpunt van de stijging ten opzichte van vorig jaarverslag vertegenwoordigen. Tot vorig jaar werd met de financiering van deze pensioenen rekening gehouden via de dotaties van de federale staat naar de NMBS. De NMBS zelf stond echter ook in voor de rechtstreekse financiering van een deel van de pensioenen. In de Nationale Rekeningen werd die financiering geboekt in de rekening van de bedrijven, die niet in de budgettaire kosten van de vergrijzing is geïncorporeerd, gezien die enkel de uitgaven van de overheid in kaart brengt. Vanaf 2007 neemt de federale staat de gehele financiering van de pensioenen van de NMBS over en verschijnt bijgevolg in zijn totaliteit in de budgettaire kosten van de vergrijzing. Merk op dat deze operatie op korte termijn² budgettair 'neutraal' is voor de overheid gezien zij nu persoonlijke en patronale bijdragen int van de NMBS. De toename van de budgettaire kosten die uit deze operatie voortvloeit, wordt dus op korte termijn gecompenseerd door bijkomende ontvangsten die niet in SCvV-verslag worden gepresenteerd.

De herschatting van de evolutie van de uitgaven voor ambtenarenpensioenen en de pensioenen van de Post in de meerjarenbegroting heeft aanleiding gegeven tot een aantal aanpassingen van de resultaten ten belope van 0,3 procentpunten in bbp-termen.

Naast de toename van de overheidspensioenen wordt een klein deel (nl. 0,1 procentpunt) van de meerkost verklaard in de tak '*gezondheidszorg*'. De groei in de gezondheidszorguitgaven is bijzonder groot in 2007. Het gaat hier echter over een inhaalbeweging ten opzichte van 2006, waarin een daling in bbp-termen van de gezondheidszorguitgaven gerealiseerd werd. Op lange termijn daarentegen is de toename minder groot dan in de SCvV-projecties van 2006 (zie verder).

...en een kleine toename op lange termijn, enerzijds in de pensioenuitgaven voor de zelfstandigen...

Het uitvoeringsbesluit van de pensioenbonus voor langer werken (na 62 jaar) wijkt af van de hypothesen die in het vorig jaar gepubliceerde verslag werden gehanteerd, in die zin dat ook aan gepensioneerden met een minimumpensioen³ een pensioenbonus wordt toegekend. Dit impliceert een meeruitgave in de pensioenuitgaven voor zelfstandigen

-
1. IGO staat voor Inkomensgarantie voor ouderen, in tabel 1 ondergebracht bij 'overheidspensioenen' gezien het ten laste is van de federale overheid in de nationale rekeningen.
 2. Op middellange en lange termijn wordt verwacht dat de bijdragen trager evolueren dan de pensioenen door de impliciete hypothese dat het aantal actieven van de NMBS - dus de grondslag van de bijdragen - minder vlug evolueert dan de pensioenuitgaven.
 3. Op basis van de informatie waarover de SCvV beschikte bij de opmaak van haar jaarlijks verslag van 2006 ging de SCvV ervan uit dat het berekend zelfstandigenpensioen, eerst werd verhoogd met de pensioenbonus om daarna de toets met het minimumpensioen te ondergaan. Het uitvoeringsbesluit beslist echter eerst het berekend pensioen te toetsen aan het minimumpensioen, om daarna de pensioenbonus toe te voegen.

(0,2 procentpunt tegen het jaar 2030), gegeven het feit dat 75% van de zelfstandigen een minimumpensioen heeft en dat een belangrijk deel daarvan blijft doorwerken tot 65 jaar.

... anderzijds in de uitgaven voor brugpensioenen....

Het Koninklijk Besluit van 3 mei 2007 tot regeling van het conventioneel brugpensioen in het kader van het generatiepact¹ legt de modaliteiten vast voor de nieuwe brugpensioenregeling die voortvloeit uit het generatiepact - dat een strengere loopbaanvoorwaarde invoerde voor de toegankelijkheid tot brugpensioen - rekening houdend met de beslissingen uit het interprofessioneel akkoord. Dit akkoord omvat de uitbreiding van de gelijkgestelde periodes die in aanmerking worden genomen bij de berekening van de loopbaanduur voor brugpensionering. De daling van de instroom in brugpensioen blijft aanzienlijk, hoewel zij wordt afgezwakt in vergelijking met de verwachte daling juist na generatiepact (SCvV 2006). Deze was het gevolg van de strengere loopbaanduurvereiste, maar was gebaseerd op de huidige wijze waarop de gelijkgestelde periodes in aanmerking worden genomen. De oorspronkelijke reductie van 40 000 (35 000) bruggepensioneerden in 2030 (2050) tengevolge van het generatiepact, werd bijgevolg teruggebracht naar 27 000 (23 000), m.a.w. de oorspronkelijke impact van het generatiepact op de brugpensioenen, werd met één derde verminderd. Dit resulteert in een meeruitgave van 0,1 procentpunt van het bbp ten opzichte van vorig jaarverslag.

... gecompenseerd door een kleinere groei in de werknemerspensioenen.

De toename van de uitgaven voor werknemerspensioenen over de periode 2006-2050 ligt 0,1 procentpunt van het bbp lager dan in vorig jaarverslag. Alhoewel in de periode 2012-2017 nog extra uitgaven genoteerd worden in vergelijking met de SCvV-versie van 2006, o.a. door de stijging van het minimumrecht per loopbaanjaar dat met 17 % stijgt in plaats van de vorig jaar in rekening gebrachte 7 %, worden die meeruitgaven meer dan gecompenseerd in de periode na 2017.

De elementen die resulteren in een minder sterke stijging van de pensioenuitgaven voor werknemers t.o.v. het jaarverslag van 2006 zijn (1) een lagere loonstijging - zowel geobserveerd als verwacht - in de periode 2004-2012 die het gemiddeld pensioenbedrag vertraagt; (2) de stijging van de loongrens zou in de periode 2007-2012 aanzienlijk lager liggen: hierdoor bevindt zich een aanzienlijk percentage loontrekkenden boven de loongrens, wat de pensioenuitgaven uiteraard sterk afremt omdat hun lonen die uitstijgen boven de loongrens niet in rekening gebracht worden bij de pensioenberekening; (3) op basis van de toen beschikbare informatie van de beleidscel 'pensioenen', kreeg in de SCvV-versie van 2006 de pensioenbonus van 2 euro per gewerkte dag na 62 jaar, bovenop de prijsevolutie, ook nog een welvaartsaanpassing van 0,5 % vanaf 2007. In de huidige basis wordt die bonus op middellange termijn enkel aan de prijsindex gekoppeld (zoals in de wet voorzien, die geldt tot 2012) en krijgt pas vanaf 2013 een welvaartsaanpassing. Eens de bonus is toegekend en toegevoegd aan het pensioenbedrag, evolueert zij onder dezelfde modaliteiten als het pensioen.

3. Gevoeligheidsanalyses

Zoals elke evaluatieoefening op lange termijn, is het SCvV-scenario doordrongen van onzekerheden. Gevoeligheidsanalyses maken rond sleutelparameters van dit scenario is daarom belangrijk. In dit rapport achtte de SCvV het nuttig om dergelijke analyses te maken voor twee pijlers nl. productiviteit en werkgelegenheid. Voor elk geval werden gunstigere en minder gunstige groeiscenario's (dan in het SCvV-scenario) in aanmerking genomen.

1. Belgisch Staatsblad van 8 juni 2007.

Twee hypothesen over de productiviteitsgroei werden in aanmerking genomen: in de ene hypothese is de groei groter (2,0 % per jaar) en in de andere is de groei zwakker (1,5 % per jaar) dan in het basisscenario (1,75 % per jaar). In de eerste twee scenario's blijven de sociaalbeleidsparementen, met ander woorden de verschillende soorten welvaartsaanpassingen, onveranderd ten opzichte van het SCvV-scenario. Die parameters komen overeen met de bepalingen uit het generatiepact. In een derde scenario, in de veronderstelling dat de productiviteit zwakker is, worden die parameters aangepast aan de vertraagde evolutie van de productiviteit en de lonen. De graad van generositeit van het sociaal beleid daalt (met 0,25 procentpunt).

Indien het sociaal beleid niet aangepast wordt aan een nieuwe macro-economische omgeving, zou een gunstigere evolutie van de productiviteit de budgettaire kosten van de vergrijzing doen dalen met 1 % van het bbp tegen 2050; een minder gunstige evolutie doet die kosten op een equivalente manier stijgen. Indien het sociaal beleid echter wordt aangepast aan de zwakkere groei van de productiviteit, dan bedraagt het verschil in termen van budgettaire kosten van de vergrijzing nog slechts 0,3 % van het bbp (ten opzichte van het SCvV-scenario).

Dit rapport schenkt ook aandacht aan de gevoeligheid van de budgettaire kosten van de vergrijzing voor een evolutie van de werkgelegenheid die gunstiger of minder gunstig zou zijn. Die dynamiek komt tot uiting in een werkgelegenheidsgraad van bijna 73 % tegen 2050 in het scenario met een hoge werkgelegenheid. Ze bedraagt 69 % in het SCvV-scenario en iets meer dan 65 % in het scenario met een zwakke werkgelegenheidsgraad. Deze stijging (daling) van de werkgelegenheidsgraad stemt overeen met een halvering (verdubbeling) van de structurele werkloosheidsgraad tot 4 % (12 %) én een halvering (verdubbeling) van het aantal bruggepensioneerden.

In het scenario met een hoge werkgelegenheid dalen de budgettaire kosten van de vergrijzing met 1,4 % van het bbp. Naast een grotere economische grondslag, dragen vooral de daling van het aantal werklozen en van het aantal bruggepensioneerden bij tot die verlaging, wat voortvloeit uit een gunstigere evolutie van de werkgelegenheid. Het scenario met een zwakke werkgelegenheid levert resultaten op met een identieke grootteorde. De budgettaire kosten van de vergrijzing stijgen er met iets meer dan 1,5 %.

C. De uitgaven voor gezondheidszorg

Het tweede hoofdstuk behandelt de projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg, waarbij vooral aandacht wordt besteed aan de nieuwe methode die in dit verslag wordt gebruikt om de projectie van de uitgaven voor langdurige zorg aan afhankelijke ouderen te verwezenlijken. Deze uitgaven zijn in het recente verleden aanzienlijk toegenomen, vooral als gevolg van een toename van het aantal patiënten die verblijven in rust- en verzorgingsinstellingen (RVT's). Deze toename is te wijten aan een hogere institutionaliseringsgraad bij de oudste ouderen, en aan de reconversie van bedden in rustoorden voor bejaarden (ROB's) naar RVT-bedden. Tegelijk stelt men een verschuiving vast in de graad van zorgafhankelijkheid, waarbij het aandeel van zwaar zorgafhankelijke patiënten aanzienlijk toeneemt. Aangezien dergelijke patiënten meer en beter worden omkaderd, wordt het volume-effect nog versterkt door een prijseffect (hogere dagforfaits per patiënt).

Het model voor de uitgaven aan langdurige zorg dat in het huidige rapport werd gebruikt, is een hiërarchisch model waarin de bevolking per leeftijd en geslacht wordt verdeeld over zorggebruikers en niet-zorggebruikers. De zorggebruikers worden gesplitst in gebruikers van thuiszorg en residentiële zorg (in ROB of RVT). Deze groepen worden verder verdeeld over categorieën met verschillende graad van zorgafhankelijkheid. De patiëntenaantallen per zorgcategorie worden vervolgens gekoppeld aan het aantal uitbetaalde forfaits. De totale uitgaven worden gevonden door het aantal vergoede forfaits te vermenigvuldigen met de prijzen (die toenemen in functie van de zorgafhankelijkheid, en in de tijd) en vervolgens te sommeren over zorgcategorieën, mannen en vrouwen, en leeftijdsklassen.

Het spreekt voor zich dat de leeftijd een essentiële verklarende variabele is van de kans op het gebruik van zorg: het percentage zorggebruikers neemt immers zeer sterk toe met de leeftijd. De toenemende zorgbehoefte vertaalt zich echter niet eenduidig in gebruik van formele zorg: ze wordt gedeeltelijk opgevangen door informele hulp van partners, kinderen en andere familieleden of verwanten. De beschikbaarheid van informele zorg laat zich echter moeilijk meten op macroniveau. In dit model werd daarom een socio-demografische variabele gebruikt die wordt gedefinieerd als de kans dat een getrouwd persoon zijn of haar partner verliest als gevolg van scheiding of overlijden, met andere woorden de kans dat men de transitie maakt van de burgerlijke staat "gehuwd" naar "weduwe/weduwnaar" of "gescheiden(e)". Deze "proxy" voor de beschikbaarheid van informele hulp heeft, naast de leeftijd, een duidelijk significante invloed op het gebruik van formele zorg: het wegvallen van de partner verhoogt de kans op formeel zorggebruik en op de keuze voor verblijf in een rusthuis. Deze laatste keuze, tussen thuiszorg of residentiële zorg, wordt bovendien ook beïnvloed door de relatieve kost van verblijf in een rusthuis ten opzichte van verblijf thuis.

De bepaling van het aantal patiënten per zorgcategorie, opnieuw hoofdzakelijk in functie van de leeftijd, laat toe de totale uitgaven te berekenen door het aantal patiënten te koppelen aan het aantal forfaits. Het berekende aantal forfaits levert dan, na vermenigvuldiging met de eenheidsprijs (het dagforfait), de uitgaven per zorgcategorie, leeftijd en geslacht op. De dagforfaits zelf, ten slotte, evolueren in functie van indexaanpassingen, welvaartsaanpassingen, veranderingen in de omkaderingsnormen, en budgettaire maatregelen.

Om simulaties te kunnen maken met het model, moet een aantal veronderstellingen worden gemaakt betreffende de toekomstige evolutie van exogene variabelen. Deze werden gebaseerd op de resultaten van het MALTESE-model, met name ten aanzien van de verwachte evolutie van de demografie en het reële inkomen. De reële inkomensgroei wordt in het nieuwe model toegepast op de evolutie van de dagforfaits, waarmee impliciet wordt verondersteld dat de lonen in de sector van de langdurige zorg de lonen in de rest van de economie zullen volgen. De extra levensjaren als gevolg van de stijgende levensverwachting worden in het basisscenario verondersteld niet zonder fysieke of psychische beperkingen te worden doorgebracht. Ze beïnvloeden echter wel in positieve zin de beschikbaarheid van informele hulp, wat de kans op het gebruik van formele zorg enigszins doet afnemen.

In een alternatief scenario werden de uitgaven berekend uitgaande van extra levensjaren zonder beperkingen ("disability-free"), waarbij werd verondersteld dat de helft van de additionele levensjaren in goede gezondheid worden doorgebracht. Deze hypothese heeft tot gevolg dat de kansen op zorggebruik in alle leeftijdsgroepen licht dalen. De uitgaven

voor langdurige zorg worden in het basisscenario geraamd op ongeveer 2 procent van het bbp in 2050, en in het alternatieve scenario op ongeveer 1,9 procent van het bbp.

Een gelijkaardig alternatief scenario werd ook uitgewerkt voor de uitgaven voor acute zorg. In het basisscenario werden de uitgaven voor acute zorg geraamd op 8,5 % van het bbp tegen 2050. In het alternatief scenario, daalt het aandeel van de uitgaven voor acute zorg in het bbp met 7,6 %. De impact van het feit dat de levensverwachting in goede gezondheid in aanmerking wordt genomen, is veel groter bij de acute zorg. In totaal bedraagt het procentueel verschil tussen het basisscenario en het alternatief scenario voor alle overheidsuitgaven voor gezondheidszorg (acute zorg en langdurige zorg) 9,4 %. Deze alternatieve oefeningen tonen dat de impact van de onzekerheden die verband houden met een levensverwachting in goede gezondheid op de projectie van de gezondheidszorguitgaven van een relatief belangrijke grootteorde zijn.

D. Het armoederisico bij ouderen en een evaluatie van enkele recente beleidsmaatregelen

Op grond van monetaire indicatoren loopt 14,7 % van de Belgische bevolking een armoederisico in 2004. Dit betekent dat ze leven in een gezin waar het beschikbaar equivalent inkomen lager is dan de armoededrempel die voor 2004 overeenstemt met 9 865 euro per jaar of 822 euro per maand. Ouderen lopen een merkelijk hoger armoederisico dan de rest van de bevolking: 20,6 % van de 65-plussers heeft een inkomen dat onder de drempel ligt tegenover 12,2 % bij de 16-tot 64-jarigen¹. De meest kwetsbare ouderen zijn vrouwen, hoogbejaarden en alleenstaanden, met een armoederisico van respectievelijk 21,5 %, 24,6 % en 26,5 %.

Hoewel monetaire armoede dus meer bij ouderen voorkomt, zijn er enkele elementen die dit beeld gedeeltelijk lijken te nuanceren. Zo zou de mate waarin ze arm zijn minder precair zijn dan bij de rest van de bevolking. Het mediaan equivalent inkomen van de 65-plussers met een armoederisico bedraagt namelijk 85 % van de armoededrempel, bij de arme 16-tot 64-jarigen is dit 79 %. Ook de inkomensongelijkheid zou minder groot zijn binnen de groep ouderen dan bij de jongere leeftijdsgroep. Daarnaast lijken niet monetaire armoede-indicatoren (over huisvesting, toegang tot de gezondheidszorg, de subjectieve inschatting van de financiële situatie, ...) een genuanceerder beeld te schetsen over de levenskwaliteit bij ouderen in vergelijking met de 16- tot 64-jarigen (op basis van de EU-SILC 2005). Zo geven 65-plussers bijvoorbeeld minder aan dat ze problemen hebben om de eindjes aan elkaar te knopen of om onverwachte uitgaven te kunnen opvangen dan de jongere bevolkingsgroep.

Het pensioen vormt een fundamentele bescherming tegen armoede. Binnen het wettelijk pensioensysteem zijn enkele mechanismen ingebouwd zoals het gegarandeerde minimumpensioen en het minimumrecht per loopbaanjaar waardoor, onder bepaalde voorwaarden, in een minimuminkomen aan de gepensioneerde wordt voorzien. Daarnaast zorgt de overheid via de sociale bijstand ervoor dat de bestaansmiddelen van de ouderen

1. De armoededrempel is bepaald als 60 % van het mediaan equivalent inkomen en is gebaseerd op de jaarlijkse enquête "Statistics on Income and Living Conditions" afgenomen in 2005 (EU-SILC 2005) over het inkomen in 2004. Het *equivalent* inkomen, of het beschikbaar inkomen op individueel niveau, wordt afgeleid van het gezinsinkomen dat gecorrigeerd wordt voor de gezinsomvang en -samenstelling. Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomensjaar 2004).

minimaal overeenstemmen met het bedrag van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

Onder andere in het kader van het generatiepact heeft de overheid enkele maatregelen bepaald die in een verhoging van de laagste pensioenen en bijstand voorzien. De doelmatigheid hiervan in de strijd tegen armoede kan benaderd worden door hun wettelijke bedragen te vergelijken met de relatieve armoededrempel, die dan als een minimumgrens geldt.

In december 2006 werden de maximale maandelijkse IGO-uitkeringen met bijna 14 % opgetrokken tot 795,46 euro voor een alleenstaande en 1 060,61 euro voor een koppel waarvan beiden de IGO ontvangen (in prijzen van oktober 2006 aan index 118,48). De kloof met de armoededrempel wordt hierdoor kleiner, maar de bijstand ligt toch nog 8 % (alleenstaande) tot 19 % (koppel) onder die drempel (gebaseerd op EU-SILC 2005 en rekening houdend met de tussentijdse prijsevolutie). De vooropgestelde doelstelling was echter het optrekken van de bijstand tot de armoededrempel. Ook na de bijkomende verhoging met 2 % van de IGO-bedragen die voorzien is voor december 2007, zal de doelstelling niet bereikt worden.

Ook na de verhoging van de minimumpensioenen voor werknemers en zelfstandigen met 2 % in september 2007, liggen die bedragen voor gepensioneerden met een volledige loopbaan onder de armoededrempel. Een uitzondering hierop is het minimumpensioen aan bedrag alleenstaande bij een volledige werknemersloopbaan.

Sinds de invoering ervan in 1997 heeft het minimumrecht, dat overeenstemt met het minimumloon van een 21-jarige op het moment van de pensioenberekening, enkel de prijsevolutie gevolgd (conform het minimumloon). In oktober 2006 wordt het minimumrecht zodanig verhoogd dat het pensioenbedrag, in de hypothese van een volledige loopbaan die gewaardeerd wordt aan het minimumrecht, overeenstemt met het minimumpensioen voor werknemers. Vóór de maatregel van het generatiepact kon het minimumpensioen voordeliger zijn dan het minimumrecht, maar vanaf oktober 2006 zal het pensioenbedrag op basis van het minimumrecht minstens overeenstemmen met het minimumpensioen. Aangezien in de realiteit slechts een deel van de loopbaanjaren opgetrokken wordt tot het minimumrecht, zal het pensioen voor de nieuwe gepensioneerden steeds hoger liggen dan het equivalente minimumpensioen. Bovendien zijn de toekenningsvoorwaarden voor het minimumrecht minder streng dan voor het minimumpensioen. Het minimumrecht zal dan ook in de praktijk het minimumpensioen vervangen bij de nieuwe gepensioneerde werknemers¹.

Of, en in welke mate een pensioen dat (gedeeltelijk) berekend wordt op basis van het minimumrecht, het niveau van de armoededrempel haalt, is sterk afhankelijk van de hoogte van de overige lonen, de loopbaanduur,... De sterke verhoging van het minimumrecht in oktober 2006 betekent in ieder geval een gevoelige verbetering van het pensioen.

1. Gelijktijdig met de verhoging van de minimumpensioenen met 2 % in september 2007, zal ook het minimumrecht met 2 % stijgen zodat het minimumrecht voordeliger blijft.

E. De tweede pensioenpijler

Een toenemende bezorgdheid over de betaalbaarheid van de pensioenen in de eerste pijler heeft zich onder meer vertaald in een grote belangstelling voor de ontwikkeling van aanvullende pensioenvoorzieningen in de tweede pijler en vormen van individueel langetermijnsparen. Het wordt steeds gebruikelijker dat werknemers op het niveau van de onderneming of de sector waarin zij werken, een pensioen opbouwen ter aanvulling van het wettelijke pensioen. Het was wegens een gebrek aan data voor de SCvV tot dusver onmogelijk om jaarlijks de ontwikkeling van de tweede pijler te beschrijven. Voor wat betreft de sectorpensioenen en de zelfstandigen komen deze gegevens langzamerhand beschikbaar.

Helaas zijn recente gegevens over het belang van de WAP (Wet Aanvullende Pensioenen) in termen van premie-incasso, uitkeringen of aantal aangesloten actieve werknemers schaars en onvolledig. In de toekomst zal dat echter veranderen. Immers, de regering heeft besloten tot de oprichting van een databank voor ondermeer aanvullende pensioenen, SIGeDIS¹ genaamd. Verder heeft de CBFA in de nieuwe WAP en WAPZ (Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen) de taak gekregen een twejaarlijks rapport op te stellen, waarin de ontwikkeling van de gewone en sociale WAP op sectorniveau wordt beschreven. De gegevens voor het eerste verslag zijn gebaseerd op een bevraging in 2006, en beschrijven de jaren 2004 en 2005. Een probleem hierbij is wel dat deze gegevens van de CBFA de werkelijke tweede pijler niet volledig weergeven. Hiervoor zijn er verschillende redenen, waarvan een belangrijke is dat deze gegevens enkel betrekking hebben op de WAP-conforme sectorpensioenen. Voor wat betreft de dekkingsgraad is een bijkomend probleem dat er talrijke dubbeltellingen zijn. Uitgaande van gegevens uit het Strategisch Rapport Pensioenen 2005 en afhankelijk van de berekeningswijze, ligt de totale dekkingsgraad tussen 2003 en 2007 tussen de 51 en 58 procent. De dekkingsgraad van WAP-conforme sectorpensioenen is ongeveer 16% in 2003. De grootste stijging van deze dekkingsgraad lijkt vóór 2003 te hebben plaatsgevonden. Tussen 2003 en 2004 stijgt de dekkingsgraad nog wel, maar veel minder. Tussen 2004 en 2006 neemt ze zelfs wat af, om tussen 2006 en 2007 weer licht te stijgen. Die veranderingen van na 2003 zijn echter beperkt, en de conclusie is dus dat de sectorpensioenen in termen van aantallen aangesloten werknemers nog niet zo groot zijn dat ze de dekkingsgraad sterk kunnen beïnvloeden.

Uit de gegevens van de CFBA blijkt dat werknemersbijdragen aan WAP-conforme sectorpensioenregelingen in de tweede pijler zeer beperkt blijven. De werkgeversbijdragen liggen echter tussen de 0,6 en 4,2% van het loon. De totale bijdragen bedragen ongeveer 0,06 % bbp in 2004 en 2005.

De totale prestaties (renten en kapitaaluitkeringen) van de WAP-conforme sectorpensioenregelingen bedragen ongeveer 0,03 % bbp in 2004 en 2005. Eén van de doelstellingen van de WAP is het stimuleren van de uitbetaling onder de vorm van rente. Aangezien kapitaaluitkeringen eenmalig plaatsvinden, moet het aantal kapitaaluitkeringen worden vergeleken met het nieuwe aantal ingegane rentes. Dan blijkt dat deze in aantallen vergelijkbaar zijn, en in ieder geval in de sectorpensioenregelingen niet systematisch verschillen.

In haar jaarlijks verslag van 2003 heeft de Studiecommissie voor de Vergrijzing getracht een projectie te maken van de prestaties en bijdragen van de sectorpensioenregelingen in

1. Sociale Individuele Gegevens - Données Individuelles Sociales.

de 2e pijler. De vergelijking laat zien dat het niveau van de toenmalig veronderstelde dekkinggraad redelijk overeenkomt met de nu beschikbaar gekomen gegevens, maar dat het erop lijkt dat de groei van de dekkinggraad in 2003 werd onderschat. Wat betreft bijdragen en prestaties is de vergelijking met het eerdere rapport van de Studiecommissie niet eenvoudig. Met zeer grote voorzichtigheid zou men echter kunnen concluderen dat het niveau van de bijdragen in 2004 werd onderschat, maar dat de groeivoet van de bijdragen werd overschat, waardoor het niveau van de bijdragen in 2005 redelijk juist werd geschat. Het niveau van de prestaties werd steeds onderschat, hoewel de groeivoet werd overschat, en er ook hier dus sprake is van convergentie.

Wat betreft de aanvullende pensioenen voor zelfstandigen, voerde de Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen (WAPZ) een aantal veranderingen door in het Vrij Aanvullend Pensioen Zelfstandigen (VAPZ).

Er is betrekkelijk weinig bekend over het belang van de WAPZ in termen van premie-incasso, uitkeringen of aantal aangesloten actieve zelfstandigen. Uit enige algemene gegevens afkomstig uit de bevraging van de CBFA kan afgeleid worden dat ongeveer 20% van de actieve zelfstandigen aangesloten is bij een VAPZ-regeling. Dit cijfer is om meerdere redenen echter een onderschatting van de werkelijke dekkinggraad van de tweede pijler voor zelfstandigen. Ongeveer 43% van deze aangesloten zelfstandigen hebben een sociaal VAPZ contract. Verder kan worden afgeleid dat er voor ongeveer 40% van de aangeslotenen per jaar en per aangeslotene een premiebetaling van 2.000 euro of meer wordt gedaan. Ongeveer 21% van de contracten gaat gepaard met een premie tussen de 500 en 1.000 euro.

*DE BUDGETTAIRE EN SOCIALE
GEVOLGEN VAN DE VERGRIJZING*

Evolutie van de uitgaven van de sociale bescherming tot 2050

A. De basishypothesen van het scenario van de SCvV

1. Globaal overzicht van de hypothesen

De verkenning van de financiële evolutie van de sociale uitgaven tot 2050 is enerzijds gebaseerd op de Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050¹, geactualiseerd voor de recentste jaren (tot en met 2005), en anderzijds op het macro-economisch scenario, het sociaal-economisch scenario en het sociaalbeleidsscenario van de SCvV.

Het macro-economisch scenario geeft voor de periode 2006-2012 de groei van de werkgelegenheid, de productiviteit, de lonen en ten slotte de economische groei die voortvloeien uit de resultaten van de middellangetermijnprojecties van het Federaal Planbureau². Vanaf 2013 bepalen de langetermijnhypothesen over de productiviteit en de werkloosheidsgraad, gecombineerd met de projectie van de beroepsbevolking, de economische groei.

Die projectie van de beroepsbevolking voor de periode 2006-2050 vloeit voort uit de ontwikkeling van de activiteitsgraden en de berekening van de kans om in de verschillende sociaal-economische statuten terecht te komen (het sociaal-economisch scenario). Hierbij wordt uitgegaan van een ongewijzigde institutionele en wetgevende context, rekening houdend met besliste maatregelen voor de komende jaren en de eventuele gedragswijzigingen die daaruit voortvloeien. Ook met trends uit het verleden wordt rekening gehouden.

Ten slotte wordt rekening gehouden met het sociaal beleid dat beslist werd voor de periode 2007-2008: het betreft hier welvaarts- en loongrensaanpassingen van de sociale uitkeringen en verhogingen van forfaitaire uitkeringen. Vanaf 2009 worden langetermijnhypothesen gehanteerd voor de berekening van de budgettaire enveloppes die bestemd zijn voor welvaartsaanpassingen conform de wet betreffende het generatiepact.

Alvorens de belangrijkste hypothesen verder uit te diepen, geeft tabel 2 een overzicht van de langetermijnhypothesen van de SCvV.

1. “Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050”, NIS (de huidige Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie), Federaal Planbureau
2. “Economische Vooruitzichten 2007-2012”, Federaal Planbureau, mei 2007.

TABEL 2 - Overzicht van de langetermijnhypothese volgens het scenario van de SCvV

Demografisch scenario vanaf 2006		
	2030	2050
Vruchtbaarheidsgraad	1,69	1,74
Levensverwachting bij de geboorte: mannen	80,9	83,9
Levensverwachting bij de geboorte: vrouwen	86,4	88,9
Migratiesaldo	17 062	17 127
Sociaal-economisch scenario vanaf 2013		
Scholingsgraad	gehandhaafd op het niveau van de recentste waarneming	
Potentiële activiteitsgraden: mannen		
Potentiële activiteitsgraden: vrouwen	modellering die rekening houdt met cohorten en overgangswaarschijningen tussen sociaal-demografische categorieën, per geslacht en leeftijdsklassen	
Overstap uit de beroepsbevolking, naar: invaliditeit, oudere werkloosheid, brug-pensioen, pensioen		
Macro-economisch scenario vanaf 2013		
Toename van productiviteit en jaarloon per tewerkgestelde	1,75 % per jaar	
Structurele werkloosheidsgraad ^a in de periode 2030-2050	8 %	
Werkgelegenheidsgraad ^b in 2030	69,2 %	
Werkgelegenheidsgraad in 2050	69,0 %	
Berekening budgettaire enveloppe voor welvaartsaanpassingen vanaf 2009		
Loongrens ^c	1,25 %	
Minimumrecht per loopbaanjaar ^d	1,25 %	
Welvaartsaanpassing (algemene regeling) ^e	0,5 %	
Binding aan de welvaart van de forfaitaire bedragen	1,0 %	

- a. Volgens het administratief concept in ruime zin, dus inclusief oudere niet werkzoekende werklozen
- b. % van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). De werkgelegenheidsgraad is het resultaat van de projectie van de beroepsbevolking gecombineerd met de hypothese van de structurele werkloosheidsgraad.
- c. Enkel de verhoging van de loongrens in de werknemerspensioenregeling is 0,5 % losgekoppeld van de loonnorm.
- d. De verhoging van het minimumrecht per loopbaanjaar (enkel van toepassing in de werknemerspensioenregeling) is 0,5 % losgekoppeld van de loonnorm.
- e. In de pensioenregeling van de overheid wordt de welvaartsaanpassing (m.a.w. de perequatie) met 0,5 % losgekoppeld van de loonstijging op basis van de historisch geobserveerde loskoppeling.

2. De voornaamste hypothesen verder uitgediept

a. De demografische projectie

Tijdens de laatste vijf geobserveerde jaren nam de bevolking met 86 000 personen méér toe dan verwacht in de bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 wegens de sterker dan verwachte toename van de inkomende migratie (zie tabel 3) en in mindere mate wegens de hoger dan verwachte geboortecijfers.

TABEL 3 - Demografische observaties

	Demografische observaties	
	2000	2005
Vruchtbaarheidsgraad	1,61 ^a	1,62 ^b
Levensverwachting bij de geboorte: mannen	75,1	76,5(2004)
Levensverwachting bij de geboorte: vrouwen	81,4	82,4 (2004)
Migratiesaldo	14 349	50 806

a. Hypothese, wegens vertragingen in de berekening van de vruchtbaarheidsgraad op basis van de geobserveerde geboortes.

b. Idem.

Nochtans worden de hypothesen van de bevolkingsvooruitzichten 2000-2050¹ ongewijzigd behouden. Deze hypothesen wijzigen enkel indien bepaalde evoluties méér lijken dan bewegingen van voorbijgaande aard en een structureel karakter aannemen. Nieuwe nationale bevolkingsvooruitzichten gebaseerd op nieuwe hypothesen worden verwacht in het begin van 2008. Ook Eurostat zal haar nieuwe bevolkingsvooruitzichten in het voorjaar van 2008 publiceren.

Door de actualisatie met de recentste observaties over de bevolking te combineren met dezelfde bevolkingshypothesen, worden op zijn minst de afgeleide gevolgen op lange termijn op de toekomstige geboorten, overlijdens en migraties van de tijdens de laatste jaren vastgestelde verschillen tussen bevolkingsvooruitzichten en -waarnemingen in rekening gebracht. Op middellange termijn impliceert dit een toename van de bevolkingsomvang met ruim 43 000 personen. Door de verhoging van het aantal geboorten en de grotere vruchtbaarheidsgraad bij immigranten speelt een 'vermenigvuldigingseffect' van generaties op lange termijn. Dit leidt in 2050 tot een bevolking die met ruim 71 000 personen de bevolking uit de SCvV-projecties van 2006 overschrijdt (zie tabel 4).

TABEL 4 - Impact van de actualisatie op de bevolking
in verschil t.o.v. de SCvV-projectie van 2006
(in duizendtallen)

	2006	2012	2030	2050
Bevolking	43.022	43.476	51.220	71.813
- Leeftijdsgroepen				
0-14	17.722	20.773	13.910	20.187
15-64	23.251	21.247	33.835	43.203
65 et +	2.050	1.456	3.476	8.423

1. Het model - oorspronkelijk door het NIS ontwikkeld, met ondersteuning van het Federaal Planbureau - wordt sinds twee jaar gedraaid op het FPB en daar verder ontwikkeld.

b. De macro-economische projectie

De macro-economische projectie steelt op twee centrale hypothesen: de productiviteitsgroei op lange termijn en het niveau van de structurele werkloosheidsgraad in 2030. Die twee hypothesen zijn gebaseerd op de langetermijnevoluties die in het verleden werden waargenomen en die in de vijf voorgaande jaarverslagen uitgebreid werden becommentarieerd.

i. De gemiddelde jaarlijkse productiviteitstoename van 1,75 %

Reeds meerdere jaren beschouwt de SCvV de hypothese over de gemiddelde jaarlijkse productiviteitstoename van 1,75 % op lange termijn als realistisch, gezien zij onder het historisch gemiddelde van 1,88 % ligt (periode 1913-2003). Sommige waarnemers achten het cijfer van 1,75 % optimistisch omdat recentere periodes een lagere productiviteitstoename optekenden, nl. 1,36 % in de periode 1980-2006.

Dat de productiviteitstoename de laatste 20 à 25 jaar vertraagd werd, heeft enerzijds te maken met het gevoerde arbeidsmarktbeleid dat een daling van het loonaandeel in de toegevoegde waarde teweegbracht (toename van deeltijdse arbeid, loonmatiging, sociale bijdragenverminderingen, speciale statuten voor arbeiders met lage productiviteit). Toch mag verwacht worden dat het huidig arbeidsmarktbeleid - dat veeleer de arbeidscreatie met lage productiviteit stimuleert - op lange termijn niet met dezelfde intensiteit zal verdergezet worden.

Anderzijds vloeit de vertraging van de productiviteitsgroei eveneens voort uit het toenemend gewicht van de dienstensector in de Belgische economie waarin de productiviteitsgroei lager ligt. Nochtans zijn er tekenen dat de tendens van vertraagde productiviteitsgroei zich niet zal handhaven. Observaties¹ leren ons immers dat de productiviteitsgroei van de marktdiensten aan het hernemen is. De opgetekende daling van jaarlijks gemiddeld 0,1 % in de periode 1995-2000, kende de jongste jaren een ommezwaaai en tekende een stijging van gemiddeld 0,8 % op. Die toename zou zich op middellange termijn doorzetten met gemiddeld 0,9 % per jaar. Reeds in vorig jaarverslag werd een allusie gemaakt op een verwachte versnelling van de productiviteitstoename in de dienstensector in de toekomst (zie Jaarlijks verslag, mei 2006, p.31). De opgetekende herneming van de productiviteitsgroei van de marktdiensten lijkt het begin van dergelijke evolutie.

Toch blijft de SCvV bewust van het feit dat zij geen *voorspellingen* aanreikt, maar eerder *verkenningen* van toekomstige evoluties. Gezien de onzekerheden met betrekking tot de productiviteitstoename, achtte de SCvV het nuttig om gevoeligheidsanalyses uit te voeren. In sectie C.2. worden zowel een hoge als lage productiviteitstoename gesimuleerd.

ii. De structurele werkloosheidsgraad van 8 %

Het vooropgestelde niveau van de structurele werkloosheidsgraad van 8 % volgens het administratief concept in ruime zin (zie kader hieronder), is, zoals in vorige jaarverslagen reeds meerdere malen aangetoond, het resultaat van de historisch gemiddelde werkloosheidsgraad over een periode van 50 jaar. Hoewel de werkloosheidsgraad in 2006 13,9 % bedroeg (zie punt B.2), wordt voor de komende 6 jaar reeds een daling van ruim 2 procentpunt verwacht². Deze daling berust enerzijds op een afname van de cyclische

1. "Economische Vooruitzichten 2007-2012", Federaal Planbureau, mei 2007.

2. Volgens de "Economische Vooruitzichten 2007-2012" van het Federaal Planbureau, mei 2007.

werkloosheid tengevolge een economische groei die uitstijgt boven de tendentiële groei en anderzijds op een beduidende daling van de structurele werkloosheidsgraad. De huidige werkloosheidsgraad wordt bovendien verwacht af te nemen als gevolg van een dalende beroepsbevolking in de toekomst. Er zou zelfs een mogelijke schaarste op de arbeidsmarkt uit voortvloeien. De SCvV onderstreept wel het belang van een voortzetting van een actief arbeidsmarktbeleid, weliswaar met op langere termijn een minder remmend effect op de productiviteit.

Het meten van de werkloosheid : twee statistische concepten

De werkloosheid kan worden gemeten op basis van twee verschillende statistische concepten : het administratief concept en het concept 'Enquête naar de arbeidskrachten' (EAK).

Het administratief concept (in ruime betekenis) omvat zowel de personen die als werkzoekende zijn ingeschreven bij de regionale bemiddelingsinstellingen als de niet-werkzoekende oudere werklozen.

De 'Enquêtes naar de arbeidskrachten' worden uitgevoerd door het NIS en bezorgd aan Eurostat, dat het methodologisch kader ervan definieert. In die enquête die betrekking heeft op een staal van de bevolking, wordt de hoedanigheid van werkloze erkend na een individueel interview waarin wordt nagegaan of de werkloze reëel beschikbaar is voor de arbeidsmarkt en actief naar werk zoekt.

De huidige vooruitzichten zijn opgesteld aan de hand van het administratief concept (in ruime betekenis). Dat concept heeft een exhaustief karakter waardoor het geschikt is voor een simulatie van de middellange- en langetermijnevolutie van de werkloosheidsuitgaven enerzijds en van het potentiële arbeidsaanbod anderzijds. Daarbij moet rekening worden gehouden met een volledige opsplitsing van de bevolking per sociaaleconomische categorie.

De werkgelegenheidsprojectie komt tot stand door de projectie van de werkloosheidsgraad te combineren met de langetermijnprojectie van de sociaal-economische gedragingen. De ontwikkeling van de activiteitsgraden en de berekening van de kans om in de verschillende sociaal-economische statuten terecht te komen, gaan uit van een ongewijzigde institutionele en wetgevende context, rekening houdend met besliste maatregelen voor de komende jaren. Tevens tracht men rekening te houden met mogelijke gedragswijzigingen die voortvloeien uit recente wijzigingen in de wetgeving (bv. de invloed van de pensioenhervorming op het gedrag bij vrouwen; de invloed van de nieuwe brugpensioenregeling volgens het generatiepact op het gedrag van de potentieel bruggepensioneerden, de pensioenbonus die zou aanzetten tot langer werken, enz.). Ook met trends uit het verleden wordt rekening gehouden (bv. een verderzetting van de toename van de vrouwelijke activiteitsgraad). De projectie van de werkloosheidsgraad en van de sociaal-economische gedragingen leiden tot een toename van de werkgelegenheidsgraad tot 69,2 % in 2030.

Ook rond werkgelegenheid en werkloosheid werden gevoeligheidsanalyses gerealiseerd teneinde de impact te kunnen inschatten van andere evoluties. Sectie C.3. toont de resultaten van enerzijds een simulatie met een sterkere werkgelegenheidscreatie en anderzijds een projectie met een zwakkere groei van de werkgelegenheid.

c. Sociaalbeleidsscenario's

De Bijzondere Ministerraad van Oostende had reeds een eerste aanzet gegeven om een structureel mechanisme in te voeren om loongrenzen, loondrempels en sociale uitkeringen aan te passen aan de welvaart. Dit mechanisme werd ingevoerd met de wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005. Volgens dezelfde wet dienen de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het bedrijfsleven zich om de twee jaar uit te spreken over de verdeling en de omvang van de financiële middelen bestemd voor welvaartsaanpassingen van de inkomensvervangende uitkeringen.

In de periode 2007-2008 ligt het te voeren sociaal beleid bijgevolg zo goed als vast, gezien de uitvoeringsbesluiten reeds werden goedgekeurd. Vanaf 2009 brengt de wet betreffende het generatiepact enkel enige zekerheid omtrent de berekening van de budgettaire enveloppe voor welvaartsaanpassingen. De regering inspireerde zich immers op de hypothesen van de SCvV, nl. 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar met dat verschil dat de SCvV deze sociaalbeleidshypothesen in het verleden enkel voor de lange termijn hanteerde én enkel in een context met een productiviteitsgroei van 1,75 %. Omtrent de aanwending van de budgettaire enveloppes na 2008 daarentegen is er nagenoeg geen enkele aanwijzing omdat slechts om de twee jaar de modaliteiten worden vastgelegd na het advies van de raden.

i. Sociaalbeleidshypothesen voor de jaren 2007-2008

Reeds in 2004 werden op de Bijzondere Ministerraad van Oostende budgettaire enveloppes voorzien voor de jaren die erop volgden. Voor 2007 werd tijdens de Bijzondere Ministerraad van Oostende reeds een enveloppe (ten belope van 75 miljoen euro) vastgelegd voor de aanpassing van bepaalde loongrenzen en bepaalde uitkeringen. Deze middelen werden intussen aangewend of zijn in uitvoering.

Het generatiepact voegde voor 2007 (bovenop de reeds in de Bijzondere Ministerraad van Oostende voorziene enveloppe) nog een extra enveloppe toe van 85 miljoen euro voor de herwaardering van de oudste/laagste pensioenen en equivalente maatregelen in de sector van de arbeidsongeschiktheid (o.a. hulp van derden). De regering heeft reeds 13,2 miljoen euro besteed aan die hulp van derden. Er bleef uiteindelijk nog 71,8 miljoen over waarover de raden zich hebben uitgesproken in hun advies¹. De regering heeft naderhand beslist de aanwending van de middelen die voorgesteld werden door de raden, integraal over te nemen. Daarenboven kondigde de regering bij de opmaak van de begroting 2007 aan dat zij nog eens een extra enveloppe van 22 miljoen euro voorziet voor een jaarlijkse welvaartsbonus die aan een groot deel van de gepensioneerden wordt toegekend vanaf april 2007.

In 2008 werd de financiële enveloppe berekend overeenkomstig het scenario van de SCvV². Ook hierover hebben de sociale partners zich uitgesproken in hun advies van september 2006. Het extra budget dat werd uitgetrokken in 2007 voor de jaarlijkse wel-

-
1. "Welvaartsvastheid-Jaarlijkse welvaartsbonus pensioenen-Verlaging van de werkgeverslasten-Uitvoering van het Generatiepact", Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB 2006-1022 DEF CCR 10), Nationale Arbeidsraad (Advies nr.1566), 21 september 2006.
 2. Namelijk 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar, met dat verschil dat de SCvV deze hypothesen in het verleden enkel voor de lange termijn hanteerde én enkel in een context met een productiviteitsgroei van 1,75 %.

vaartsbonus voor gepensioneerden, wordt ook in 2008 aan de voorziene enveloppe voor welvaartsaanpassingen toegevoegd. Intussen werden de uitvoeringsbepalingen van de jaarlijkse welvaartsbonus voor gepensioneerden gepreciseerd in een Koninklijk Besluit¹.

Het kader op p. 34 geeft een bondig overzicht van de recente beslissingen inzake de sociale zekerheid. Voor een gedetailleerde beschrijving van de welvaartsaanpassingen van de sociale uitkeringen en de loongrensaanpassingen die van toepassing zijn op de jaren 2007 en 2008, wordt verwezen naar bijlage 1. Met deze maatregelen heeft de SCvV dan ook rekening gehouden.

ii. Sociaalbeleidshypothesen vanaf 2009

Met het advies van de raden van september 2006 en de beslissingen van de regering is de structurele koppeling van de uitkeringen aan de welvaart, zoals beslist in de Bijzondere Ministerraad van Oostende, gestart. In 2008 zal de procedure opnieuw beginnen voor de volgende twee jaren (2009 en 2010). De regering zal dan opnieuw beslissen over de aanpassing van de uitkeringen, na het gezamenlijk advies te hebben ingewonnen van de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Voor de periode 2009-2050 hanteert de SCvV dezelfde hypothesen als voorheen² omdat het generatiepact uitgaat van die hypothesen voor de berekening van de budgettaire middelen voor de welvaartsaanpassingen³. De gehanteerde hypothesen resulteren enkel in een raming van de budgettaire middelen voor welvaartsaanpassingen maar zeggen niets over de aanwending van die middelen gezien de modaliteiten omtrent de toekenning van welvaartsaanpassingen slechts om de twee jaar worden vastgelegd.

-
1. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.
 2. 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar. De verhoging van de loongrens in de pensioenregeling van de werknemers alsook het minimumrecht per loopbaanjaar worden zoals op korte termijn 0,5 % losgekoppeld van de loonnorm.
 3. Met dat verschil dat de SCvV deze sociale beleidshypothesen in het verleden enkel voor de lange termijn hanteerde én enkel in een context met een jaarlijkse gemiddelde productiviteitsgroei van 1,75 %.

Overzicht van de belangrijkste recente beslissingen inzake vervangingsinkomens voor de periode 2007-2008

1. Pensioenen:

Versoepeling van de toegelaten arbeid na de wettelijke pensioenleeftijd.

Toekenning vanaf 2007 van een pensioenbonus van 2 euro per gewerkte dag (voor tijdvakken ingegaan vanaf 1.1.2006) gepresteerd op de leeftijd van 62 jaar tot 65 jaar, zowel in de werknemers- als in de zelfstandigenregeling. De pensioenbonus wordt toegekend bovenop het eigenlijke pensioen eventueel minimumpensioen.

Bij de berekening van het werknemerspensioen verhoogt het minimumrecht per loopbaanjaar met 17 % op 1.10.2006 en met 2 % op 1.9.2007, terwijl een gedifferentieerde loongrens wordt ingevoerd - die 2 maal de verhoging van de gewone loongrens niet volgt - voor de gelijkgestelde periodes na 2006 van volledige werkloosheid, voltijds brugpensioen, volledige loopbaanonderbreking of tijdskrediet.

Versoepeling van de malus bij de pensioenberekening voor zelfstandigen: i.p.v. telkens 5 % per jaar vervroeging worden de percentages 3 % voor één jaar, 4 % het tweede jaar,... 7 % het vijfde jaar (het verlies op 60-jarige leeftijd blijft 25 %, wordt 18 i.p.v. 20 % op 61-jaar, 12 i.p.v. 15 % op 62 jaar, 7 i.p.v. 10 % op 63 jaar, 3 i.p.v. 5 % op 64 jaar). Daarnaast wordt de jaarlijkse verhoging van het minimumpensioen met 30 euro per maand (vanaf sept. 2004) uitgevoerd tot een globale verhoging van 120 euro wordt bereikt in dec. 2007. Om de verhouding tussen gezinsstatuut en statuut alleenstaande te herstellen wordt het minimumpensioen overeenkomstig het gezinsstatuut op 1.4.2007 verhoogd met 1 %.

Welvaartsaanpassingen voor 2007 en 2008 gebeuren via een jaarlijkse welvaartsbonus:

- in april 2007, voor de minimumpensioenen en de pensioenen ingegaan vòòr 1 januari 1993: 35 euro indien de loopbaan minstens 10/45 en minder dan 20/45 bedraagt en 75 euro indien de loopbaan ten minste 20/45 bedraagt;
- in april 2008, ontvangt diezelfde groep gepensioneerden 75 euro (35+40) en respectievelijk 165 euro (75+90), terwijl de pensioenen ingegaan vòòr 1 januari 2003 en na 31 december 1992 40 euro ontvangen indien de loopbaan minstens 10/45 en minder dan 20/45 bedraagt of 90 euro indien de loopbaan ten minste 20/45 bedraagt;
- vanaf 1 september wordt er een toeslag van 2 % gegarandeerd - na aftrek van de jaarlijkse welvaartsbonus -
- . in 2007 aan de minimumpensioenen, de pensioenen ingegaan vòòr 1.1.1988 en die ingegaan in 2000 en 2001
- . in 2008 aan de pensioenen ingegaan vanaf 1.1.1988 en vòòr 1.1.1993 en die ingegaan in 2002.

2. Geneeskundige zorgen: invloed van het sociaal akkoord 2005-2009 en integratie van de kleine risico's in de zelfstandigenregeling (met ingang van 1.7.2006 en volledig vanaf 1.1.2008); reële groeinorm van 4,5 % tot en met 2007.

3. RIZIV-uitkeringen:

- op 1.1.2007: verhoging minima inzake invaliditeit (werknemers en zelfstandigen) tot het niveau van het minimumpensioen voor werknemers, gelijkschakeling van de uitkering voor primaire ongeschiktheid met het minimumpensioen in de regeling der zelfstandigen, 12 euro tegemoetkoming voor hulp van derden (werknemers en zelfstandigen);
- op 1.1.2008: verhoging berekeningspercentage voor alleenstaanden tot 53 % i.p.v. 50 %, in de werknemersregeling;
- welvaartsaanpassingen, telkens met 2 %, vanaf 1.9.2007 van de minima (werknemers en zelfstandigen) en van de uitkeringen die minstens 20 jaar geleden zijn ingegaan (werknemers), en vanaf 1.9.2008 van de uitkeringen ingegaan 15-19 jaar geleden en ingegaan 6 jaar geleden (werknemers).

4. Werkloosheidsuitkeringen: op 1.1.2007 verhoging van de loongrens met 1 % en op 1.1.2008 verhoging van de minima en de forfaitaire bedragen met 2 %, verhoging van de berekeningspercentages tot 53 % (i.p.v. 50 % tijdens de 2° periode) voor alleenstaande werklozen en tot 58 % (i.p.v. 55 % tijdens de 1° periode) voor samenwonende werklozen.

5. Kinderbijslag: jaarlijks toekenning van een schoolpremie (vanaf 2006), behoud gedurende 2 jaar (i.p.v. 6 maanden) van de verhoogde bijslag bij werkhervatting (1.1.2007), verhoging bijslag eerste kind in de zelfstandigenregeling (1.4.2007), kindergeld voor alleenstaande ouders +20 euro per maand vanaf 1.6.2007.

6. Beroepsziekten en arbeidsongevallen: welvaartsaanpassingen, telkens met 2 %, vanaf 1.9.2007 van de minima en van de uitkeringen die minstens 20 jaar geleden zijn ingegaan, en vanaf 1.9.2008 van de uitkeringen ingegaan 15-19 jaar geleden en ingegaan 6 jaar geleden.

B. Nieuwe vooruitzichten volgens het scenario van de SCvV

1. Macro-economisch kader

Op middellange termijn, van 2006 tot 2012, baseert het macro-economisch scenario zich op de middellangetermijnvooruitzichten van het Federaal Planbureau¹.

Vanaf 2013 steunt de economische groei op de hypothesen die werden gehanteerd voor de langetermijnevolutie van de arbeidsproductiviteit, de structurele werkloosheidsgraad en bijgevolg ook de werkgelegenheid.

Tabel 5 geeft de resultaten van de macro-economische projectie.

TABEL 5 - Macro-economische projectie 2006-2050 - in %, volgens het scenario van mei 2007 (1) en in verschil met de resultaten van mei 2006 (2)

	2006-2012		2012-2030		2006-2030		2006-2050		2030	2050
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)/(2)	(1)/(2)
<i>in gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in reële termen</i>									<i>in niveau</i>	
Werkgelegenheid	0.9	0.0	0.1	0.0	0.3	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1
Productiviteit	1.3	-0.2	1.8	0.0	1.6	0.0	1.7	0.0	-0.6	-0.6
Lonen ^a	1.1	-0.1	1.8	0.0	1.6	0.0	1.7	0.0	-0.6	-0.6
Bbp	2.1	-0.1	1.8	0.0	1.9	-0.1	1.8	0.0	-0.6	-0.5
<i>in % van de beroepsbevolking (met inbegrip van de oudere niet-werkzoekende werklozen)</i>										
Structurele werkloosheidsgraad op L.T.									8	

a. Lonen van werknemers en van overheidspersoneel en beroepsinkomsten van zelfstandigen.

In de periode 2006-2012 evolueert de werkgelegenheid iets gunstiger (+0,05 procentpunt) dan in vorig SCvV-rapport. In diezelfde periode loopt de productiviteitstoename jaar op jaar iets achter ten opzichte van de SCvV-projecties van mei 2006, met uitzondering van de productiviteitsgroei in 2007: ook al leverde de Belgische economie een sterke groeiprestatie in 2006, men tekent eveneens in 2007 een licht positief verschil op t.o.v. vorig jaar.

Het is niet verwonderlijk dat het grootste verschil in de productiviteitstoename genoteerd wordt in 2012, omdat in de SCvV-projecties van 2006 vanaf dat moment de langetermijnhypothese van 1,75 % werd toegepast, terwijl nu een groei van 1,31 % wordt genoteerd. Zolang de langetermijnhypothese over de productiviteitsgroei blijft uitstijgen boven de trendmatige productiviteitstoename op middellange termijn, zal de jaarlijkse verschuiving van de middellange termijn een negatief effect hebben op de gemiddelde productiviteitstoename voor de projectie op die middellange termijn.

Op lange termijn blijft de productiviteit groeien met jaarlijks 1,75%, terwijl de werkgelegenheid een iets tragere groei optekent als vorig jaar wat voortvloeit uit de combinatie van een hoger werkgelegenheidsniveau in 2012 t.o.v. vorig jaarverslag en dezelfde struc-

1. "Economische Vooruitzichten 2007-2012", Federaal Planbureau, mei 2007.

turele werkloosheidsgraad van 8 % in 2030. De gemiddelde economische groei tussen 2012 en 2030 zou 1,81 % bedragen tegenover 1,84 % vorig jaar. Op zeer lange termijn (2050) wordt het verschil beperkt tot 0,01 procentpunt. Door de vertraagde productiviteit op middellange termijn ligt het bbp op lange termijn ruim 0,5 procentpunten onder het bbp-niveau uit de SCvV-projecties van 2006.

2. De arbeidsmarkt

Tabel 6 toont de situatie op de arbeidsmarkt.

TABEL 6 - Situatie op de arbeidsmarkt, scenario van mei 2007 (1) en verschil met de resultaten van mei 2006 (2)

	2006		2012		2030		2050	
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)
Werkgelegenheidsgraad (% van de bevolking 15-64)	62.2	0.0	64.8	0.2	69.2	-0.4	69.0	-0.4
15-54 jaar	66.7	-0.2	69.7	0.1	73.4	-0.5	73.1	-0.6
* vrouwen	61.8	-0.2	66.2	0.3	71.2	-0.4	70.8	-0.6
* mannen	71.5	-0.3	73.1	-0.1	75.5	-0.6	75.4	-0.6
55-64 jaar	35.4	0.9	39.8	0.6	46.5	0.4	47.1	0.5
* vrouwen	26.0	0.9	32.3	1.1	42.8	0.6	42.9	0.8
* mannen	45.1	1.0	47.5	0.2	50.2	0.2	51.2	0.2
Totale werkloosheidsgraad ^a (% van de overeenkomstige beroepsbevolking)	13.9	-0.2	11.8	-0.7	8.0	-0.0	8.0	0.1
Activiteitsgraad (incl. oudere werklozen)	72.2	-0.2	73.4	-0.4	75.2	-0.4	75.0	-0.4
Brugpensioneringsgraad (% van de potentiële beroepsbevolking ^b)	8.9	-0.1	7.5	0.6	7.9	1.0	7.9	0.9

a. Inclusief de oudere niet-werkzoekende werklozen

b. Dit is de actieve bevolking waarbij de gerechtigden op een conventioneel brugpensioen en de gerechtigden op een uitkering voor voltijdse loopbaanonderbreking toegevoegd zijn.

De globale werkgelegenheidsgraad start nagenoeg van eenzelfde niveau als in vorig jaarverslag, maar de werkgelegenheidsgraad van de 55-plussers is licht naar boven herzien (+ 0,9 procentpunt) ten nadele van de jongere leeftijdscategorieën (- 0,2 procentpunt). Op lange termijn resulteert dit in een lagere globale werkgelegenheidsgraad. Deze evolutie vloeit voort uit de activiteitsgraad, waarvan de actualisatie voor het jaar 2006 geleid heeft tot een lager niveau t.o.v. vorig jaarverslag (72,2 % tegenover 72,4 %) en zelfs iets lager ligt dan in 2005, terwijl de structurele werkloosheidsgraad van 8 % tegen het jaar 2030 gehandhaafd werd. Nochtans noteren we in tabel 6 in 2012 een iets hogere werkgelegenheidsgraad die te danken is aan de lagere werkloosheidsgraad op middellange termijn.

“De globale evolutie van de activiteitsgraad voor 2006 verrast, meer nog omdat de conjunctuur stevig aantrok vorig jaar. Mogelijk kunnen meetproblemen een deel van de verklaring bieden. In de eerste plaats bestaan er twijfels over de correcte interpretatie van de werkloosheidscijfers voor 2006¹ (...). In de tweede plaats wordt de recente opwaartse herziening van de bevolkingscijfers in belangrijke mate gevoed door een sterker dan verwachte immigratie. Het moment waarop migranten worden opgenomen in de bevolkingscijfers komt echter niet noodzakelijk overeen met het moment waarop zij verschijnen in de administratieve metingen van werkgelegenheid en werkloosheid, die de basis vormen voor de raming van de beroepsbevolking (meest frappant voorbeeld: de plotse toename van de gemeten bevolking na de regularisatie-operatie aan het begin van dit decennium). Indien het trouwens gaat om personen die in de Europese administraties of andere internationale instellingen op Belgisch grondgebied werken, ontsnappen zij volledig aan de waarnemings sfeer van de administratieve werkgelegenheids cijfers. De bijramingen die hiervoor gebeuren in de Nationale Rekeningen zijn onvermijdelijk gestoeld op minder volledige informatie dan diegene die beschikbaar is voor werkgelegenheid die wél onder de Belgische sociale zekerheid ressorteert”².

De opmerking in voetnota 1 op p.37 indachtig, tekenen we een iets lagere werkloosheidsgraad op in 2006 t.o.v. vorige simulaties. Op middellange termijn neemt de werkloosheidsgraad ook vlugger af wat resulteert in een werkloosheidsgraad die 0,7 procentpunten lager ligt in 2012. Bijgevolg verloopt de afname van de werkloosheidsgraad tot de structurele werkloosheidsgraad (8 %) in 2030 is bereikt, iets trager.

De brugpensioneringsgraad ligt iets lager in 2006 t.o.v. vorig jaarverslag maar op middellange en lange termijn ligt ze opnieuw hoger dan in vorig jaarverslag. Toen zorgde de invoering van het generatiepact voor een terugdringing van het aantal bruggepensioneerden met een derde door de invoering van een veel strengere loopbaanduurvereiste voor brugpensionering. Het generatiepact voerde eveneens als algemene regeling een brugpensioenleeftijd in van 60 jaar i.p.v. 58 jaar vanaf 2008. Daarbij werd de loopbaanvoorwaarde voor 60-jarigen verschoven van 20 naar 30 jaar en naar 35 jaar in 2012³. Wie toch nog op 58 jaar op brugpensioen wil gaan, dient wel een loopbaanduur van 35 jaar in 2008 (voorheen 25 jaar) en 38 jaar in 2012 te kunnen bewijzen.

Het Koninklijk Besluit van 3 mei 2007 tot regeling van het conventioneel brugpensioen in het kader van het generatiepact⁴ legt de modaliteiten vast voor de nieuwe brugpensioenregeling die voortvloeit uit het generatiepact - dat een strengere loopbaanvoorwaarde invoerde voor de toegankelijkheid tot brugpensioen - rekening houdend met de beslissingen uit het interprofessioneel akkoord. Dit akkoord omvat de uitbreiding van de gelijkgestelde periodes die in aanmerking worden genomen bij de berekening van de loopbaanduur voor brugpensionering. Voor een gedetailleerde beschrijving van deze nieuwe regeling, wordt verwezen naar bijlage 2. De daling van de instroom in brugpensioen blijft aanzienlijk, hoewel zij wordt afgezwakt in vergelijking met de verwachte daling juist na generatiepact (SCvV 2006). Deze was het gevolg van de strengere loopbaanduurvereiste, maar was gebaseerd op de huidige wijze waarop de gelijkgestelde periodes in aanmerking worden genomen. De oorspronkelijke reductie van 40 000 (35 000)

1. “Met de afschaffing van de stempelcontrole in januari 2006 veranderde immers de manier waarop de gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling hun bestanden inzake werkzoekenden updaten. Dat gebeurt niet langer via de af- of aanwezigheid op de stempelcontrole, maar grotendeels op basis van een koppeling met administratieve bestanden die data m.b.t. in- en uitdiensttredingen van werknemers bevatten. Hoewel die methode uiteindelijk accuratere informatie zou moeten leveren, bemoeilijkt haar invoering op korte termijn een correcte inschatting van de ‘werkelijke’ evolutie van de werkloosheid.”
Bron: ‘*Economische Vooruitzichten 2007-2012*’, Federaal Planbureau, mei 2007.
2. Bron: ‘*Economische Vooruitzichten 2007-2012*’, Federaal Planbureau, mei 2007.
3. De overgangperiode voor de loopbaanduurvereiste van 35 jaar is meer gespreid in de tijd voor de vrouwen.
4. Belgisch Staatsblad van 8 juni 2007.

bruggepensioneerden in 2030 (2050) tengevolge van het generatiepact, werd bijgevolg teruggebracht naar 27 000 (23 000), m.a.w. de oorspronkelijke impact van het generatiepact op de brugpensioenen, werd met één derde verminderd.

3. De budgettaire kosten van de vergrijzing

De budgettaire kosten van de vergrijzing wordt gemeten als de evolutie van de sociale uitgaven uitgedrukt in procent van het bbp.

a. Op middellange termijn

Tabel 7 geeft de verschillende componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing op middellange termijn, van 2005 tot 2012. De laatste kolom van die tabel toont ook de verschillen tussen de nieuwe projectie en de vorige projectie.

TABEL 7 - De budgettaire kosten van de vergrijzing op middellange termijn -
in % van het bbp, volgens het SCvV-scenario en verschil ten opzichte van het scenario van mei 2006

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	SCvV-scenario van mei 2007									Verskil met de resultaten van mei 2006
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2006-2012	2006-2012
Pensioenen	9.0	8.9	8.9	9.0	9.1	9.1	9.2	9.4	0.5	0.4
- werknemerspensioenen	5.1	5.0	4.9	5.0	5.0	5.0	5.1	5.2	0.2	0.0
- zelfstandigenpensioenen	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.0	0.0
- overheidspensioenen ^a	3.2	3.2	3.3	3.3	3.3	3.4	3.4	3.4	0.3	0.4
Gezondheidszorg ^b	7.1	7.0	7.2	7.4	7.5	7.7	7.7	7.8	0.8	0.1
Arbeidsongeschiktheid	1.2	1.2	1.2	1.2	1.3	1.3	1.3	1.3	0.0	0.0
Werkloosheid	2.3	2.1	2.0	2.0	2.0	1.9	1.9	1.8	-0.3	-0.1
Brugpensioen	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	-0.0	0.0
Kinderbijslag	1.6	1.6	1.6	1.6	1.5	1.5	1.5	1.5	-0.2	0.0
Overige socialezekerheidsuitgaven ^c	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	-0.0	-0.0
Totaal	23.2	22.9	23.0	23.2	23.4	23.5	23.6	23.8	0.9	0.5
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	4.0	4.0	3.9	3.9	3.9	3.9	3.8	3.8	-0.2	0.0

a. Hierin zitten de pensioenen van de overheidsinstellingen die ten laste zijn van de overheid en de IGO (inkomensgarantie voor ouderen). Hoewel de IGO vooral een aanvulling is op de pensioenen van werknemers en zelfstandigen, worden de uitgaven hiervoor opgenomen in de pensioenuitgaven van het pensioenstelsel van de overheid omdat zij in de nationale rekeningen ten laste zijn van de federale overheid.

b. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg en langdurige zorg. Ze omvatten de socialezekerheidsuitgaven (met andere woorden de gezondheidszorg van de stelsels van werknemers en zelfstandigen, van de DOSZ en de overige stelsels), bepaalde uitgaven van de federale overheid (vooral de tussenkomst in de ligdagprijs die vanaf 2004 werd overgedragen aan de sociale zekerheid), de gewesten (sociale voorzieningen aan gehandicapten) en de lokale overheden (medische verstrekkingen van de OCMW's aan behoeftigen inclusief verblijfskosten in bejaardentehuizen). Bepaalde uitgaven voor hulp in het dagelijks leven van hulpbehoevende ouderen worden ook meegerekend.

c. Vooral de uitkeringen voor arbeidsongevallen, beroepsziekten en fondsen voor bestaanszekerheid en leefloon.

In het SCvV-scenario van dit jaar zouden de budgettaire kosten van de vergrijzing met 0,9 % van het bbp stijgen tussen 2006 en 2012 omdat de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg toenemen. De werkloosheidsuitkeringen en kinderbijslag dalen over de beschouwde periode.

In deze nieuwe vooruitzichten, stijgen *de pensioenuitgaven* met 0,5 % van het bbp tussen 2006 en 2012, waarvan 0,2 % in het pensioenstelsel van werknemers en 0,3 % in het stelsel van de overheidspensioenen.

De stijging in het pensioenstelsel van werknemers kan voor een groot deel verklaard worden door het groter aantal gepensioneerden. Die toename is des te sneller vanaf 2010 omdat de naorlogse generatie de wettelijke pensioenleeftijd bereikt.

Meerdere verklarende factoren liggen aan de grondslag van de verhoging van de uitgaven voor overheidspensioenen, die 0,4 procentpunt hoger liggen dan in de SCvV-projecties van 2006. De verklarende factoren liggen enerzijds bij nieuwe maatregelen en anderzijds bij de herschatting van bepaalde evoluties.

De nieuwe maatregelen omvatten onder meer de verhoging van het IGO¹ met 17 % sinds oktober 2006 en de overname van de pensioenen van de NMBS, die samen 0,1 procentpunt van de stijging ten opzichte van vorig jaarverslag vertegenwoordigen. Tot vorig jaar werd met de financiering van deze pensioenen rekening gehouden via de dotaties van de federale staat naar de NMBS. De NMBS zelf stond echter ook in voor de rechtstreekse financiering van een deel van de pensioenen. In de Nationale Rekeningen werd die financiering geboekt in de rekening van de bedrijven, die niet in de budgettaire kost van de vergrijzing is geïncorporeerd, gezien die enkel de uitgaven van de overheid en van de sociale zekerheid in kaart brengt. Vanaf 2007 neemt de federale staat de gehele financiering van de pensioenen van de NMBS over en verschijnt bijgevolg in zijn totaliteit in de budgettaire kosten van de vergrijzing. Merk op dat deze operatie op korte termijn² budgettair 'neutraal' is voor de overheid gezien zij nu persoonlijke en patronale bijdragen int van de NMBS. De toename van de budgettaire kosten die uit deze operatie voortvloeit, wordt dus op korte termijn gecompenseerd door bijkomende ontvangsten die niet in SCvV-verslag worden gepresenteerd.

De herschatting van de evolutie van de uitgaven voor ambtenarenpensioenen en de pensioenen van de Post in de meerjarenbegroting heeft aanleiding gegeven tot een aantal aanpassingen van de resultaten ten belope van 0,3 procentpunten in bbp-termen.

In de vorige uitgave van het rapport werd dezelfde evolutie op middellange termijn gegeven voor de stelsels van de werknemers en de zelfstandigen (zie de laatste kolom van tabel 7). De toename van de pensioenuitgaven van de overheidssector werd niet vermeld in de resultaten van mei 2006 om de redenen die hierboven werden vermeld.

De uitgaven voor *gezondheidszorg* stijgen met 0,8 % van het bbp tussen 2006 en 2012 in het scenario 2007 van het SCvV. De groei van de uitgaven voor gezondheidszorg is bijzonder groot in 2007, maar het gaat hier in feite om een inhaalbeweging ten opzichte van 2006 die een daling van de gezondheidsuitgaven in % van het bbp laat optekenen. Die lichte stijging van de uitgaven voor gezondheidszorg in 2006, die lager ligt dan de nominale enveloppe waarin door de overheid werd voorzien, zou een weergave zijn van de impact van bepaalde maatregelen die de voorbije jaren werden ingevoerd (bijvoorbeeld op het vlak van medicijnen) om de uitgaven geleidelijk onder controle te houden. Voor

-
1. IGO staat voor Inkomensgarantie voor ouderen, in tabel 1 ondergebracht bij 'overheidspensioenen' gezien het ten laste is van de federale overheid in de nationale rekeningen.
 2. Op middellange en lange termijn wordt verwacht dat de bijdragen trager evolueren dan de pensioenen door de impliciete hypothese dat het aantal actieven van de NMBS - dus de grondslag van de bijdragen - minder vlug evolueert dan de pensioenuitgaven.

2007 daarentegen werd in de projecties rekening gehouden met het door de overheid bij de begrotingscontrole weerhouden niveau van de uitgaven, wat inhoudt dat de groeivoet in reële termen uitstijgt boven de norm van 4,5 %. Bij de groei van de uitgaven voor gezondheidszorg van 2008 wordt er uiteraard rekening gehouden met het feit dat de kleine risico's voor alle zelfstandigen in de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging worden opgenomen. Verder worden de uitgaven voor gezondheidszorg geraamd volgens de methodologie die al in hoofdstuk IV van het jaarverslag van mei 2005 werd voorgesteld. Hierbij wordt rekening gehouden met de demografische impact (effect van het volume van de bevolking en effect van de vergrijzing) en de impact van de 'historisch trendmatige groei'; namelijk het deel van de evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg dat voortvloeit uit de evolutie van de volumes en de prijzen van die sector bij een ongewijzigde demografische structuur.

Over de periode 2006-2012 dalen de *werkloosheidsuitgaven* met 0,3 % van het bbp omdat er ongeveer 90 000 werklozen minder zijn.

In het vorige rapport daalde het aantal werklozen slechts met 60 000 eenheden wat het verschil van 0,1 procentpunt verklaart met de nieuwe vooruitzichten. De huidige snellere daling van de werkloosheid is toe te schrijven aan de combinatie van een zwakkere stijging van de activiteitsgraad en een zwakkere productiviteit in 2012 (zie punt 3 hierboven).

Globaal gezien zijn de budgettaire kosten van de vergrijzing 0,5 procentpunt hoger dan de resultaten van het rapport van mei 2006 voor de periode 2006-2012, vooral vanwege de pensioenuitgaven van de overheidssector (zie hierboven).

b. Op lange termijn

Tabel 8 toont de budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn tot 2050 volgens het SCvV-scenario en het verschil ten opzichte van hetzelfde scenario van het jaar daarvoor.

TABEL 8 - De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn -
in % van het bbp, volgens het SCvV-scenario en het verschil ten opzichte van het scenario van mei 2006

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	SCvV-scenario van mei 2007							Verschil met de resultaten van mei 2006	
	2006	2012	2030	2050	2012-2030	2006-2030	2006-2050	2006-2030	2006-2050
Pensioenen	8.9	9.4	12.5	13.4	3.2	3.6	4.5	0.6	0.5
- werknemerspensioenen	5.0	5.2	7.3	7.7	2.1	2.3	2.8	0.0	-0.1
- zelfstandigenpensioenen	0.7	0.7	0.9	0.8	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2
- overheidspensioenen ^a	3.2	3.4	4.4	4.8	0.9	1.2	1.7	0.4	0.4
Gezondheidszorg ^b	7.0	7.8	9.2	10.5	1.3	2.2	3.5	-0.1	-0.0
- acute zorg ^c	6.1	6.8	7.9	8.5	1.0	1.7	2.4	0.1	0.1
- langdurige zorg ^c	0.9	1.0	1.3	2.0	0.3	0.4	1.1	-0.1	-0.1
Arbeidsongeschiktheid	1.2	1.3	1.1	1.0	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1
Werkloosheid	2.1	1.8	1.2	1.1	-0.7	-0.9	-1.0	0.0	0.0
Brugpensioen	0.4	0.4	0.4	0.4	0.0	-0.0	-0.0	0.1	0.1
Kinderbijslag	1.6	1.5	1.3	1.1	-0.2	-0.4	-0.5	0.0	0.0
Overige socialezekerheidsuitgaven ^d	1.6	1.6	1.6	1.6	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
Totaal	22.9	23.8	27.3	29.1	3.5	4.4	6.2	0.6	0.4
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	4.0	3.8	3.6	3.7	-0.2	-0.3	-0.3	0.1	0.1

a. Hierin zitten de pensioenen van de overheidsinstellingen die ten laste zijn van de overheid en de IGO.

b. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg en langdurige zorg.

c. De langdurige zorg omvat thuisverpleging, het verblijf in rustoorden voor bejaarden, in rust- en verzorgingstehuizen, in psychiatrische verzorgingstehuizen en in beschutte woonplaatsen en bepaalde uitgaven voor hulp in het dagelijks leven van hulpbehoevende bejaarden. De acute zorg omvat alle overige gezondheidszorg.

d. Vooral uitkeringen voor arbeidsongevallen, beroepsziekten en de fondsen voor bestaanszekerheid en leefloon.

Op lange termijn worden de budgettaire kosten van de vergrijzing door de SCvV geraamd op 4,4 % van het bbp tussen 2006 en 2030 en op 6,2 % van het bbp tussen 2006 en 2050. De pensioen- en gezondheidszorguitgaven stijgen aanzienlijk, terwijl de overige socialezekerheidsuitgaven verminderen als gevolg van een kleiner aantal gerechtigden en van een dalende vervangingsratio.

In vergelijking met de resultaten van mei 2006, zijn de budgettaire kosten 0,4 procentpunt hoger tussen 2006 en 2050 (zie laatste kolom van de tabel 8).

De pensioenuitgaven van de zelfstandigenregeling laten een verschil van 0,2 procentpunt optekenen ten opzichte van de vroegere vooruitzichten. Dat is het gevolg van de uitvoeringsbesluiten over de pensioenbonus voor personen die langer werken (na 62 jaar), die afwijken van de hypothesen die in het vorig jaar gepubliceerde verslag werden gehanteerd. De pensioenbonus kan nu immers ook worden toegekend aan de gerechtigden op het minimumpensioen¹. Drie vierde van de zelfstandigen heeft recht op een minimumpensioen en het merendeel van hen heeft gewerkt tot de leeftijd van 65 jaar, wat leidt tot bijkomende uitgaven.

De pensioenuitgaven van de overheid stijgen sneller dan in het scenario van mei 2006, als gevolg van de actualisering van de middellangetermijn tussen 2006 en 2012 (zie punt hierboven).

In vergelijking met de projectie van mei 2006, blijven de gezondheidszorguitgaven relatief stabiel. De opsplitsing tussen acute zorg en langdurige zorg is daarentegen lichtjes gewijzigd met een stijging van de acute zorg met 0,1 procentpunt van het bbp en een parallelle daling van de langdurige zorg. Dankzij de uitwerking van een nieuwe methode voor de langetermijnprojectie van de langdurige zorg kon de totale gezondheidszorg meer in detail worden opgesplitst tussen die twee componenten en werd het aandeel van de langdurige zorg iets minder hoog. De evolutie van de langdurige uitgaven wordt relatief weinig beïnvloed door de nieuwe methode, maar ze maakt het wel mogelijk om de determinanten van die uitgaven in detail te analyseren. Hoofdstuk II is volledig gewijd aan de langdurige zorg en aan die nieuwe methode. Dat hoofdstuk bevat ook een gevoeligheidsanalyse bij levensverwachting in goede gezondheid voor de gezondheidszorguitgaven van de overheid (acute zorg en langdurige zorg).

Een verfijning van de methode voor de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid leidt tot een daling met 0,1 procentpunt van het bbp ten opzichte van de resultaten van vorig jaar voor de periode 2006-2050. Deze verfijning omvat een aparte modellering van het gemiddeld bedrag van de primaire ongeschiktheid, dat tot in de projecties van 2006 slechts de evolutie volgde van de gemiddelde invaliditeitsuitkering.

De bijkomende uitgaven voor brugpensioenen worden geraamd op 0,1 procentpunt van het bbp tussen 2006 en 2050, wat verschilt met de projectie van mei 2006. De nieuwe brugpensioenregeling die voortvloeit uit het Generatiepact zorgde vorig jaar voor een aanzienlijke daling van het aantal bruggepensioneerden. Het Interprofessioneel Akkoord voorziet echter in een uitbreiding van de gelijkgestelde periodes die in aanmerking komen voor de loopbaanvoorwaarde. Die loopbaanvoorwaarde verleent toegang tot het brugpensioen. De toepassing van dat akkoord vermindert dus het in het vorige verslag geraamde effect op de brugpensioenen (zie punt 2 hierboven). Dit resulteert in een meeruitgave van 0,1 procentpunt van het bbp ten opzichte van vorig jaarverslag.

De uitgaven voor werknemerspensioenen nemen 0,1 procentpunt van het bbp minder toe dan in vorig jaarverslag. Alhoewel in de periode 2012-2017 nog extra uitgaven geventueerd worden in vergelijking met de SCvV-versie van 2006, o.a. door de stijging van het minimumrecht per loopbaanjaar dat met 17% stijgt in plaats van de vorig jaar in rekening gebrachte 7%, worden die meeruitgaven meer dan gecompenseerd in de periode na 2017. De elementen die resulteren in een minder sterke stijging van de pensioenuitgaven voor werknemers t.o.v. het jaarverslag van 2006 zijn de volgende:

- Ten eerste ligt een lagere loonstijging - zowel geobserveerd als verwacht - in de periode 2004-2012 aan de grondslag van de vertraging. Gezien de pensioenen berekend worden op de lonen verdiend in het verleden, vertraagt dit het gemiddeld pensioenbedrag.

1. Op basis van de informatie die beschikbaar was tijdens het opstellen van het SCvV-verslag van mei 2006, werd het zelfstandigenpensioen eerst verhoogd met de pensioenbonus en vervolgens vergeleken met het minimumpensioen. De uitvoeringsmodaliteiten van die maatregel blijken echter anders te zijn : het berekende pensioen wordt eerst vergeleken met het minimumpensioen en daarna pas wordt de pensioenbonus toegekend.

-
- Ten tweede zou de stijging van de loongrens vanaf 2007 aanzienlijk lager liggen dan in voorgaande projecties. Er wordt een stijging voorzien van 0,3 % voor de periode 2007-2008, waar vorig jaar nog rekening werd gehouden met 2 %. Dit betekent wel een breuk in de evolutie van de loongrensaanpassingen: sinds 1999 schommelt de tweejaarlijkse loongrensaanpassing immers tussen 2 en 3 %. Ook op middellange termijn wordt een minder sterke loongrensaanpassing voorzien - door de verwachte lagere loonstijging¹ - van 1,8 % in 2009 (SCvV 2006: 2,5 %), van 2,17 % in 2011 (SCvV 2006: 2,5 %). De vertragingen in de opeenvolgende loongrensaanpassingen t.o.v. vorig jaar zijn sterker dan de afgeremde loonstijging t.o.v. vorig jaar. Hierdoor bevindt zich een aanzienlijk percentage loontrekkenden boven de loongrens, wat de pensioenuitgaven uiteraard sterk afremt: hun lonen die uitstijgen boven de loongrens worden immers niet in rekening gebracht bij de pensioenberekening.
 - Een derde element betreft de pensioenbonus. Op basis van de toen beschikbare informatie van de beleidscel 'pensioenen', kreeg in het SCvV-verslag van 2006 de pensioenbonus van 2 euro per gewerkte dag na 62 jaar bovenop de prijsevolu- tie ook nog een welvaartsaanpassing van 0,5 % vanaf 2007 alvorens zij werd toe- gevoegd aan het pensioenbedrag (dus op het moment van de pensioenberekening). In de huidige basis wordt die bonus op middellange termijn enkel aan de prijsindex gekoppeld (zoals in de wet² voorzien, die geldt tot 2012) en krijgt pas vanaf 2013 een welvaartsaanpassing. Eens de bonus is toegekend en toegevoegd aan het pensioenbedrag, evolueert zij onder dezelfde voorwaarden en dezelfde modaliteiten als het pensioen³.

1. “*Economische Vooruitzichten 2007-2012*”, Federaal Planbureau, mei 2007.

2. Koninklijk Besluit van 1 februari 2007 tot instelling van een pensioenbonus. Belgisch Staatsblad van 9 februari 2007.

3. De pensioenbonus is dan ook onderhevig aan dezelfde inhoudingen als het pensioen.

c. Per entiteit

De tabel 9 toont de verdeling van de budgettaire kosten van de vergrijzing per Entiteit volgens het SCvV-scenario. Entiteit I omvat de federale overheid en de sociale zekerheid en Entiteit II omvat de lagere overheid en de gemeenschappen en de gewesten.

TABEL 9 - De budgettaire kosten van de vergrijzing per entiteit -
in % van het bbp volgens het SCvV-scenario

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Entiteit I					
	2006	2012	2030	2050	2006-2030	2006-2050
Pensioenen	8.6	9.1	12.3	13.2	3.7	4.6
waarvan pensioenen van entiteit II	1.2	1.4	1.9	2.1	0.7	0.9
Gezondheidszorg	6.2	6.9	8.2	9.5	2.1	3.4
- acute zorg	5.4	5.9	7.0	7.6	1.6	2.3
- langdurige zorg	0.8	0.9	1.2	1.9	0.4	1.1
Arbeidsonbekwaamheid	1.2	1.3	1.1	1.0	-0.1	-0.2
Werkloosheid	2.1	1.8	1.2	1.1	-0.9	-1.0
Brugpensioen	0.4	0.4	0.4	0.4	-0.0	-0.0
Kinderbijslag	1.5	1.3	1.2	1.0	-0.3	-0.5
Overige sociale uitgaven	1.1	1.1	1.1	1.1	-0.1	-0.1
Totaal	21.1	21.9	25.4	27.3	4.3	6.1
p.m. bezoldigingen van het onderwijzend personeel	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.0	-0.0
Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Entiteit II					
	2006	2012	2030	2050	2006-2030	2006-2050
Pensioenen van de overheidssector	1.4	1.6	2.2	2.3	0.7	0.9
waarvan ten laste van entiteit I	-1.2	-1.4	-1.9	-2.1	-0.7	-0.9
Gezondheidszorg en sociale bijstand	0.7	0.9	0.9	0.9	0.1	0.1
Vlaamse zorgverzekering	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Kinderbijslag	0.1	0.1	0.1	0.1	-0.0	-0.0
Overige sociale uitgaven	0.5	0.5	0.5	0.5	0.0	0.0
Totaal	1.7	1.8	1.8	1.9	0.1	0.1
p.m. bezoldigingen onderwijzend personeel	4.0	3.8	3.6	3.7	-0.3	-0.3

De budgettaire kosten van de vergrijzing van Entiteit I bedragen 4,3 % van het bbp tussen 2006 en 2030 en 6,1 % van het bbp tussen 2006 en 2050. Dezelfde ramingen bedragen slechts 0,1 % van bbp voor Entiteit II. Entiteit I omvat de belangrijkste uitgaven van de sociale zekerheid (behalve de zorgverzekering in Vlaanderen), alsook het grootste deel van de pensioenuitgaven van de openbare sector van Entiteit II die ten laste zijn van de federale overheid. De sociale uitgaven van Entiteit II hebben dus enkel betrekking op bepaalde ambtenarenpensioenen, de uitgaven voor gezondheidszorg en sociale bijstand (zoals tegemoetkomingen aan personen met een handicap en de OCMW-steun aan personen in moeilijkheden), de Vlaamse zorgverzekering, de kinderbijslag van de ambtenaren van Entiteit II en andere socialezekerheidsuitgaven zoals het leefloon.

C. Gevoeligheidsanalyses

1. Inleiding

Het SCvV-scenario berust op een aantal hypothesen op het vlak van demografie, macro-economie, sociaal beleid en sociaaleconomisch gedrag. Gelet op de onzekerheden die deze hypothesen omgeven en de langetermijnhorizon van de oefening, moet er rekening worden gehouden met het toekomstverkennde karakter van deze projecties. Ze geven dan ook veeleer een indicatie van een mogelijke toekomst dan een precieze raming van de budgettaire kosten van de vergrijzing.

In dat opzicht geeft dit rapport gevoeligheidsanalyses die gemaakt werden rond enerzijds de hypothese van de productiviteitsgroei (punt 2) en anderzijds van de werkgelegenheid (punt 3). In beide gevallen werden scenario's met een hogere groei en met een zwakkere groei uitgetest.

Die gevoeligheidsanalyses worden uitgevoerd op lange termijn: de wijzigingen van de hypothesen worden doorgevoerd vanaf 2013, na de middellangetermijnperiode van de economische vooruitzichten 2007-2012.

2. Verschillende evoluties van de productiviteitsgroei

Twee hypothesen over de productiviteitsgroei werden in aanmerking genomen: in de ene hypothese is de groei groter en in de andere zwakker dan in het basisscenario (1,75 % per jaar). Er werd uitgegaan van een verschil van 0,25 procentpunt, of een jaarlijkse productiviteitsgroei van respectievelijk 2 % en 1,5 %.

In de eerste twee scenario's (S1 met hoge productiviteit en S2 met zwakke productiviteit) blijven de sociaalbeleidsparameters, met andere woorden de verschillende soorten welvaartsaanpassingen, ongewijzigd ten opzichte van het SCvV-scenario. Die parameters stemmen overeen met de bepalingen uit het Generatiepact. In een derde scenario (S3), in de veronderstelling dat de productiviteit zwakker is, worden die parameters aangepast aan de vertraagde evolutie van de productiviteit en de lonen. De generositeit van het sociaal beleid daalt (met 0,25 procentpunt).

a. De hypothesen

De hypothesen i.v.m. de gevoeligheidsanalyses rond de productiviteitsgroei worden samengevat in tabel 10.

TABEL 10 - Hypothesen i.v.m. de basissimulatie en de gevoeligheidsanalyses rond de productiviteit en het sociaal beleid vanaf 2013

	Basissimulatie (SCvV)	Hogere productiviteit (S1)	Zwakkere productiviteit (S2)	Zwakkere productiviteit met aanpassingen van het sociaal beleid (S3)
Groei van de productiviteit en de lonen	1.75%	2.0%	1.5%	1.5%
Perequatie van de overheidspensioenen	1.25%	1.5%	1.0%	1.0%
Loongrens	1.25%			1.0%
Minimumrecht per loopbaanjaar	1.25%		idem basis-simulatie	1.0%
Welvaartsaanpassingen van de niet-forfaitaire uitkeringen	0.5%			0.25%
Binding aan de welvaart van de forfaitaire uitkeringen en de minima	1.0%			0.75%

Het SCvV-scenario gaat uit van een jaarlijkse productiviteitsgroei van 1,75 %. Wat het sociaal beleid betreft, is de perequatie (1,25 %) van de overheidspensioenen 0,5 % lager dan de loongroei (op basis van de geobserveerde historische loskoppeling). De overige parameters stemmen overeen met de bepalingen van het Generatiepact, of een jaarlijkse groei van 1,25 % voor de loongrens en het minimumrecht per loopbaanjaar, een welvaartsaanpassing van 0,5 % per jaar voor de niet-forfaitaire uitkeringen en een binding aan de welvaart van 1 % per jaar voor de forfaitaire uitkeringen en de minima.

De eerste twee scenario's (S1 en S2), waarin de productiviteit groeit met 2 en 1,5 % per jaar, veronderstellen dat de sociale generositeit overeenstemt met die van het SCvV-scenario. Een uitzondering daarop is de perequatie van de overheidspensioenen met respectievelijk 1,5 % en 1 % (nog steeds 0,5 % lager dan de loonevolutie).

In het derde scenario gaat de hypothese over een zwakkere productiviteit (1,5 % per jaar) gepaard met een wijziging van alle sociaalbeleidsparameters die qua omvang overeenstemt met de vertraging van de productiviteitsgroei. Met andere woorden het sociaal beleid past zich aan de zwakkere groei van de lonen aan (merk op dat de verschillen tussen productiviteit en welvaartsaanpassingen identiek zijn aan die van het SCvV-scenario). In dat geval bedraagt de groei van de loongrens en van het minimumrecht per loopbaanjaar 1 %, de welvaartsaanpassing van de niet-forfaitaire uitkeringen 0,25 % en de binding aan de welvaart van de forfaitaire uitkeringen en de minima 0,75 %.

b. De macro-economische impact

Bij ongewijzigde werkgelegenheid leiden de veranderingen in de groeivoet van de productiviteit tot gelijkaardige bewegingen van de groeivoet van het bbp. In het scenario met een hogere productiviteit zal de gemiddelde jaarlijkse groei van het bbp dus 0,25 procentpunt hoger zijn dan in de SCvV-projectie, en in de scenario's met zwakkere productiviteit 0,25 procentpunt lager (tabel 11).

In het scenario met hoge productiviteit zal die sterkere productiviteitsgroei tegen 2050 een bbp opleveren dat ongeveer 10 % hoger is dan het bbp uit het SCvV-scenario. Omgekeerd zal het bbp ongeveer 9 % lager uitkomen in de scenario's met zwakke productiviteit.

TABEL 11 - Productiviteit en bbp - een vergelijking van de productiviteitsscenario's met het SCvV-scenario

Gemiddelde jaarlijkse groeivoet (in %)	2012 - 2030			2030 - 2050		
	SCvV	verschil t.o.v. het SCvV-scenario		SCvV	verschil t.o.v. het SCvV-scenario	
		S1-SCvV	S2-SCvV S3-SCvV		S1-SCvV	S2-SCvV S3-SCvV
Productiviteit en lonen	1.75	0.25	-0.25	1.75	0.25	-0.25
Bpb	1.81	0.25	-0.25	1.60	0.25	-0.25
Procentueel verschil ten opzichte van het niveau van het SCvV-scenario		2030			2050	
		S1/SCvV	S2/SCvV S3/SCvV		S1/SCvV	S2/SCvV S3/SCvV
Bpb		4.5	-4.3		9.8	-8.9

c. De impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

Tabel 12 toont de impact van de productiviteitsscenario's op de budgettaire kosten van de vergrijzing. Die impact wordt uitgedrukt in verschillen ten opzichte van het SCvV-scenario. Merk hierbij op dat de variant S1 een hogere productiviteitsgroei heeft en de varianten S2 en S3 een lagere productiviteitsgroei hebben, respectievelijk zonder en met aanpassingen van het sociaal beleid.

TABEL 12 - Budgettaire kosten van de vergrijzing : verschillen tussen de productiviteitsscenario's en het SCvV-scenario
(in % van het bbp)

	S1-SCvV		S2-SCvV		S3-SCvV	
	2030	2050	2030	2050	2030	2050
Pensioenen	-0.4	-0.7	0.4	0.8	0.1	0.3
Gezondheidszorg	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Arbeidsongeschiktheid	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Werkloosheid	0.0	-0.1	0.0	0.1	0.0	0.0
Brugpensioen	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Kinderbijslag	-0.1	-0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Andere socialezekerheidsuitgaven	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Totaal	-0.5	-1.0	0.5	1.0	0.2	0.3

Indien het sociaal beleid niet wordt aangepast aan de nieuwe macro-economische omgeving, zou een hogere productiviteit (S1-SCvV) ten opzichte van het SCvV-scenario, de budgettaire kosten van de vergrijzing doen dalen met 1 procentpunt van het bbp tegen 2050.

Met een zwakkere groei van de productiviteit en zonder aanpassingen van het sociaal beleid (S2-SCvV) zouden de budgettaire kosten op een equivalente manier stijgen (meer dan 1 % van het bbp tegen 2050).

In die eerste twee scenario's situeert zich de grootste afwijking t.o.v. het basisscenario in de pensioenuitgaven van de algemene regeling: terwijl de pensioenen berekend worden op basis van de lonen verdiend in het verleden - die slechts zeer geleidelijk beïnvloed zullen worden door de wijziging in loongroei tengevolge de productiviteitsverandering - stijgt/daalt het bbp door de verandering in productiviteitsgroei, waardoor de pensioenuitgaven lichter/zwaarder wegen in bbp-termen.

De uitgaven voor kinderbijslag en sommige forfaitaire werkloosheidsuitkeringen worden niet berekend op basis van het loon en worden dus niet door de verandering in productiviteits- en loongroei geraakt, tenzij via het bbp, waardoor de uitgaven in bbp-termen dalen/stijgen.

De uitgaven voor gezondheidszorg daarentegen blijven nagenoeg ongewijzigd t.o.v. het SCvV-scenario want deze uitgaven incorporeren enerzijds de wijzigingen in de productiviteitstoename voor de langdurige zorg en anderzijds de groei van het bbp per hoofd voor de acute zorg.

Indien het sociaal beleid daarentegen wordt aangepast aan de lagere groei van de productiviteit (S3-SCvV), dan bedragen de meerkosten slechts 0,34 % van het bbp in 2050. Die meerkosten zijn vooral afkomstig van de pensioensector en, meer bepaald, van de pensioenen van de werknemersregeling. In tegenstelling tot andere vervangingsinkomens, worden de werknemerspensioenen niet berekend op basis van het laatste loon, maar op basis van de bezoldigingen uit de volledige loopbaan. Vanaf 2013 neemt het pensioen van de nieuwgepensioneerden slechts geleidelijk de loopbaanjaren met lagere bezoldigingen (te wijten aan de jaren met zwakkere productiviteitsgroei) in aanmerking. De pensioenuitgaven, uitgedrukt in % van het bbp, zullen dan sneller stijgen dan in het SCvV-scenario. Het is pas na 2050, wanneer alle gepensioneerden over hun volledige loopbaan een lagere loongroei gehad zullen hebben, dat de pensioenuitgaven in % van het bbp gelijk zullen zijn in het scenario van zwakke productiviteit met aanpassingen van het sociaal beleid en in het SCvV-scenario.

De keuze van een sociaal beleid dat onafhankelijk is van de macro-economische omgeving heeft niet alleen grote gevolgen voor de budgettaire kosten van de vergrijzing, maar ook voor de vervangingsratio's (tabel 13). Bij een hogere (zwakkere) groei van de productiviteit en van het bbp en zonder aanpassing van het sociaal beleid, vallen de sociale uitgaven minder duur (duurder) uit, maar ze gaan ten koste van een daling (ten voordele van een stijging) van de vervangingsratio's. Bij een herdefiniëring van het sociaal beleid op basis van de productiviteitsgroei, is de weerslag op de vervangingsratio's nul voor de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de werkloosheids- en brugpensioenuitkeringen, en veel minder groot voor de pensioenen.

TABEL 13 - Vervangingsratio's : verschillen tussen de productiviteitsscenario's en het SCvV-scenario
(gemiddelde uitkering in % van het gemiddelde loon van de overeenkomstige sector)

	S1-SCvV		S2-SCvV		S3-SCvV	
	2030	2050	2030	2050	2030	2050
Pensioenen						
- werknemersregeling	-1.4	-2.5	1.4	2.6	0.5	1.1
- zelfstandigenregeling	-1.2	-2.2	1.3	2.4	0.1	0.2
Arbeidsongeschiktheid						
- werknemersregeling	-0.4	-0.7	0.4	0.7	0.0	0.0
- zelfstandigenregeling	-1.3	-2.3	1.3	2.5	0.0	0.0
Werkloosheid	-0.8	-1.5	0.8	1.6	0.0	0.0
Brugpensioen	-0.6	-1.1	0.5	0.9	0.0	0.0

3. Verschillende evoluties in de werkgelegenheid

In het SCvV-scenario beantwoordt de werkgelegenheid in grote mate aan de hypothese over de structurele werkloosheidsgraad (nl. een geleidelijke vermindering tot 8 % tegen 2030) binnen een context van een bepaalde evolutie van de beroepsbevolking. In de mate dat de werkgelegenheid een rechtstreekse invloed heeft op de groei van het bbp en het aantal begunstigen van heel wat sociale uitkeringen, vormt de evolutie van de werkgelegenheid een sleutelement in de evaluatie van de budgettaire kosten van de vergrijzing.

In deze sectie wordt de gevoeligheid van de budgettaire kosten van de vergrijzing geëvalueerd voor een evolutie van de werkgelegenheid die verondersteld wordt respectievelijk gunstiger (scenario 'hoge werkgelegenheid', S4) en minder gunstig (scenario 'zwakke werkgelegenheid', S5) te zijn. Die varianten zijn technisch van aard in die zin dat zij zich op geen enkele manier uitdrukken over de omstandigheden of de maatregelen die genomen moeten worden om te kunnen uitkomen op de gekozen evolutie van de werkgelegenheid.

a. De hypothesen

De evoluties van de werkgelegenheid in de werkgelegenheidsscenario's worden verkregen door twee elementen te hanteren. Enerzijds wordt de structurele werkloosheidsgraad van 8 % in het SCvV-scenario, met 4 procentpunt gewijzigd. Hij bedraagt dus 4 % in het scenario met een hoge werkgelegenheid en 12 % in het scenario met een zwakke werkgelegenheid. Anderzijds veronderstellen die scenario's ook een wijziging van de beroepsbevolking ouder dan 50 jaar. Die wijziging vloeit voort uit een arbitraire hypothese over het aantal bruggepensioneerden. Op lange termijn ligt het aantal bruggepensioneerden in het scenario met een hoge werkgelegenheid 50 % lager dan in het basisscenario en 50 % hoger dan in het scenario met een lage werkgelegenheid. Die hypothesen worden in tabel 14 weergegeven.

TABEL 14 - Varianten werkgelegenheid: de hypothesen

	SCvC-scenario	Scenario met hoge werkgelegenheid	Scenario met zwakke werkgelegenheid
Structurele werkloosheidsgraad	8.0 %	4.0 %	12.0 %
Bruggepensioneerden in 2050	114 000	55 000	170 000

b. De impact op de arbeidsmarkt

In het scenario met een hoge werkgelegenheid betekent de vermindering van het aantal bruggepensioneerden (59 000 personen in 2050) een grotere beroepsbevolking (42 000 personen in 2050). Die variaties hebben geen equivalente omvang omdat een bepaald aantal personen het brugpensioen vervangt door het pensioen als vervroegde uitstapregeling uit de arbeidsmarkt.

TABEL 15 - Belangrijkste indicatoren van de arbeidsmarkt: scenario met hoge werkgelegenheid (S4) en scenario met lage werkgelegenheid (S5) - verschillen ten opzichte van het SCvV-scenario

In duizendtallen	S4-SCvV		S5-SCvV	
	2030	2050	2030	2050
I. Werkgelegenheid	244	234	-238	-229
- loontrekkende	198	190	-169	-162
- zelfstandige	46	44	-69	-66
- ambtenaar	0	0	0	0
II. Werkloosheid	-197	-192	194	189
Beroepsbevolking (I + II)	46	42	-44	-40
III. Bruggepensioneerden	-62	-59	61	56
Potentiële beroepsbevolking (I + II + III)	-15	-17	16	16
IV. Gepensioneerden	15	17	-16	-16
In %	2030	2050	2030	2050
Werkgelegenheidsgraad (in % van de bevolking van 15-64 jaar)	3.7	3.6	-3.6	-3.6
15-54 jaar	2.8	2.8	-2.9	-2.8
55 jaar en + (in % van de bevolking van 55-64 jaar)	7.1	7.0	-6.2	-6.2
Werkloosheidsgraad	-4.0	-4.0	4.0	4.0
Activiteitsgraad (in % van de bevolking van 15-64 jaar)	0.7	0.7	-0.7	-0.6
P.M.: Bbp (Procentueel verschil ten opzichte van de basis)	5.3	5.3	-5.2	-5.1

Het groter arbeidsaanbod en een werkloosheidsgraad die met 4 procentpunt is gedaald, leiden tot een stijging van de werkgelegenheid van bijna 235 000 personen. In dit scenario zou de werkgelegenheid bij de overheid onaangeroerd blijven. De werkgelegenheidscreatie is veel meer uitgesproken in de oudere bevolkingsgroep. De werkgelegenheidsgraad bij de 55-jarigen en ouder stijgt met 7 procentpunt tegen 2050, aangemoedigd door een toename van de beroepsbevolking in die leeftijdscategorie. De werkgelegenheidsgraad van de 15-54-jarigen groeit iets minder dan 3 procentpunt. Het bbp ligt hoger dan 5,3 % ten opzichte van het basisscenario (9,8 % in het scenario met een hoge productiviteit).

Het scenario met een lage werkgelegenheid levert resultaten op die symmetrisch zijn met het scenario met een hoge werkgelegenheid, namelijk effecten met eenzelfde omvang maar met een tegengesteld teken. Er dient echter opgemerkt te worden dat de werkgelegenheid bij zelfstandigen iets sterker varieert in die variant.

c. De impact op de budgettaire kosten van de vergrijzing

In het scenario met een hoge werkgelegenheid dalen de budgettaire kosten van de vergrijzing met 1,4 % van het bbp. Het zijn vooral de takken 'pensioenen', 'werkloosheid' en 'brugpensioenen' die bijdragen tot die vermindering. In de takken 'werkloosheid' en 'brugpensioenen' is de daling van het gewicht van de uitgaven vooral toe te schrijven aan een vermindering van het aantal begunstigen. In de tak 'pensioenen' daarentegen stijgen de nominale uitgaven lichtjes, meer bepaald als gevolg van een gematigde stijging van het aantal begunstigen (fenomeen van substitutie van het brugpensioen dat reeds werd vermeld) en van het gemiddelde pensioen (vooral de pensioenbonus). De verlaging van de budgettaire kosten is toe te schrijven aan een grotere economische grondslag, namelijk een hoger bbp dan in het SCvV-scenario.

TABEL 16 - Budgettaire kosten van de vergrijzing: scenario met een hoge werkgelegenheid (S4) en scenario met een lage werkgelegenheid (S5) - verschillen ten opzichte van het SCvV-scenario (in % van het bbp)

	S4-SCvV		S5-SCvV	
	2030	2050	2030	2050
Pensioenen	-0.5	-0.6	0.6	0.6
Gezondheidszorg	0.0	0.0	0.0	0.0
Arbeidsongeschiktheid	-0.1	-0.1	0.1	0.1
Werkloosheid	-0.5	-0.5	0.6	0.5
Brugpensioen	-0.2	-0.2	0.2	0.2
Kinderbijslag	-0.1	-0.1	0.1	0.1
Overige sociale uitgaven	0.0	0.0	0.0	0.0
Totaal	-1.4	-1.4	1.5	1.5

De resultaten van het scenario met lage werkgelegenheid hebben een vergelijkbare omvang als in het scenario met hoge werkgelegenheid. De budgettaire kosten van de vergrijzing stijgen er met 1,5 %.

De projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg

A. Inleiding

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de projectie van de uitgaven voor gezondheidszorg, en meer bepaald aan de nieuwe methode die in dit verslag wordt gebruikt om de projectie van de uitgaven voor langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden ('long-term care') te verwezenlijken. Deel B¹ geeft eerst een bondig overzicht van die sector in België en geeft gedetailleerde informatie over de residentiële sector (de rustoorden voor bejaarden en de rust- en verzorgingstehuizen) met behulp van gegevens van het Intermutualistisch Agentschap (IMA) en het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV) voor de periode 1996-2003. Deel C geeft vervolgens een beschrijving van de nieuwe methode om het geheel van de uitgaven voor langdurige zorg tegen 2050 te ramen en toont de resultaten uit het basisscenario.

Daarnaast heeft dit hoofdstuk meer in het bijzonder betrekking op de impact van de leeftijd op de evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg (acute zorg en langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden). Deel D toont de resultaten van een variant van de basisprojectie van die beide uitgavetypes in de veronderstelling dat de verwachte toename van levensverwachting gepaard zal gaan met een langer leven zonder ongeschiktheid² (impact op de uitgaven voor langdurige zorg) en een langer leven in goede gezondheid (impact op de uitgaven voor acute zorg).

B. De sector van de langdurige zorg aan afhankelijke bejaarden

1. Beschrijvende analyse van de sector

Het zorgaanbod voor ouderen bestaat uit thuiszorgdiensten (extramurale diensten) en residentiële opvangvoorzieningen (intramurale diensten). Een aantal diensten leunt zowel aan bij de thuiszorg als bij de residentiële zorg: men spreekt dan van transmurale zorg.

-
1. De commentaren en grafieken van deel B.1. zijn gedeeltelijk overgenomen van de studie 'Evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg: bouwstenen voor een voorspellingsmodel' (KCE, AIM, BFP, KUL, 2005).
 2. In het Engels: "disability-free life expectancy".

a. De thuiszorg

De thuiszorgvoorzieningen voor de doelgroep ouderen houdt de volgende dienstverlening in: gezinszorg, de lokale en de regionale dienstencentra, de dagverzorgingscentra, de centra voor kortverblijf, de diensten voor oppashulp, de georganiseerde en/of spontane mantelzorg en vrijwilligerswerk, thuisverpleging, poets hulp, ergotherapie en kinesitherapie aan huis, warme maaltijden, klusjes en de personalarmsystemen.

De nationale overeenkomst die de honoraria, terugbetalingen en de rechten en plichten van de thuisverpleegkundige bepaalt, dateert van 1997. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de honoraria voor een verpleegkundige verzorgingszitting en forfaitaire honoraria. Afhankelijk van de zorgafhankelijkheidsgraad van de patiënt, die door de KATZ-schaal¹ bepaald wordt, kan het één of het ander worden aangerekend. Deze KATZ-schaal omvat de zes activiteiten van het dagelijkse leven aan de hand waarvan de fysieke afhankelijkheid van de patiënt gescoord wordt: zich wassen, kleden, verplaatsen, incontinentie, toiletbezoek en zich voeden. Per criterium kunnen de scores gaan van volledig onafhankelijk (1) tot volledig afhankelijk (4).

In de nomenclatuur worden vier vergoedingstypes onderscheiden: Type T voor hygiënische verzorging, Forfait A voor zorgafhankelijke patiënten, Forfait B voor erg zorgafhankelijke patiënten en Forfait C voor zeer erg zorgafhankelijke patiënten.

b. De transmurale zorg

De transmurale zorg speelt zich af in dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf en ook in serviceflats. Dag(- of nacht)opvang en kortverblijf zijn modaliteiten die toelaten de oudere tijdelijk vanuit het thuismilieu op te vangen. Beide worden meestal aangeboden door rustoorden voor bejaarden of rust- en verzorgingstehuizen.

In een door de overheid gesubsidieerd Centrum voor Dagverzorging (CDV) kunnen ouderen die geen intensieve medische controle behoeven, maar wel nood hebben aan reactivering, verzorging of toezicht en hulp in de activiteiten van het dagelijkse leven, overdag terecht. Per opgevangen oudere die aan de afhankelijkheidscriteria voldoet, voorziet het RIZIV in een forfaitaire tussenkomst. Kortverblijf bestaat uit een korte periode (enkele dagen tot weken) waarin de oudere permanent in een rustoord verblijft. Dit laat de huisgenoten en mantelzorgers toe een langdurige onderbreking van hun taken in te lassen (bijv. tijdens de vakantie). Beide vormen van opvang dienen dus beschouwd te worden als een ondersteuning van de thuiszorg.

De serviceflat is een beschermende woonvorm, aangepast aan de noden van ouderen, waar het accent ligt op het zelfstandig wonen, maar waar de bewoner hulp op maat kan ontvangen. De oudere is voldoende onafhankelijk voor het uitvoeren van de dagelijkse activiteiten, zonet draagt de partner of mantelzorger de verantwoordelijkheid voor de verzorging.

1. De KATZ-schaal werd in 1990 voor het eerst geïntroduceerd in de Nationale Overeenkomst van de verpleegkundigen en in die van de rusthuizen en de rust- en verzorgingstehuizen.

c. De residentiële zorg

De residentiële zorg gebeurt in rustoorden voor bejaarden (ROB) en rust- en verzorgings-tehuizen (RVT). De ROB pogen (afhankelijke) ouderen een thuisvervangend milieu te bezorgen indien de mogelijkheden inzake thuiszorg onvoldoende zijn om thuis te kunnen blijven. Een rusthuis kan ook bijkomend erkend zijn als RVT, waarbij het accent op de zware verzorging ligt: er kunnen bejaarden terecht die wegens een langdurige aandoening sterk afhankelijk zijn van de hulp van derden om dagelijkse levenshandelingen te kunnen verrichten. Deze zorgbehoefte kan zich zowel situeren op fysisch als op psychisch vlak.

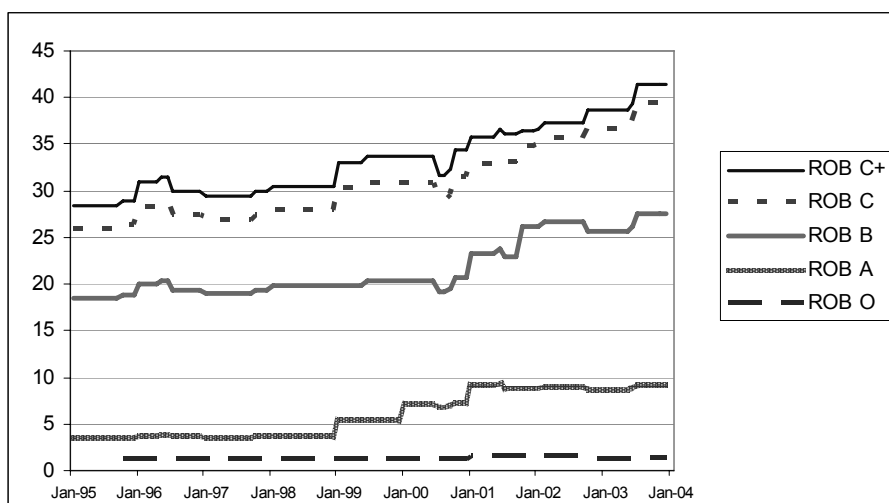
De kosten voor het verblijf in de instelling worden opgesplitst in een deel dat enkel betrekking heeft op de woonfunctie (de "huurprijs", die door de resident zelf betaald wordt), en een deel dat de verzorging dekt. De verzorging wordt forfaitair vergoed en komt ten laste van de mutualiteit. De tussenkomst van de ziekteverzekering in de residentiële ouderenzorg is verschillend voor ROB en RVT: de grootte van de tegemoetkoming is een vastgesteld bedrag (forfait) per dag en per inwoner, afhankelijk van de zorgbehoefte van de bewoner die wordt bepaald aan de hand van de KATZ-schaal.

Op basis van de score op deze schaal worden vier afhankelijkheids- of zorgcategorieën onderscheiden: Categorie O (fysisch volledig onafhankelijk en niet dement), Categorie A (fysisch afhankelijk bij het wassen en kleden, of psychisch afhankelijk), Categorie B (fysisch afhankelijk bij het wassen, kleden en zich verplaatsen en/of naar het toilet gaan of psychisch afhankelijk), Categorie C (volledig fysisch en psychisch afhankelijk) en Cd¹ voor demente patiënten. De patiënt wordt aan een bepaalde zorgcategorie toegewezen. Bejaarden met een zorgbehoefte van categorie O tot en met categorie C kunnen terecht in een ROB. Zwaar zorgbehoevende patiënten (B, C en D) in een rustoord kunnen erkend worden als RVT-patiënt als het rustoord hiervoor een bijkomende erkenning heeft.

Op grond van deze categorieën zal de personeelsbezetting en de forfaitaire tegemoetkoming vanwege de mutualiteit bepaald worden. Uit figuren 1 en 2 blijkt dat men voor eenzelfde zorgcategorie (en dus ook dezelfde resident en verzorging) in RVT een merkbaar hogere forfaitaire vergoeding van het RIZIV krijgt dan in ROB. Voor ROB-bedden werd een lagere vergoeding vastgelegd, daar de criteria voor personeelsbezetting in een ROB lager zijn. De verzorging is in de praktijk echter dezelfde, zodat de meeste ROB's financiële moeilijkheden melden. De overheid speelde hierop in door versneld RVT-bedden te erkennen. Die bedden bevinden zich vaak in rustoorden, zodat het onderscheid tussen de twee types instellingen geleidelijk aan begint te vervagen.

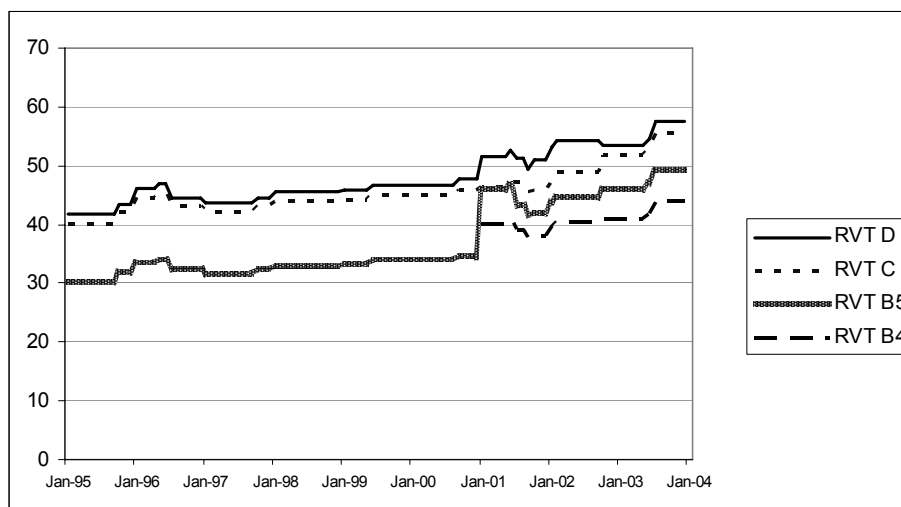
1. In wat volgt, noteren we deze zorgcategorie met de letter D.

FIGUUR 1 - Evolutie van de dagforfaits per inwoner in ROB naar zorgcategorie (1995-2004, in EUR)

Bron: IMA, KCE, BFP, KUL (2005).

FIGUUR 2 - Evolutie van de dagforfaits per inwoner in RVT naar zorgcategorie (1995-2004, in EUR)

B4, B5: naargelang het RVT beschikt over 4 of 5 FTE verpleegkundigen per 30 bedden.

Bron: IMA, KCE, BFP, KUL (2005).

2. De evolutie van de uitgaven voor langdurige zorg (1996-2003)

Tabel 17 geeft de RIZIV-uitgaven voor thuis- en residentiële ouderenzorg. Deze laatste zijn in de periode 1996-2003 verdubbeld van 663 tot 1 216 miljoen EUR, terwijl de uitgaven voor thuiszorg met bijna 50 %, zijn toegenomen, van 385 naar 571 miljoen euro. De thuiszorguitgaven bevatten alle verpleegkundige zorgen verstrekt in de woning van de patient, inclusief zorgen die niet strict als lange-termijnzorgen voor ouderen kunnen beschouwd worden. Bij gebrek aan gedetailleerde gegevens over thuiszorg, behandelen we

in de rest van deze sectie uitsluitend de uitgaven in verband met de rusthuizen (ROB en RVT).

TABEL 17 - De evolutie van de langdurige zorg thuis en in verzorgingsinstellingen^a in België, 1996-2003 (lopende prijzen)

	Residentiële zorg		Thuiszorg	
	Miljoen euro	% BBP	Miljoen euro	% BBP
1996	663.1	0.31	385.9	0.18
1997	630.6	0.29	374.0	0.17
1998	722.0	0.31	420.1	0.18
1999	814.3	0.34	458.8	0.19
2000	877.1	0.35	488.1	0.19
2001	1040.1	0.40	505.1	0.20
2002	1125.0	0.42	539.6	0.20
2003	1216.4	0.44	571.6	0.21

a. De thuiszorg en de residentiële zorg vertegenwoordigen het grootste deel van de uitgaven aan langdurige zorg. De totale uitgaven aan langdurige ouderenzorg bevatten ook nog de uitgaven in de psychiatrische verzorgingstehuizen en de uitgaven met betrekking tot initiatieven van beschut wonen.

Bron: IMA, RIZIV en BFP.

Om een beter inzicht te krijgen in de oorzaken van de groei van de residentiële zorg, is het wenselijk de uitgaven te splitsen in een volume- en een prijscomponent, weergegeven in tabel 18 (kolommen 2 t/m 5). De volumecomponent geeft het totaal aantal dagen weer die ouderen in een ROB- of RVT-instelling doorbrachten. Door de uitgaven te delen door dit aantal dagen bekomt men prijzen die kunnen beschouwd worden als gewogen gemiddelden van de geobserveerde dagforfaits per inwoner over de verschillende zorgcategorieën (zie figuur 1).

Uit tabel 18 blijkt dat de ROB-uitgaven relatief constant zijn gebleven tijdens de voorbije jaren, terwijl de RVT-uitgaven op acht jaar tijd bijna zijn verdrievoudigd. De bijhorende volume- en prijsindicatoren scheppen enige helderheid omtrent de oorzaken hiervan.

TABEL 18 - Evolutie van ROB- en RVT-uitgaven (in duizenden EUR) opgesplitst in een prijs- en volumecomponent (in duizenden)

	ROB			RVT		
	Uitgaven	Volume	Prijs	Uitgaven	Volume	Prijs
1996	370,766	28,645	12,9	292,311	6,747	43,3
1997	354,397	28,341	12,5	276,156	6,608	41,8
1998	364,949	28,794	12,7	357,068	8,261	43,2
1999	371,172	27,620	13,4	443,130	8,760	44,0
2000	356,722	25,237	13,3	520,389	10,532	44,4
2001	386,367	25,400	15,2	653,687	12,442	52,5
2002	393,895	24,839	15,9	731,115	14,352	50,9
2003	378,268	23,787	15,9	838,153	15,890	52,7

Bron: IMA, KCE, BFP, KUL (2005).

Hoewel de opgetreden prijsevolutie bij de ROB verhoudingsgewijs bij die van de RVT aansluit, werd ze in eerstgenoemde geval geneutraliseerd door een negatief volume-effect, waardoor de ROB-uitgaven een relatief stabiel verloop kenden. De uitgavenevolutive in de RVT daarentegen wordt grotendeels verklaard door een verbeterde omkadering in de rust- en verzorgingstehuizen (prijseffect), maar ook, en vooral, door het stijgend aantal ouderen dat in dergelijke instellingen verblijft. Dit volume-effect werd ondermeer veroorzaakt door de reconversie van 25 000 ROB-bedden in RVT-bedden over vijf jaar vanaf 1997. Het betreft een protocol inzake bejaardenbeleid dat afgesloten werd op 9 juni 1997 tussen de federale regering en de gemeenschappen en gewesten. Als gevolg van deze maatregel treedt een tegengesteld volume-effect op in ROB en RVT. De verschuiving van goedkopere ROB- naar duurere RVT-bedden heeft bovendien tot gevolg dat de gemiddelde prijs voor de gehele residentiële zorg sterker toeneemt dan die van de twee componenten afzonderlijk.

a. Het leeftijdsprofiel van de uitgaven in de residentiële zorg

De beschrijvende analyse die hieronder wordt voorgesteld gebruikt gegevens van het Inter-mutualistisch Agentschap genoemd "Documenten C", waarin per boekhoudcode¹ de uitgaven, gevallen en/of dagen vermeld staan. De beschikbare gegevens overspannen de periode van 1996 tot en met 2003.

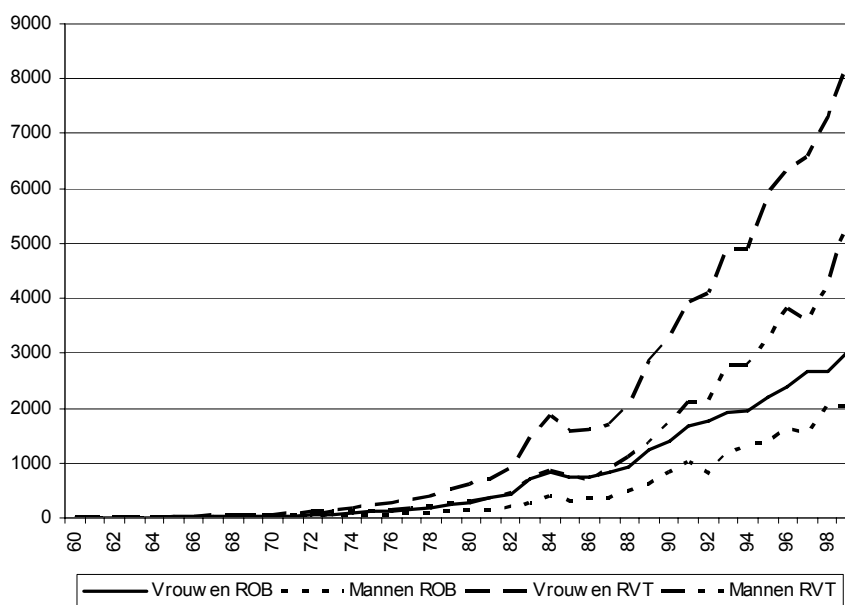
De gegevens betreffende het aantal patiënten zijn afkomstig van het RIZIV. De patiënten, die worden geteld op 31 maart van elk jaar, worden gesplitst volgens het type bed (ROB of RVT), naar leeftijdscategorie en geslacht, en naar zorgcategorie (O, A, B of C in ROB-bedden en B, C en D in RVT-bedden). De telling van het aantal patiënten ontbreekt echter

1. De boekhoudcode C is een aggregatie van (pseudo-) nomenclatuurcodes die naar een specifieke verstrekking verwijzen.

voor het jaar 2002. De ontbrekende observaties werden ingevuld door interpolatie van de gegevens over 2001 en 2003.

Figuur 3 toont de ROB- en RVT-uitgaven per hoofd van de bevolking vanaf zestig jaar in 2003. De grafiek vertoont het typische J-vormige verloop als gevolg van het toenemende zorggebruik bij stijgende leeftijd. Vrouwen vormen de overgrote meerderheid van alle residenten die de ROB/RVT-instellingen bevolken. Van het totale aantal verblijfsdagen betrof het in 77 procent van de gevallen een vrouwelijke bewoner (in het jaar 2003). De hogere totale uitgaven voor vrouwen is niet enkel te wijten aan hun groter aandeel in de oudere bevolking: ook in per capita termen genereren de vrouwen meer uitgaven, wat wijst op een hogere institutionaliseringsgraad en/of een grotere zorgafhankelijkheid bij vrouwen.

FIGUUR 3 - Het per capita leeftijdsprofiel van de ROB- en RVT-uitgaven naar geslacht in 2003 (in EUR)

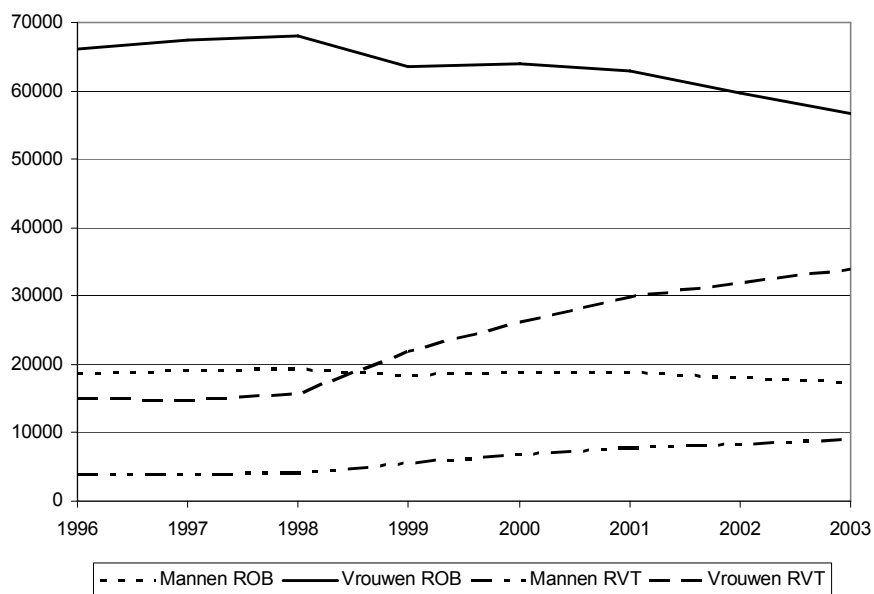

Bron: IMA, KCE, BFP.

b. De rusthuispatiënten

Figuur 4 geeft de evolutie weer van het aantal verzorgde mannelijke en vrouwelijke residenten over de periode 1996-2003, in zowel ROB- als RVT-instellingen. Hoewel het aantal ROB-patiënten lichtjes afneemt, verdubbelt het aantal RVT-patiënten over dezelfde periode. De stijging doet zich voor vanaf 1999 en is enerzijds te verklaren door de vergrijzing, anderzijds door de reconversie van ROB-bedden naar RVT-bedden.

FIGUUR 4 - De evolutie van het aantal ROB- en RVT-patiënten (1996-2003)

Bron: IMA, KCE, BFP, KUL (2005).

Een meer gedetailleerde analyse van deze gegevens laat toe de evolutie per zorgcategorie te begrijpen. We vertrekken daarbij van de vaststelling dat het aantal patiënten per zorgcategorie en per leeftijd kan beschouwd worden als het resultaat van vier factoren: de bevolkingsomvang, haar leeftijdssamenstelling, de institutionaliseringsgraad, en de zorgafhankelijkheidsgraad:

$$N_{lz} = \left(\frac{N_{lz}}{\sum_z N_{lz}} \right) \left(\frac{\sum_z N_{lz}}{N_1} \right) \left(\frac{N_1}{N} \right) N$$

of

$N_{lz} = (a) \cdot (b) \cdot (c) \cdot (d)$ waarbij

(a) = de graad van zorgafhankelijkheid, uitgedrukt als het aantal patiënten in zorgcategorie z in het totaal van alle residentiële patiënten (gesommeerd over alle zorgcategorieën);

(b) = de institutionaliseringsgraad¹, uitgedrukt als het aantal rusthuispatiënten in het totaal van de bevolking in leeftijdsgroep l ;

(c) = de leeftijdssamenstelling van de bevolking, uitgedrukt als het aantal personen in leeftijdsgroep l in het totaal van de bevolking;

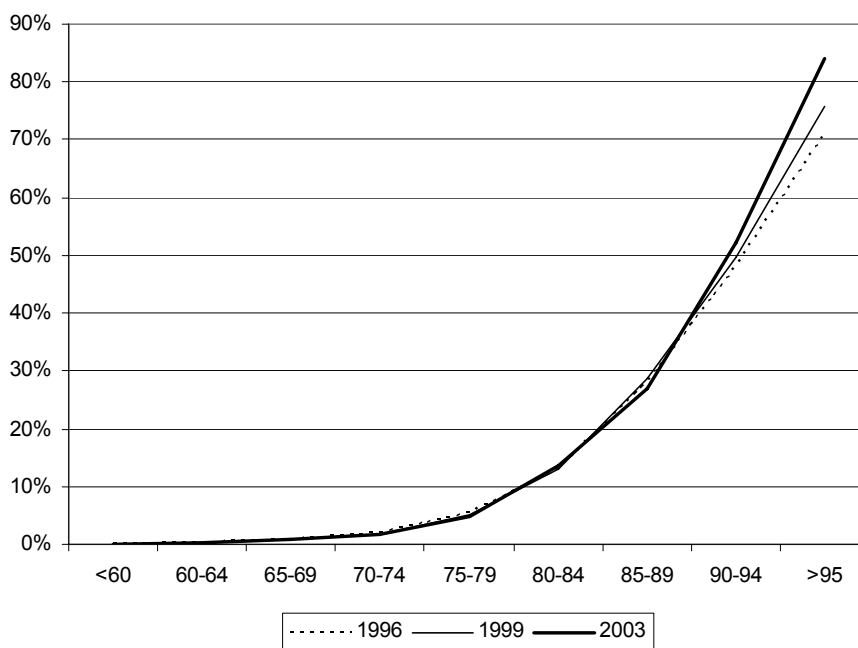
1. De term "institutionaliseringsgraad" wordt hier gedefinieerd als het gecombineerde effect van de graad van formeel zorggebruik en het aandeel van de formele zorggebruikers dat in rusthuizen verblijft.

(d) = de totale bevolking.

Uit deze decompositie volgt dat de evolutie van het zorggebruik in een zorg- en leeftijdscategorie, bij gegeven demografische evolutie (factoren c en d), wordt bepaald door de institutionaliseringsgraad en de graad van zorgafhankelijkheid. We bekijken nu achtereenvolgens beide factoren.

De institutionaliseringsgraad (factor b) verklaart het aandeel van de rusthuispatiënten in de populatie per leeftijdsgroep. Dit aandeel (voor de vrouwen) wordt grafisch voorgesteld in figuur 5, waaruit onmiddellijk twee conclusies kunnen worden getrokken. Ten eerste neemt, zoals verwacht, de institutionaliseringsgraad sterk toe met de leeftijd. Ten tweede blijkt uit de figuur dat hij toeneemt in de tijd (over de periode 1996-2003), althans bij de oudste vrouwen. Dit kan het gevolg zijn van een grotere zorgbehoefte (als gevolg van een zwakkere gezondheid), of van een verandering in hun economische of sociodemografische situatie (zie sectie C voor een verdere analyse van deze vaststellingen).

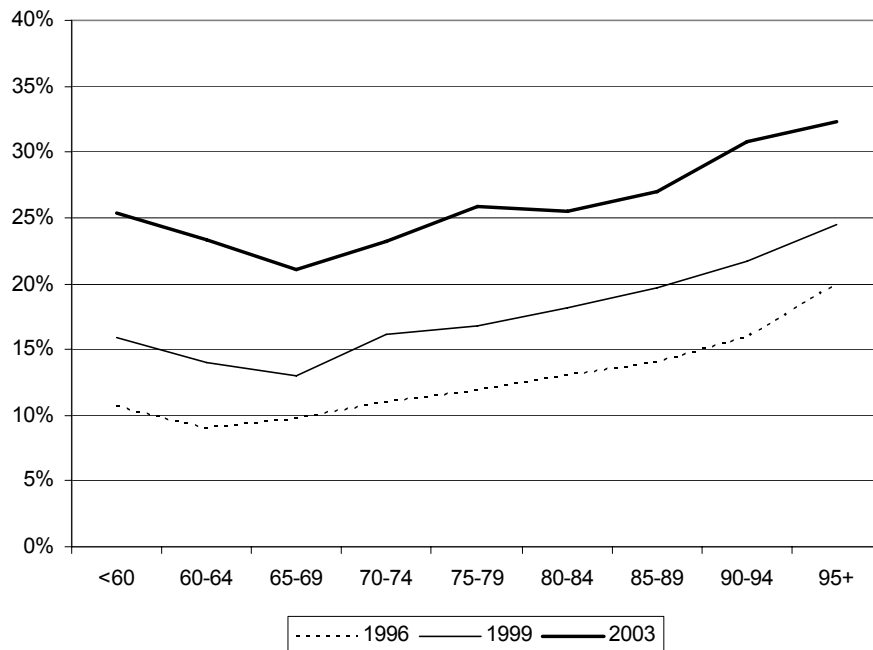
FIGUUR 5 - Het aantal vrouwelijke rusthuispatiënten in procent van de bevolking (ROB + RVT, geselecteerde jaren)

Bron: RIZIV, BFP.

Uit figuur 5 blijkt dat de institutionaliseringsgraad bij de jongere ouderen niet noemenswaardig is veranderd over de periode 1996-2003. Dit neemt niet weg dat er wel degelijk substantiële verschuivingen zijn geweest in de samenstelling van de rusthuispopulatie. Enerzijds is er de verschuiving geweest als gevolg van de reeds eerder genoemde reconversie van ROB naar RVT-bedden, anderzijds heeft er zich een belangrijke verschuiving voorgedaan tussen de zorgafhankelijkheidscategorieën (factor a). Over de beschouwde periode stelt men met name een zeer substantiële toename vast van het aantal zwaar zorgafhankelijke patiënten, die verblijven in rust- en verzorgingstehuizen in zorgcategorie D. Deze evolutie wordt geïllustreerd (opnieuw voor de vrouwen) in figuur 6.

FIGUUR 6 - Het aantal zwaar zorgafhankelijke vrouwelijke patiënten (RVT D) in procent van de rusthuisbewoners (geselecteerde jaren)

Bron: RIZIV, BFP.

Figuur 6 spreekt voor zich: het aandeel van de zwaarst zorgafhankelijke patiënten neemt toe met gemiddeld 12 procentpunten over de beschouwde periode. Deze toename wordt vanzelfsprekend gecompenseerd door een afname in de overige zorgcategorieën, hoofdzakelijk in categorieën A (in ROB) en C (in ROB en RVT).

Samenvattend kan gesteld worden dat de evolutie van het aantal en de samenstelling van de rusthuisbewoners over de beschouwde periode wordt gekenmerkt door een toename van de institutionaliseringsgraad bij de oudste ouderen, en (vooral) een toename van het aandeel van de zwaarst zorgafhankelijke patiënten. De toekomstige evolutie van de gezondheidstoestand van de ouderen vormt het voorwerp van sectie D.

Ten slotte dient nog opgemerkt te worden dat, los van eventuele veranderingen in de gezondheidstoestand van de ouderen, de demografische evolutie een belangrijke rol zal spelen in de toekomstige uitgaven aan langdurige ouderenzorg: de leeftijdsamenstelling van de bevolking (factor c), die relatief constant is over de korte periode die hier werd beschouwd, zal ongetwijfeld een aanzienlijke invloed uitoefenen op de evolutie van het aantal zorgbehoevende ouderen over de periode tot 2050.

C. Een nieuwe methode voor de projectie van de uitgaven voor langdurige ouderenzorg

1. De structuur van het model 'Ouderenzorg'

In de tot nu toe door de SCvV gebruikte projectiemethode voor de gezondheidszorguitgaven¹ werden de uitgaven voor acute zorg en langdurige ouderenzorg in wezen op dezelfde manier gemodelleerd. In een eerste stap werd het demografisch effect geïsoleerd door de verwachte leeftijdssamenstelling van de bevolking te combineren met constante uitgavenprofielen per leeftijdsklasse. De "gezuiverde" uitgaven werden vervolgens in een tweede stap gekoppeld aan de verwachte evolutie van het inkomen. Het enige onderscheid tussen acute en langdurige zorg was dat werd gewerkt met verschillende uitgavenprofielen. Deze methode week sterk af van de nieuwe methode gebruikt door de AWG², waarin de langdurige zorg wordt gemodelleerd door middel van een eenvoudig "macro-simulatie model", gebaseerd op het werk van Comas-Herrera et al.³. De nieuwe projectiemethode voor de langdurige zorguitgaven die in deze sectie wordt voorgesteld, is sterk verwant met dit werk.

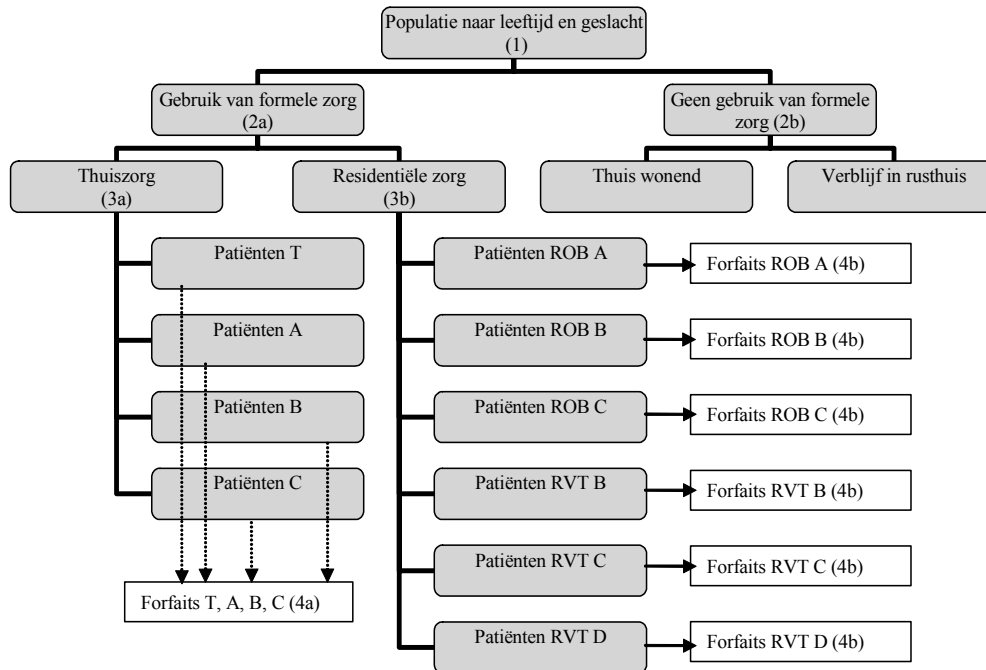
Het model voor de uitgaven voor langdurige zorg dat hier wordt voorgesteld, is net als het macro-simulatiemodel van Comas-Herrera et al. een hiërarchisch model waarin de bevolking per leeftijd en geslacht wordt verdeeld over zorggebruikers en niet-zorggebruikers. De zorggebruikers worden verder gesplitst in gebruikers van thuiszorg en residentiële zorg (in ROB of RVT). Deze groepen worden verder verdeeld over categorieën met verschillende graad van zorgafhankelijkheid (T, A, B of C in de thuiszorg en O, A B, C of D in de residentiële zorg; zie sectie A). Het essentiële verschil met het AWG-model is dat in het hier voorgestelde model de kans op het gebruik van zorg econometrisch wordt geschat in functie van exogene variabelen⁴, terwijl ze in het AWG-model wordt berekend in het basisjaar en verder constant blijft (althans in het basisscenario). Een tweede belangrijk verschil is dat het nieuwe model meer detail bevat, met name voor wat de splitsing naar graad van zorgafhankelijkheid betreft: het aantal patiënten voor elk zorgtype wordt geschat voor elke graad van zorgafhankelijkheid, terwijl in de AWG-benadering dit onderscheid niet wordt gemaakt.

De koppeling tussen de demografische evolutie en de uitgaven voor langdurige zorg gebeurt op een directe manier in het AWG-model: de geprojecteerde aantallen patiënten per leeftijd en geslacht worden vermenigvuldigd met de corresponderende gemiddelde uitgavenprofielen. In het hier voorgestelde model worden de patiëntenaantallen per zorgcategorie gekoppeld aan het aantal uitbetaalde forfaits. De totale uitgaven worden gevonden door het aantal vergoede forfaits te vermenigvuldigen met de prijzen (die toenemen in functie van de zorgafhankelijkheid, en in de tijd) en vervolgens te sommeren over zorgcategorieën, mannen en vrouwen, en leeftijdsklassen.

-
1. Zie bv. Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks Verslag, April 2004, Bijlage 3.
 2. DG ECFIN, The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU-25 Member States on pensions, healthcare, long-term care, education and unemployment transfers (2004-50), European Economy 1/06.
 3. Comas-Herrera A., R. Wittenberg, L. Pickard (2005), Making projections of public expenditure on long-term care for the European Member States: Methodological proposal for discussion, paper presented at the Commission- AWG-OECD workshop of 21/22 February 2005.
 4. Hoofdzakelijk leeftijd en de beschikbaarheid van informele hulp.

Figuur 7 illustreert de hiërarchische structuur van het model¹.

FIGUUR 7 - De hiërarchische structuur van het model Ouderenzorg

Het verblijf in rusthuis voor patiënten die geen gebruik maken van formele zorg (onder 2b) betekent dat ze geen verpleegkundige zorg genieten in tegenstelling tot patiënten onder residentiële zorg (3b). Het betreft ouderen die in een instelling verblijven om sociale eerder dan medische redenen.

Uit de formulering van het model als een hiërarchisch keuzemodel² volgt dat op elk beslissingsniveau de kans op elk alternatief wordt geschreven als een functie van de determinanten. Deze zijn natuurlijk niet noodzakelijk identiek op alle niveaus. Op het hoogste niveau wordt de populatie verdeeld in gebruikers en niet-gebruikers van formele zorg. Het ligt voor de hand, en het wordt bevestigd door de beschrijvende analyse in sectie B, dat de kans op het gebruik van formele zorg een stijgende functie is van de leeftijd. De toenemende zorgbehoefte vertaalt zich echter niet eenduidig in gebruik van formele zorg. Ze wordt gedeeltelijk opgevangen door informele hulp van partners, kinderen en andere familieleden of verwanten.

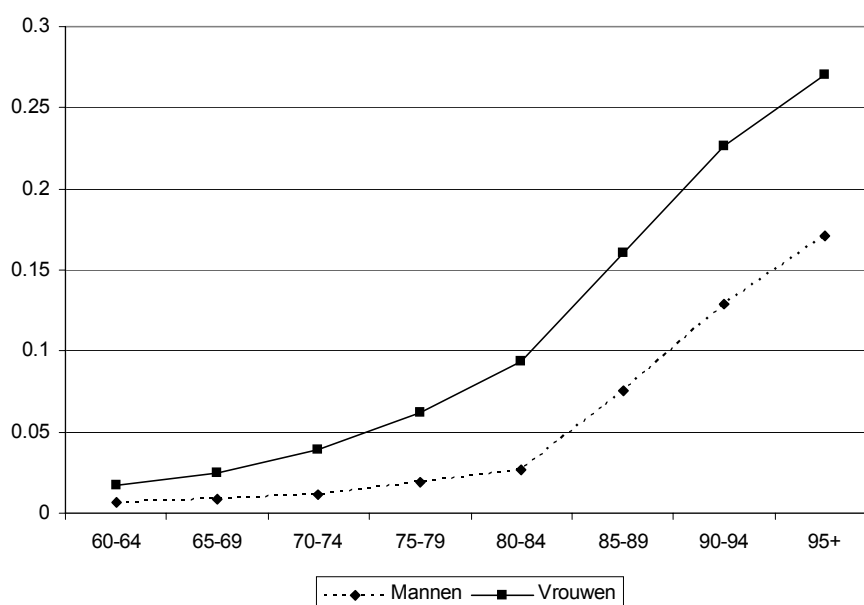
Uit onderzoek blijkt inderdaad dat de beschikbaarheid van informele hulp een belangrijke schakel vormt tussen zorgbehoefte en (formeel) zorggebruik³. De beschikbaarheid van informele zorg laat zich echter moeilijk meten op macroniveau. In de literatuur vindt men diverse variabelen die als "proxy" hiervoor worden gebruikt, zoals de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen elke leeftijdsklasse. Dit is vanzelfsprekend een erg

1. Een meer gedetailleerd schema vindt men in appendix. Voor een gedetailleerde beschrijving van de modelspecificatie en de schattingsresultaten, zie Vandevyvere en Willemé, "De modellering van de uitgaven voor ouderenzorg: een pilootstudie", Federaal Planbureau, 2005.
2. De term "keuzemodel" suggereert geenszins dat de gemaakte keuzen (bv. tussen zorggebruik en geen zorggebruik of tussen thuiszorg en residentiële zorg) vrijwillig zijn, maar is eerder het gevolg van de gebruikte modelspecificatie: modellen waarmee de verdeling tussen twee of meer alternatieven kan verklaard worden, worden in de literatuur aangeduid als "discrete choice models".
3. Zie bv. Van Houtven en Norton, Informal care and health care use of older adults, Journal of Health Economics 2004; 23:1159-1180.

ruwe maatstaf. In dit model werd daarom geopteerd voor een sociodemografische variabele die vermoedelijk een betere benadering is van de beschikbaarheid (of het ontbreken ervan) van informele zorg. De variabele werd gedefinieerd als de kans dat een getrouwd persoon zijn of haar partner verliest als gevolg van scheiding of overlijden, met andere woorden de kans dat men de transitie maakt van de burgerlijke staat "getrouwd" naar "alleenstaand". Hoewel deze variabele inderdaad de kans uitdrukt dat een getrouwd persoon alleen komt te staan, blijft ook deze maatstaf slechts een benadering voor het wegvallen van informele hulp. Hij houdt bijvoorbeeld geen rekening met de eventuele beschikbaarheid van (al of niet inwonende) volwassen kinderen of andere potentiële verstrekkers van informele hulp. Ondanks deze beperking lijkt deze variabele toch een verbetering ten opzichte van andere macro-indicatoren die men in de literatuur terugvindt.

In figuur 8 wordt de variabele grafisch voorgesteld in functie van de leeftijdsklasse. Uit de figuur blijkt dat, zoals verwacht, de kans op het verlies van de huwelijkspartner toeneemt met de leeftijd. De variabele heeft ook systematisch hogere waarden voor vrouwen dan voor mannen, als gevolg van de lagere levensverwachting van deze laatsten, en door het feit dat ze gemiddeld ook ouder zijn dan hun echtgenotes.

FIGUUR 8 - Percentage gehuwden die hun echtgeno(o)t(e) hebben verloren in het voorbije jaar naar leeftijd in 2002

Ook op het tweede hiërarchische beslissingsniveau, waar de keuze wordt gemaakt tussen thuiszorg en residentiële zorg, spelen de leeftijd en de beschikbaarheid van informele zorg een doorslaggevende rol. Deze keuze wordt echter ook nog beïnvloed door de relatieve kost van verblijf in een rusthuis ten opzichte van thuis wonen. De rusthuisbewoners betalen immers zelf de verblijfskost in de instelling (terwijl de verpleegkost wordt vergoed door het RIZIV). De relatieve kost, gedefinieerd als de verhouding van de gemiddelde verblijfskost ten opzichte van de evolutie van de consumptieprijzen, werd daarom aan de vergelijking toegevoegd.

Op het derde hiërarchische niveau van het model wordt de verdeling geschat van de patiënten over de zorgcategorieën, opnieuw met de leeftijd als belangrijkste determinant (de

graad van zorgafhankelijkheid neemt immers sterk toe met de leeftijd, zoals blijkt uit de beschrijvende analyse in sectie B). Op dit niveau speelt de beschikbaarheid van informele zorg in principe geen rol meer, aangezien de "keuze" voor formele zorg reeds werd gemaakt. Aan de vergelijking voor de rusthuispatiënten werd bovendien een variabele toegevoegd die de verhouding weergeeft tussen het aantal ROB- en RVT-bedden, om rekening te houden met het effect van de reconversie van ROB- naar RVT-bedden vanaf 1997 (zie sectie B).

De koppeling tussen het aantal patiënten per leeftijd en geslacht (aangeduid als stap 4 in figuur 7) en het aantal vergoede dagforfaits is in principe eenvoudig: theoretisch is het aantal forfaits immers proportioneel met het aantal patiënten. Indien alle patiënten het hele jaar gebruik zouden maken van formele zorg, dan zouden er per patiënt 365 forfaits vergoed worden. Dit is in werkelijkheid vanzelfsprekend niet het geval. In de praktijk is er verloop als gevolg van patiënten die veranderen van zorgtype, die overlijden, en zo meer¹. Dit verloop is bovendien niet identiek bij de verschillende leeftijdsklassen en voor mannen en vrouwen. Om hiermee rekening te houden werd een afzonderlijke lineaire relatie geschat tussen het aantal patiënten en het aantal vergoede forfaits per leeftijd en geslacht.

De publieke uitgaven aan langdurige zorg worden niet enkel bepaald door het volume (het aantal vergoede dagforfaits), maar ook door de eenheidsprijs van de zorg. Deze verschilt aanzienlijk tussen de verschillende zorgcategorieën en neemt bovendien toe in de tijd. De aanpassingen van de bedragen in de tijd is het gevolg van vier factoren:

- Indexaanpassingen
- Welvaartsaanpassingen
- Veranderingen in de omkaderingsnormen
- Budgettaire maatregelen

De aanpassing aan de index van de consumptieprijzen hoeft geen verklaring. De welvaartsaanpassingen en de veranderingen in de omkaderingsnormen² komen tot stand na onderhandelingen tussen de overheid (het RIZIV) en de vertegenwoordigers van de zorgverstrekkers. Budgettaire maatregelen, ten slotte, zijn (zeldzame) prijsverlagingen door de overheid opgelegd.

De schattingsresultaten van het hierboven beschreven model zijn erg bevredigend³. Zij tonen enerzijds de sterke band aan tussen de kans op zorggebruik en de leeftijd, en anderzijds het aanzienlijke effect van de (on-)beschikbaarheid van informele zorg (gemeten als de kans op het verlies van de huwelijkspartner) op het gebruik van formele zorg en op de keuze tussen thuiszorg en residentiële zorg. De geschatte vergelijkingen werden, indien nodig, aangevuld met een lineaire trend (algemeen of voor specifieke leeftijdsgroepen) om eventuele verschuivingen in de tijd op te vangen.

-
1. Een bijkomende moeilijkheid is dat de patiëntenaantallen worden gemeten op één moment in de tijd (op 31 maart van elk jaar), terwijl het aantal forfaits gemeten wordt over het gehele jaar. De eerste variabele is met andere woorden een "voorraad-variabele", de tweede een "stroom-variabele".
 2. Verhogingen van de omkaderingsnormen, die worden uitgedrukt in het aantal fulltime equivalente eenheden van verplegend personeel met verschillend kwalificatieniveau per aantal patiënten, worden aan de zorgverstrekkers (bv. rusthuizen) vergoed door aanpassing van de betrokken dagforfaits.
 3. Voor de volledige modelspecificatie en de schattingsresultaten verwijzen we opnieuw naar Vandevyvere en Willemé, "De modellering van de uitgaven voor ouderenzorg: een pilotstudie", Federaal Planbureau, 2005.

In de volgende paragraaf worden de resultaten voorgesteld van een simulatie-oefening op basis van dit model over de periode 2012-2050.

2. Resultaten van de projectie van de uitgaven aan langdurige zorg (2012-2050)

In deze paragraaf bespreken we eerst de gegevens die werden gebruikt en de veronderstellingen die werden gemaakt bij de projecties, en vervolgens de simulatieresultaten.

a. Overzicht van de gegevens gebruikt in de projectie

Om simulaties te kunnen maken met het model dat in de vorige paragraaf werd beschreven, moet een aantal veronderstellingen worden gemaakt betreffende de toekomstige evolutie van exogene variabelen, en, tot op zekere hoogte, betreffende de geldigheid van sommige schattingsresultaten over de simulatiehorizon. Voor we deze veronderstellingen in detail toelichten, staan we eerst nog even stil bij de definitie van de uitgaven aan langdurige ouderenzorg.

De uitgaven die in het model werden gemodelleerd hebben weliswaar betrekking op het belangrijkste deel van de totale uitgaven aan langdurige ouderenzorg, maar zijn enger gedefinieerd dan het aggregaat dat in vorige rapporten van de SCvV werd gebruikt. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat sommige diensten (en dus uitgavencategorieën) slechts recent werden ingevoerd (zoals bv. de dagverzorgingscentra), en er dus nog niet voldoende gegevens over voorhanden waren om ze in het model te integreren. Bovendien werden in de vorige rapporten de verpleegkundige zorgen bij patiënten thuis integraal opgenomen als uitgaven aan langdurige ouderenzorg, terwijl een deel van deze verstrekkingen betrekking heeft op tijdelijke of acute zorg (zoals nazorg na hospitalisatie). Om de huidige projectie vergelijkbaar te houden met vorige oefeningen, werd er daarom voor geopteerd om de impliciete groeivoeten die worden gegenereerd met het nieuwe model toe te passen op het aggregaat van de uitgaven volgens de vroegere definitie.

Wat de geldigheid van de schattingsresultaten betreft over de simulatiehorizon, dient opgemerkt te worden dat vooral het extrapoleren van historisch geobserveerde trends met de nodige voorzichtigheid moet gebeuren. Dit geldt met name voor de vergelijkingen waarin een significant stijgende trend werd vastgesteld bij het gebruik in een bepaalde zorgcategorie. Ten eerste moet men zich rekenschap geven van het feit dat de trend werd vastgesteld op basis van een erg korte tijdreeks (1996-2003). Ten tweede leidt het extrapoleren van dergelijke lineaire trend op termijn tot een zorggebruik van 100% in de betroffen categorie, wat weinig plausibel is.

De toekomstige evolutie van de sociodemografische variabele moet eveneens ingeschat worden. Ook voor deze variabele geldt dat trends geobserveerd over de korte observatieperiode waarover het model werd geschat niet zonder meer kunnen geëxtrapoléerd worden. Om die reden werd de licht dalende trend in de kans op het verlies van de echtgenoot die wordt vastgesteld bij vrouwen in de leeftijdsklassen 65-69 en 70-74 jaar, vermoedelijk als gevolg van de stijgende levensverwachting van hun echtgenoten, niet toegepast over de simulatieperiode¹.

1. Er werd wel rekening gehouden met de toenemende levensverwachting, waarvan kan worden aangenomen dat ze de kans op het verlies van de partner als gevolg van overlijden doet afnemen (zie sectie 2b).

Wat de toekomstige evolutie betreft van de overige exogene variabelen zal verder in dit rapport gebruik worden gemaakt van de methodologie van het MALTESE-model. De reële inkomensgroei, die in de vorige oefeningen werd gebruikt om de tendentiële stijging van de totale uitgaven (na correctie voor het zuiver demografisch effect) te verklaren, grijpt in dit model in op de verwachte evolutie van de dagforfaits. Hiermee wordt impliciet verondersteld dat de lonen in de sector van de langdurige zorg, die de belangrijkste component zijn van de dagforfaits, de ontwikkeling van de reële lonen in de rest van de economie zullen volgen. De demografische evolutie van haar kant bepaalt, samen met de kansverdeling over de zorgcategorieën per leeftijdsklasse en geslacht, de verwachte evolutie van het aantal patiënten.

b. Vooruitzichten voor de uitgaven aan langdurige ouderenzorg (2012-2050)

Bij het maken van vooruitzichten gebaseerd op demografische projecties gekenmerkt door een stijgende levensverwachting, stelt zich de vraag in welke mate de extra levensjaren in goede gezondheid worden doorgebracht. De discussie hieromtrent heeft geleid tot diverse hypothesen, waarvan de meest optimistische wordt omschreven als "living longer in better health". In de vorige rapporten werd echter voorzichtigheidshalve uitgegaan van een minder optimistisch scenario, waarbij geen extra gezonde levensjaren werden verondersteld. Deze hypothese wordt in de huidige projectie gehandhaafd (referentie scenario). Dit neemt echter niet weg dat de additionele verwachte levensjaren wel degelijk het zorggebruik kunnen beïnvloeden, met name omdat de kans op het verlies van de partner, die in het model geïntroduceerd werd als proxy-variabele voor de beschikbaarheid van informele hulp, kan verondersteld worden af te nemen met de stijgende levensverwachting. Concreet werd aangenomen dat de kans op het verlies van de partner als gevolg van de toegenomen levensverwachting verschuift in de richting van de jongere leeftijdsklassen, in functie van de helft van de verwachte extra levensjaren. In elke leeftijdsgroep neemt de kans op het verlies van de partner hierdoor af (zie figuur 8), waardoor de gemiddelde leeftijd waarop men de partner verliest toeneemt.

Tabel 19 geeft een overzicht van de hypothesen die bij de projectie werden gebruikt.

TABEL 19 - Hypothesen betreffende het verloop van de exogene variabelen over de simulatiehorizon (2012-2050)

Exogene variabelen	Hypothesen over de toekomstige evolutie
Trend	Historisch geobserveerde trends worden niet geëxtrapoleerd
Sociodemografische variabele	Kansen op het verlies van partner dalen in de richting van jongere leeftijdsklassen in functie van de extra levensjaren
Reële groei (dagforfaits)	De forfaitaire dagvergoedingen groeien aan het ritme van de verwachte langetermijn groei van de productiviteit (1,75% per jaar)
Demografie	Bevolkingsvooruitzichten per leeftijd en geslacht
Verblijfskost rusthuizen (door patiënten betaald)	Prijs volgt het verloop van de index van de consumptieprijzen

Het resultaat van de basisprojectie wordt weergegeven in tabel 20 en afgebeeld in figuur 9. Varianten op dit resultaat worden voorgesteld en besproken in sectie D van dit hoofdstuk.

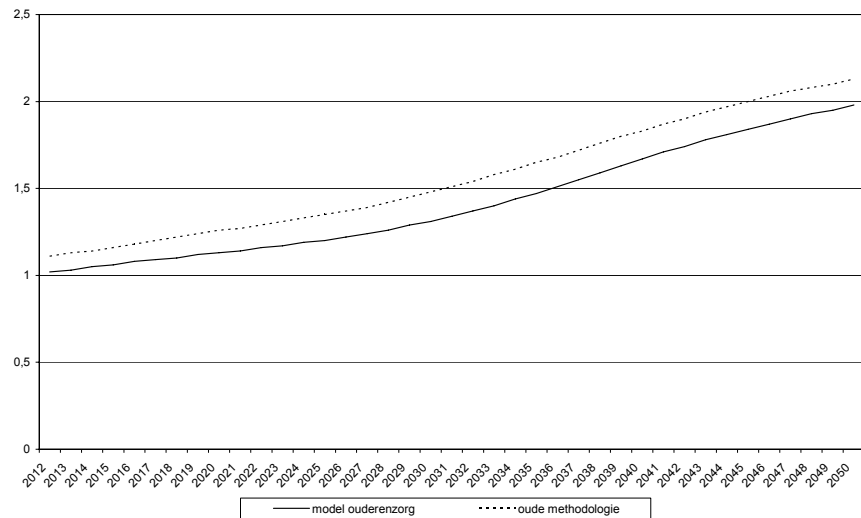
Ter vergelijking wordt in tabel 20 ook de resultaten getoond van dezelfde projectieoefening deze keer met de methodologie van de vorige rapporten van de SCvV (oude methodologie). Deze laatste projectie is op twee punten verschillend van het basisscenario: enerzijds gaat het om een andere projectiemethode en anderzijds is het gewicht van de uitgaven aan langdurige zorg verschillend in het startpunt (2012). De ontwikkeling van de nieuwe methodologie heeft er immers toe geleid dat de uitgaven aan langdurige zorg beter afgebakend kunnen worden en het gewicht ervan lichtjes vermindert met 0,1 procentpunt van het BBP. Dat verschil heeft zijn weerslag op de totale projectie. Ten slotte, en zoals ook in hoofdstuk I gebeurt, worden de resultaten nog vergeleken met de resultaten van de projectie van de SCvV van mei 2006 (zie derde kolom).

TABEL 20 - Projectie van de uitgaven aan langdurige ouderenzorg in procent van het BBP (geselecteerde jaren)

	Model Ouderenzorg	Oude methodologie	Resultaten SCvV mei 2006
2012	1.02	1.11	1.13
2020	1.13	1.26	1.29
2030	1.31	1.48	1.52
2040	1.67	1.83	1.88
2050	1.98	2.13	2.19
2012-2050	0.96	1.02	1.05

De vergelijking van de projectie van de uitgaven in procent van het BBP tussen de nieuwe en de oude methodologie toont dat beide projecties de verhoging van de uitgaven tussen 2012 en 2050 op ongeveer 1% van het BBP ramen. Het tijdspad van beide projecties is echter enigszins verschillend: in de vorige oefening is het verloop enigszins gelijkmatiger dan in de nieuwe projectie. Dit verschil kan worden verklaard door het feit dat beide modellen impliciet een verschillend gewicht geven aan de demografie en de reële groei. In het vorige model speelt de groei van het BBP namelijk een relatief grotere rol dan de demografische evolutie. Dit uit zich in het feit dat de evolutie van de uitgaven rechtstreeks werd gekoppeld aan de inkomensevolutie, met een inkomenselasticiteit groter dan één (maar afnemend in de tijd). In het nieuwe model vertaalt de groei van de productiviteit zich (impliciet met een elasticiteit van één) rechtstreeks in de groei van de reële uitgaven. Het verschil wordt gecompenseerd door een sterker demografisch effect in het nieuwe model als gevolg van een gemiddeld uitgavenprofiel dat sterker stijgt met de leeftijd.

FIGUUR 9 - Projecties van de uitgaven aan langdurige ouderenzorg in procent van het BBP op basis van de twee modellen (2012-2050)

D. Onzekerheden verbonden met de toename van de levensverwachting

Zoals andere projecties van sociale uitgaven die in dit rapport voorgesteld worden, kent de projectie van de uitgaven aan langdurige zorg ook zowel neerwaartse als opwaartse onzekerheden. In dit deel wordt er dieper ingegaan op de onzekerheden die verbonden zijn met de verlenging van de levensverwachting en meer bepaald, met de toekomstige evolutie van de levensverwachting zonder ongeschiktheid¹ (disability-free life expectancy). In het basisscenario werd verondersteld dat de kans dat (bv.) een 70-jarige gebruik maakt van formele langdurige zorg als gevolg van zijn of haar fysieke of psychische beperkingen dezelfde blijft over de hele simulatieperiode. Wanneer de extra levensjaren echter gedeeltelijk zonder beperkingen worden doorgebracht, zoals we zullen veronderstellen in het alternatieve scenario, zal dit een neerwaartse impact hebben op de kans op formeel zorggebruik, en dus op de toekomstige langdurigezorgsuitgaven in vergelijking met de resultaten volgens het basisscenario.

De onzekerheden die verbonden zijn aan de stijging van de levensverwachting hebben ook betrekking op het basisscenario van de projectie van de uitgaven voor acute zorg, waarvan de resultaten werden voorgesteld in hoofdstuk I. Om de omvang van de impact van een langere levensverwachting aan te tonen, worden in dit deel ook de resultaten voorgesteld van een alternatief scenario waarbij voor de acute zorg rekening gehouden wordt met de evolutie van de levensverwachting in goede gezondheid.

We benadrukken dat deze varianten niet tot stand gekomen zijn op basis van gegevens over de levensverwachting zonder ongeschiktheid of over de levensverwachting in goede gezondheid. Deze gegevens zijn immers niet beschikbaar voor de projectieperiode. Daarom zijn er hypothesen gemaakt over het aantal jaren verlenging van de levensverwachting zonder ongeschiktheid of in goede gezondheid. Zoals in de AWG (2006) hebben we voor

1. Het gaat hier om de totale levensverwachting waarvan de jaren zonder functionele autonomie of met beperking afgetrokken worden. Het equivalent bij de uitgaven voor acute zorg is de levensverwachting in goede gezondheid die overeenstemt met de totale levensverwachting vermindert met de jaren waarin men ziek is.

een scenario gekozen waarbij verondersteld wordt dat slechts een deel van de verlenging van de levensverwachting in goede gezondheid verloopt.

1. Impact van de verrekening van de levensverwachting zonder ongeschiktheid op de projectie van de uitgaven voor langdurige zorg

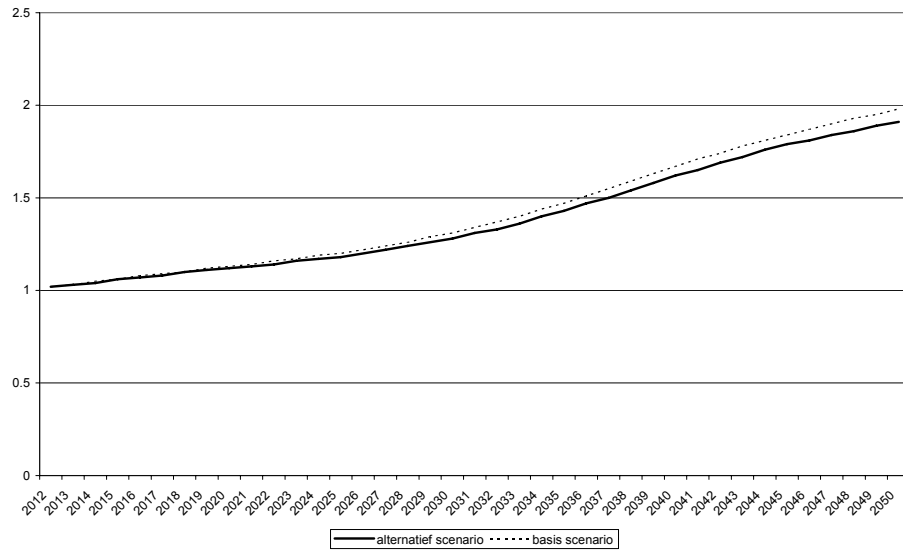
Deze sectie bespreekt de resultaten met betrekking tot de uitgaven voor langdurige zorg in het alternatief scenario, waarin wordt verondersteld dat de bijkomende levensjaren gedeeltelijk zonder beperkingen ("disability free") kunnen worden doorgebracht. Als gevolg hiervan wordt pas op latere leeftijd beroep gedaan op langdurige zorg. Dit vertaalt zich in de hypothese dat de kans op het gebruik van formele zorg afneemt voor een gegeven leeftijd, wat in het model vertaald wordt als een verschuiving van de leeftijdsvariabele naar beneden toe in functie van de extra leeftijdsverwachting (de kans op zorggebruik van bijvoorbeeld een 72-jarige in 2050 wordt daardoor gelijk aan de kans die een 70-jarige had in 2012). Concreet werd verondersteld dat de helft van de verwachte extra levensjaren zonder functionele beperkingen zullen worden doorgebracht. Als gevolg hiervan neemt de kans op zorggebruik dus af in alle leeftijdscategorieën, en dalen de uitgaven aan langdurige zorg in procent van het BBP. De resultaten van deze oefening worden samengevat in tabel 21, en grafisch voorgesteld in figuur 10.

TABEL 21 - Projectie van de uitgaven aan langdurige zorg in procent van het BBP: vergelijking basisscenario met alternatief scenario (geselecteerde jaren)

	Basisscenario	Alternatief scenario	Verschil
2012	1.02	1.02	0.00
2020	1.13	1.12	-0.01
2030	1.31	1.28	-0.03
2040	1.67	1.62	-0.05
2050	1.98	1.91	-0.07

Uit deze resultaten blijkt dat de uitgaven aan langdurige zorg met 0.07 procentpunt afnemen ten opzichte van het basisscenario in 2050, wat neerkomt op een daling met ongeveer 3.5 procent.

**FIGUUR 10 - Uitgaven voor langdurige zorg in % van het bbp:
basisscenario en alternatief scenario**

2. Impact van de verrekening van de levensverwachting in goede gezondheid op de projectie van de uitgaven voor acute zorg

De projectie van de uitgaven voor acute zorg wordt op haar beurt gekenmerkt door zowel neerwaartse als opwaartse onzekerheden. In deze sectie, en zoals bij de langdurige zorg, besteden we aandacht aan de onzekerheden die verband houden met de evolutie van de levensverwachting in goede gezondheid. In het basisscenario van de uitgaven voor acute zorg, heeft een 70-jarige in 2007 hetzelfde impact op de uitgaven voor acute zorg dan een 70-jarige in 2050, waarvan de levensverwachting nochtans 4 jaar meer bedraagt. Indien de verwachte verlenging van de levensverwachting (deels) in goede gezondheid plaatsvindt, zou die verlenging een neerwaarts effect hebben op de toekomstige evolutie van de uitgaven voor acute zorg.

In het alternatieve scenario, en zoals bij de langdurige zorg, veronderstellen we dat de helft van de verlenging van de levensverwachting in goede gezondheid zal verlopen. Die hypothese vertaalt zich door een verschuiving naar rechts van de gemiddelde uitgavenprofielen naar leeftijd zodat in de loop van de projectieperiode steeds minder kosten worden toegekend aan elke leeftijdscategorie.

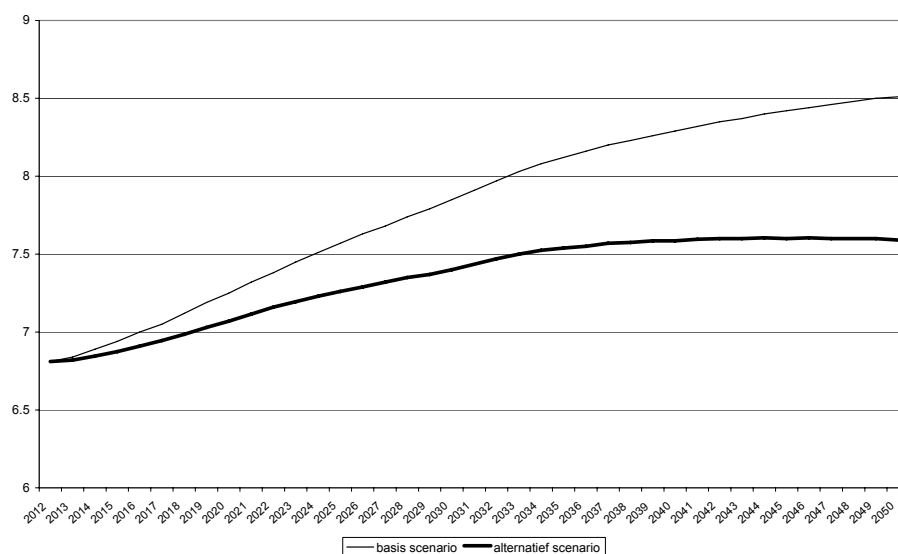
Tabel 22 toont de projectie van de uitgaven voor acute zorg in het basisscenario en in het alternatieve scenario.

TABEL 22 - Resultaten van de projectie van de uitgaven voor acute zorg in % van het bbp: basisscenario en alternatief scenario

	Basisscenario	Alternatief scenario	Vershil
2012	6.81	6.81	0.00
2020	7.25	7.07	-0.18
2030	7.85	7.40	-0.45
2040	8.29	7.59	-0.70
2050	8.51	7.59	-0.92

Zoals verwacht zijn de uitgaven voor acute zorg in % van het bbp in het alternatieve scenario lager dan in het basisscenario tegen 2050. De impact van de verrekening van de levensverwachting in goede gezondheid laat zich vooral voelen vanaf 2030 wanneer de uitgaven in % van het bbp stagneren. In 2050 bedraagt het verschil tussen beide projecties 0,92 procentpunt van het bbp, of een daling met 10,8 procentpunt. Figuur 11 illustreert die evolutie.

FIGUUR 11 - Uitgaven voor acute zorg: basisscenario en alternatief scenario

Ter afronding, toont tabel 23 de impact van de verrekening van de levensverwachting zonder ongeschiktheid en van de levensverwachting in goede gezondheid op de totale gezondheidsuitgaven van de overheid.

TABEL 23 - Resultaten van de projectie van de totale gezondheidsuitgaven van de overheid in % van het bbp: basisscenario en alternatief scenario

	Basisscenario	Alternatief scenario	Vershil
2012	7.83	7.83	0.00
2020	8.38	8.19	-0.19
2030	9.16	8.68	-0.48
2040	9.96	9.21	-0.75
2050	10.49	9.50	-0.99

Tegen 2050 dalen de gezondheidszorguitgaven met 0,99 procentpunt van het bbp in het alternatieve scenario ten opzichte van het basisscenario, wat neerkomt op een daling van 9,4 procentpunt.

De impact van de verrekening van de evolutie van de levensverwachting in goede gezondheid is proportioneel gezien groter bij de acute zorg dan bij de langdurige zorg. Deze alternatieve oefeningen tonen dat de impact van de onzekerheden die verband houden met een levensverwachting in goede gezondheid op de projectie van de gezondheidszorguitgaven van een relatief belangrijke grootteorde zijn.

Het armoederisico bij ouderen en een evaluatie van enkele recente beleidsmaatregelen

Door de toenemende vergrijzing is het belangrijk om, naast de financiële houdbaarheid, te waken over de mate waarin de sociale doelstellingen van het pensioensysteem bereikt kunnen worden. Zo speelt het pensioensysteem een zeer belangrijke rol in het beperken van het armoederisico bij ouderen. Dat armoederisico wordt besproken in deel A van dit hoofdstuk.

Binnen het wettelijk pensioensysteem zijn enkele mechanismen ingebouwd zoals het gegarandeerde minimumpensioen en het minimumrecht per loopbaanjaar waardoor, onder bepaalde voorwaarden, in een minimuminkomen aan de gepensioneerde wordt voorzien. Daarnaast zorgt de overheid via de sociale bijstand ervoor dat de bestaansmiddelen van de ouderen minimaal overeenstemmen met het bedrag van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO). Aangezien de ouderen met het grootste risico op armoede ook het meest een beroep doen op die systemen¹, vormen zij een belangrijk instrument in de armoedebestrijding. In deel B wordt het effect nagegaan van enkele recente beleidsmaatregelen op de doelmatigheid van die systemen in de strijd tegen armoede bij ouderen.

A. Armoederisico bij ouderen

Armoede kan als een multidimensioneel begrip omschreven worden. Iemand wordt dan als arm beschouwd indien hij of zij uitgesloten is van verschillende domeinen die belangrijk geacht worden in het maatschappelijk leven, zoals het inkomen, de gezondheid, de huisvesting, de sociale contacten,... Iemand die uitgesloten is van één van de domeinen zal niet noodzakelijk als arm beschouwd worden, maar als iemand die een risico op armoede loopt.

Daarnaast heeft armoede ook een relatief karakter: uitsluiting krijgt pas betekenis in verhouding tot een algemeen aanvaard levenspatroon in een bepaalde levensgroep en op een bepaald tijdstip.

Hierna wordt het armoederisico bij ouderen onderzocht aan de hand van inkomensgegevens (deel 1). Gelet op de veelzijdigheid van het begrip armoede is het aangewezen die financiële indicatoren aan te vullen met niet-monetaire armoede-indicatoren. Enkele van die indicatoren worden in deel 2 besproken.

1. Voor een analyse van de gerechtigden op minimumpensioenen, minimumrecht per loopbaanjaar en IGO, zie Jaarlijks Verslag van de SCvV, mei 2006.

1. Monetaire indicatoren

De financiële dimensie van armoede wordt doorgaans benaderd door indicatoren die gebaseerd zijn op minimuminkomensgrenzen of armoededrempels. Indien het gezin of een individu een inkomen heeft dat onder die armoededrempel ligt, wordt het geconfronteerd met een armoederisico.

De armoededrempel die hier gebruikt wordt, is bepaald als 60 % van het mediaan equivalent nettogezinsinkomen. Via het "equivalent inkomen" wordt er rekening gehouden met de omvang en samenstelling van het gezin bij het vergelijken van inkomens. Zo wordt aan elk kind en aan elke volwassene uit het huishouden een gewicht (equivalentiefactor) toegekend en deelt men het gezinsinkomen door de som van die equivalentiefactoren (equivalentieschaal). Dat geeft dan het equivalent inkomen. De equivalentiefactoren bestaan hier uit 1 (voor de eerste volwassene), 0.5 (voor elke bijkomende persoon ouder dan 14 jaar) en 0.3 (voor elk kind). Afhankelijk van de gebruikte bron, de equivalentieschalen, het gehanteerde percentage voor het bepalen van de armoededrempel en het mediaan of gemiddeld inkomen, kunnen verschillende armoedepercentages bekomen worden.

De hier voorgestelde armoederisico's zijn gebaseerd op de meest recente "Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)": EU-SILC 2005 waarin het inkomen van 2004 bevestigd werd. Voor een goed begrip is het aangewezen om volgende punten in het achterhoofd te houden. Ten eerste zijn er bij de berekening van het inkomen enkele belangrijke elementen die de levensstandaard van de ouderen bepalen, niet opgenomen zoals het eventuele eigendom van een huis, het ontvangen van bepaalde, door de overheid gesubsidieerde voordelen (zoals gratis openbaar vervoer, thuisverzorging, ...) of het financieel vermogen (wel met de inkomsten uit kapitaal). Die factoren zullen vooral de vergelijking van het armoederisico tussen jongeren en ouderen beïnvloeden in die zin dat de levensstandaard van ouderen onderschat zal worden waardoor hun armoederisicopercentages zeer waarschijnlijk overschat zullen zijn.

Daarnaast zijn de enquêtes niet gericht aan personen die in collectieve huishoudens wonen. Ouderen die in rust- en verzorgingstehuizen wonen, zijn dan ook niet opgenomen in de steekproef. Bovendien, en dit geldt voor de meeste enquêtes, is het zeer moeilijk om gegevens te verzamelen over personen die in extreme armoede leven.

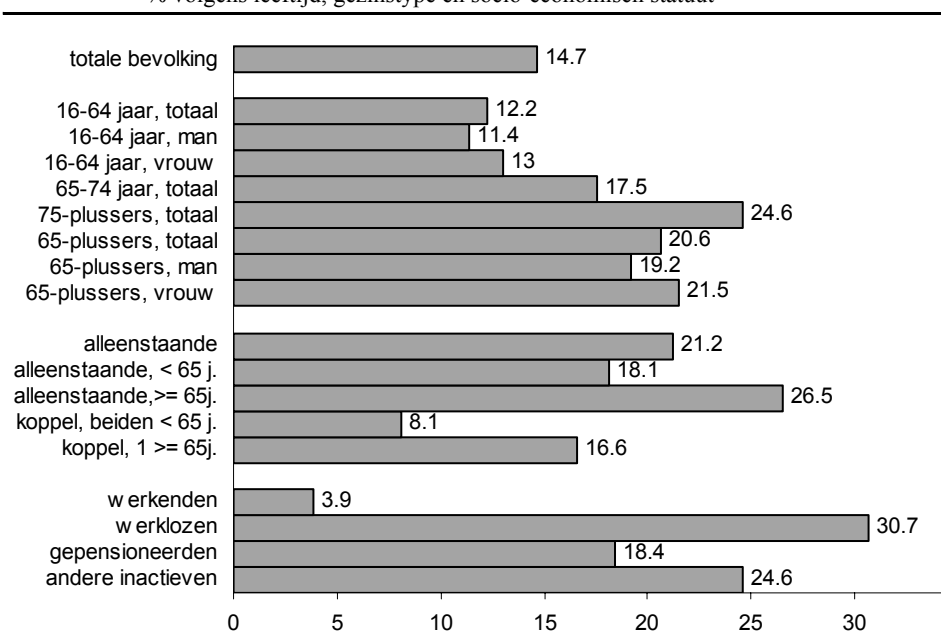
Gelet op die beperkingen, dienen de resultaten uiterst voorzichtig beoordeeld te worden. De cijfers geven eerder een orde van grootte dan een precieze meting. We bespreken hier ook geen tijdevoluties van de armoede. Er is immers een breuk in de tijdreeks van armoede-indicatoren als gevolg van het stopzetten van de "European Community Household Panel (ECHP)" in 2001 en het oprichten van de SILC in 2003. De twee gegevensbronnen kunnen niet vergeleken worden (andere inkomensmeting,...).

a. Risicogroepen voor armoede

In 2004 loopt 14,7 % van de Belgische bevolking een armoederisico. Dit betekent dat ze leven in een gezin waar het beschikbaar equivalent inkomen lager is dan 9 862 euro per jaar of 822 euro per maand¹.

1. Deze armoededrempel gaat dus op voor een alleenstaande. Voor een koppel bijvoorbeeld zou de inkomensdrempel overeenstemmen met een *gezamenlijk* jaarinkomen van 14 793 € $((1+0.5) * 9\ 862€)$; voor een koppel met twee kinderen zou dat 20 710 € $((1+0.5+0.3+0.3) * 9\ 862€)$ zijn (zie bovenstaande kader voor bijkomende informatie over de berekeningswijze).

FIGUUR 12 - Armoederisico in België,
% volgens leeftijd, gezinstype en socio-economisch statuut

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004)

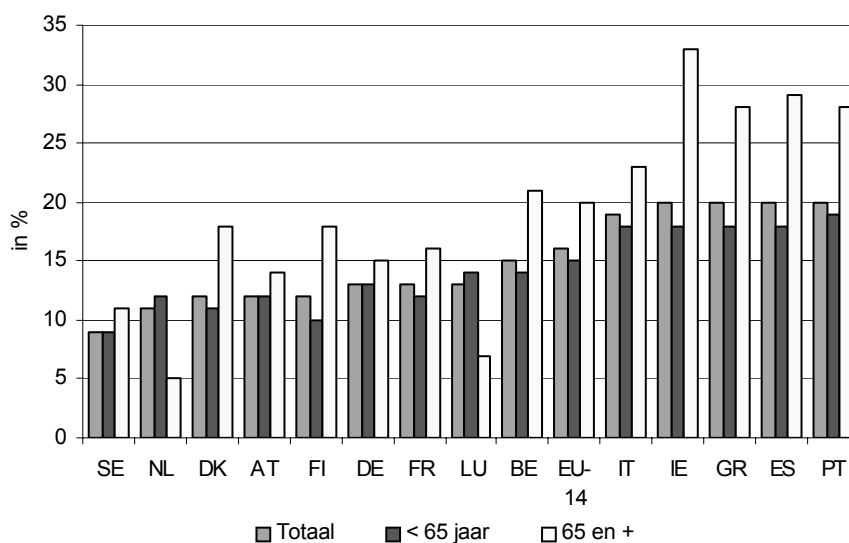
Ouderen ervaren een merkelijk hoger armoederisico dan de rest van de bevolking: één op vijf van de 65-plussers moet met minder dan 822 euro per maand rondkomen (zie figuur 12). De meest kwetsbare ouderen zijn vrouwen, hoogbejaarden en alleenstaanden, bij deze laatste leeft ruim één op vier in armoede. Bovendien is het armoederisico voor deze drie groepen gestegen in vergelijking met 2003 (EU-SILC 2004)¹: met 0,5 procentpunten voor oudere vrouwen, tot 3,3 en 4,0 procentpunten voor respectievelijke alleenstaande bejaarden en 75-plussers. Voor een 65-plusser die samenwoont met iemand die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet bereikt heeft, is het armoederisico daarentegen gedaald met 3,1 procentpunten ten opzichte van het jaar voordien.

Uit een verdeling van de bevolking naar socio-economisch statuut blijkt dat gepensioneerden een kleiner armoederisico hebben dan werklozen of andere inactieven. Maar in vergelijking met de werkende bevolking is hun risico op armoede meer dan vier maal zo groot. Ten opzichte van 2003 (EU-SILC 2004) is het armoederisico gestegen voor gepensioneerden en werklozen met respectievelijk 0,7 en 2,3 procentpunten; voor andere inactieven en werkenden is het risico gedaald met respectievelijk 1,8 en 0,4 procentpunten.

Het globaal armoederisicopercentage in België ligt iets onder het Europees gemiddelde van 16 % (EU-15 zonder UK, zie onderstaande figuur). Maar op het vlak van armoede bij de 65-plussers doet ons land het minder goed dan de meeste andere landen.

1. Zie Jaarlijks verslag van de SCvV, mei 2006, p. 116.

FIGUUR 13 - Het armoederisicopercentage in België en de landen van EU-15 (exclusief UK), volgens leeftijdscategorie

Bron: Europese Commissie - Eurostat, op basis van nationale bronnen van de EU-SILC 2005.

Het belang van het pensioen als instrument voor armoedebestrijding blijkt uit de armoederisicopercentages die in theorie bekomen worden indien er geen pensioenen of andere sociale uitkeringen zouden bestaan. Meer dan negen op tien van de 65-plussers zou dan een inkomen hebben van minder dan 822 € per maand. Dankzij het pensioen daalt dit tot één op vier (zie tabel 24). Het pensioeneffect speelt een grotere rol bij mannen dan bij vrouwen, te wijten aan het feit dat vrouwen gemiddeld lagere pensioenen hebben (als gevolg van een kortere loopbaanduur, lagere lonen,...).

TABEL 24 - Armoederisico vóór sociale uitkeringen, al dan niet met pensioen

Armoederisicopercentage op basis van inkomen...	16- tot 64-jarigen		65-plussers	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
... zonder pensioen of andere sociale uitkeringen	29.7	34.8	91.7	91.4
... met pensioen maar zonder andere sociale uitkeringen	25.7	28.4	24.0	25.8

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004)

b. Diepte van armoede

Hoewel financiële armoede dus relatief meer lijkt voor te komen bij 65-plussers, lijkt de mate waarin ze arm zijn minder precair dan voor de rest van de bevolking met een armoederisico. Dat blijkt uit de *relatieve mediane armoederisicokloof* die een indicatie geeft van de diepte van de armoede en meet hoeveel het mediane inkomen van de “armen” afwijkt van de armoededrempel.

**TABEL 25 - De diepte van het armoederisico^a,
het mediaan equivalent inkomen van de bevolking met een armoederisico in % van de armoededrempel**

	Totaal	16- tot 64-jarigen	65-plussers
Totaal	81 %	79 %	85 %
Mannen	80 %	78 %	83 %
Vrouwen	82 %	80 %	87 %

^a Op basis van de relatieve mediane armoederisicokloof

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004)

Globaal bedraagt die indicator 19 %, wat betekent dat het mediaan inkomen van de mensen met een armoederisico 81 % van de armoededrempel bedraagt (zie tabel 25). Uit een opsplitsing volgens leeftijd, blijkt dat het mediaan inkomen van de arme 65-plussers hoger ligt dan dat van de arme bevolking tussen 16 en 64 jaar: respectievelijk 85 % en 79 % van de drempel. Dit betekent dat de helft van de ouderen met een armoederisico een jaarinkomen heeft dat lager ligt dan 8 433 €. Bij de helft van armen tussen 16 en 64 jaar bedraagt het jaarinkomen minder dan 7 831 €.

Ten slotte stellen we vast dat, hoewel oudere vrouwen een hoger armoederisico lopen dan mannen (zie deel a), de diepte van de armoede minder groot is bij vrouwen. Het mediaan inkomen van de vrouwen met een armoederisico bedraagt 87 % van de armoededrempel (of 8 590 €) tegenover 83 % bij de mannen (of 8 196 €).

c. Inkomensongelijkheid

De inkomensongelijkheid bij ouderen lijkt vrij beperkt te zijn in vergelijking met de 16- tot 64-jarigen. De *inkomensquintielverhouding* (S80/S20) geeft aan dat bij de 16- tot 64-jarigen het totale inkomen van de 20 % rijksten 4,25 keer hoger ligt dan dat van de 20 % laagste inkomens. Bij de ouderen is het inkomensverschil tussen de 20 % rijksten en armsten kleiner en bedraagt de verhouding 3.

De S80/S20-indicator werpt enkel een licht op de hoogste en laagste inkomens en houdt dus geen rekening met de hele inkomensverdeling. Dat doet de *Gini-coëfficiënt* wel. Ook de Gini wijst op minder ongelijkheid bij ouderen (Gini van 22,5) ten opzichte van de personen tussen 16 en 65 jaar (Gini van 28,7)¹.

2. Niet-monetaire indicatoren

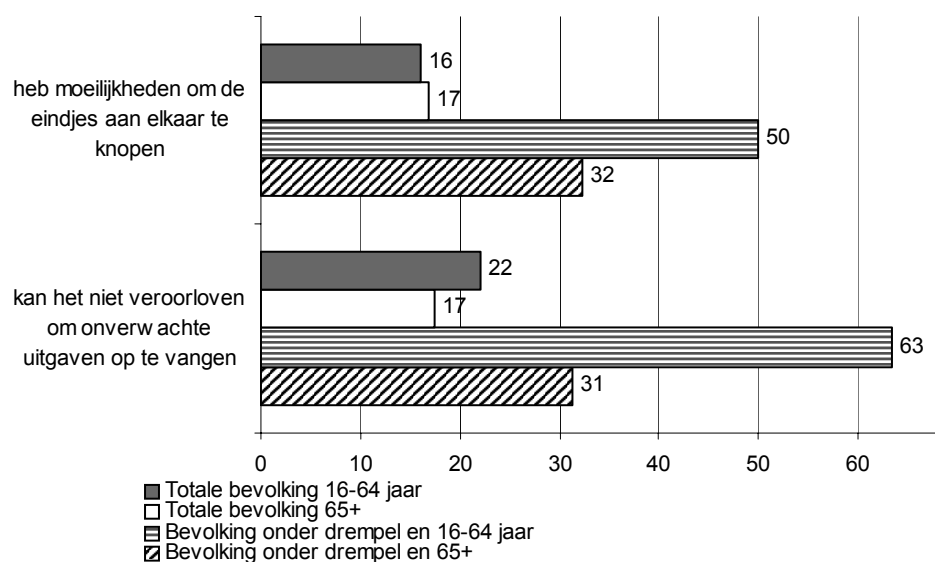
De monetaire armoede-indicatoren belichten één aspect van armoede. Vanwege de multidimensionaliteit van het begrip, is het zeker interessant ook eens een licht te werpen op andere domeinen. Hierna wordt de situatie vergeleken tussen de 16-64-jarigen en de 65-plussers op vlak van de huisvesting, de subjectieve inschatting van de financiële situatie, de toegang tot gezondheidszorg en de participatie aan het sociale leven².

1. Die indicator heeft een waarde van 0 tot 100 die respectievelijk overeenstemt met volledige inkomensgelijkheid (iedereen heeft hetzelfde inkomen) en volledige inkomensongelijkheid (één persoon heeft alle inkomen).
2. Bron van de indicatoren: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004).

Hoewel ouderen meer te kennen geven dat hun woning gebrekkig is op vlak van basiscomfort (zoals bad of douche, toilet, stromend warm water) dan de bevolking tussen 16 en 64 jaar, respectievelijk 6 % en 2 %, lijken zij minder problemen te hebben met de algemene staat van hun woning¹.

Op basis van de monetaire indicatoren hebben bejaarden een duidelijk hoger armoederisico dan de rest van de bevolking (zie deel 1). Die vaststelling moet echter genuanceerd worden rekening houdend met de subjectieve inschatting van de financiële situatie (zie figuur 14). Ongeveer 1 op 3 van de 65-plussers die een inkomen hebben dat onder de armoededrempel ligt, zegt moeilijkheden te ervaren om de eindjes aan elkaar te knopen of kan geen onverwachte uitgaven betalen. Bij de bevolking op actieve leeftijd met een financieel armoederisico loopt dat op tot respectievelijk 1 op 2 en 2 op 3.

FIGUUR 14 - Subjectieve inschatting van de financiële situatie,
% van de bevolkingsgroep die akkoord gaat met de stelling

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004).

Ouderen ervaren een slechtere gezondheidstoestand dan de 16- tot 64-jarigen. Een vlotte toegang tot gezondheidszorg is dan ook van groot belang. Van de personen die onder de armoededrempel leven, geven de 65-plussers minder aan dat ze omwille van financiële redenen medische zorgen moeten uitstellen dan de jongere bevolkingsgroep (respectievelijk 1 % en 5 %).

Ten slotte participeren ouderen minder aan het sociale leven dan de jongere bevolkingsklasse. Het inkomensniveau speelt ook een belangrijke rol in de keuze van de vrijetijdsbesteding. Van de 65-plussers met een inkomen boven de armoededrempel zegt 70 % dat ze niet deelneemt aan recreatieve of culturele activiteiten tegenover 82 % van de ouderen die onder de armoededrempel leven. Bij de bevolking tussen 16 en 64 jaar is dit respectievelijk 61 % en 80 %.

1. 11% van de ouderen geeft aan last te hebben van een lekkend dak, vochtproblemen of rottende ramen tegenover 15 % bij de 16- tot 64-jarigen. 12 % van de ouderen heeft problemen om de woning voldoende warm te houden tegenover 14 % van de jongere bevolkingsgroep.

B. Doelmatigheid van enkele recente maatregelen in de strijd tegen armoede bij ouderen

De doelmatigheid van bijstand en pensioenen in de strijd tegen armoede bij ouderen kan benaderd worden door hun wettelijke bedragen te vergelijken met de relatieve armoededrempel, die dan als een minimumgrens geldt. Onder andere in het kader van het Generatiepact heeft de overheid enkele maatregelen beslist die in een verhoging van de laagste pensioenen en bijstand voorzien. Hierna worden die uitkeringen vóór en na de uitvoering van de maatregelen vergeleken met de laatst beschikbare armoededrempel, nl. voor het jaar 2004 (EU SILC-2005).

1. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)

Maatregel (1 december 2006): optrekken van het maximale IGO-bedrag met 60 euro per maand voor een samenwonende en 90 euro per maand voor een alleenstaande. Hierdoor zou de IGO-uitkering boven de armoededrempel van 2003 liggen.

Vanaf 1 december 2006 bedragen de maximale maandelijkse IGO-uitkeringen 795,46 € voor een alleenstaande en 1 060,61€ voor een koppel waarvan beide partners de IGO volledig ontvangen. Hierdoor ligt de bijstandsuitkering voor een alleenstaande 2 % boven de armoededrempel van 2003 (777 €). Voor een koppel wordt de doelstelling niet bereikt en ligt de uitkering 9 % onder die armoededrempel (1 165€). Door het optrekken van de bijstandsuitkeringen tot de armoededrempel van 2003 wordt er echter geen rekening gehouden met de prijs- en welvaartsevolutie tussen 2003 en 2006. Het is dus verkeerd te denken dat de gerechtigden na het optrekken van de bedragen geen armoederisico meer zullen lopen.

Om na te gaan of de bijstand voldoende hoog is om het risico op armoede bij de gerechtigden te beperken, vergelijken we in tabel 26 de IGO-bedragen met de meest recente armoededrempel, namelijk deze van 2004.

TABEL 26 - IGO-uitkering als % van de armoededrempel, uitkering vóór en na de maatregel

	Maandbedrag IGO (in prijzen van 01-10-2006 aan index 118.47)		IGO maandbedrag als % van de armoededrempel ^a	
	vóór maatregel	na maatregel	vóór maatregel	na maatregel
- koppel ^b	933.28	1 060.61	72 %	81 %
- alleenstaande	699.96	795.46	81 %	92 %

a. Bepaald als 60 % van het mediaan equivalent inkomen in 2004 (EU-SILC 2005). De IGO-bedragen worden voor de vergelijking omgezet in prijzen van 2004.

b. We veronderstellen een koppel waarbij beide partners het basisbedrag van de IGO ontvangen.

Bron: Eigen berekeningen en voor de armoededrempel: EU-SILC 2005- FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.

Ondanks de gevoelige verhoging in december 2006, blijven de IGO-uitkeringen onder de armoededrempel liggen: met ongeveer 8 % voor een alleenstaande en 19 % voor een koppel (zie tabel 26). Ook na de verhoging van de IGO-bedragen met 2 % voorzien in december 2007, zullen zij onder de armoededrempel van 2004 liggen. Vanaf 2009 zullen de IGO-uitkeringen systematisch aangepast worden aan de welvaart. Merk op dat een welvaarts koppeling niet noodzakelijk betekent dat de uitkeringen de armoederisicodrem-

pel volgen. Immers, naast de algemene evolutie van prijzen en lonen wordt het verloop van de armoededrempel onder meer beïnvloed door groeiverschillen tussen de hoogste en laagste inkomens¹.

2. Minimumrecht per loopbaanjaar

Maatregel (voor pensioenen met ingangsdatum vanaf 1 oktober 2006): optrekken van het minimumrecht per loopbaanjaar² met 17%.

Met het systeem van het minimumrecht per loopbaanjaar tracht men vooral het pensioen voor nieuwe gepensioneerden die in het verleden slecht betaalde loopbanen gekend hebben, op te krikken. Uit gegevens van de Rijksdienst voor Pensioenen (RVP) over de nieuwe gepensioneerden in 2005 blijkt dat voor de helft van de vrouwen die hun pensioen op wettelijke leeftijd opnemen, het minimumrecht toegepast wordt in de pensioenberekening. Bij vrouwen die vervroegd met pensioen gaan (op 60 jaar) is dit zelfs 59 %. Bij mannen liggen deze cijfers lager: gemiddeld 38 % van de nieuwe intredes op 65 jaar en 21 % van de nieuwe gepensioneerden op 60 jaar genieten van het minimumrecht bij de bepaling van hun pensioen.

Het belang van het minimumrecht in de pensioenberekening is afhankelijk van het aantal loopbaanjaren waarop het toegepast wordt. Als gevolg van slechter betaalde loopbaanjaren in het verleden, hebben vrouwen een groter aandeel loopbaanjaren die kunnen opgetrokken worden met het minimumrecht dan mannen. Terwijl bij vrouwen gemiddeld bijna de helft van de loopbaanjaren opgetrokken worden tot het minimumrecht is dat bij mannen ongeveer 30 %.

In onderstaande tabel illustreren we het effect van de maatregel, namelijk het optrekken van het bedrag van het minimumrecht met 17 %, op het armoederisico voor enkele typegevallen. Zij verschillen van elkaar door hun loopbaanduur, het aantal jaren dat gewaardeerd wordt aan het minimumrecht en de lonen voor de overige loopbaanjaren. Het vertrekpunt van de typegevallen is gebaseerd op gegevens van de RVP over de nieuwe gepensioneerden in 2005.

Vrouwen die met pensioen gaan op 60 (63) jaar hebben gemiddeld een loopbaan van 40 (34) jaar waarvan er 18 (16) opgetrokken worden met het minimumrecht. De lonen van de overige loopbaanjaren zijn dus minstens gelijk aan het minimumrecht. Mannen die met pensioen gaan op 60 (65) jaar en die een beroep doen op het minimumrecht, hebben gemiddeld een loopbaan van 36 (40) jaar waarvan er in de pensioenberekening gemiddeld 10 (12) gewaardeerd worden aan het minimumrecht. Een vijfde typegeval is theoretisch en stelt een pensioen voor bij een volledige loopbaan waarbij alle loopbaanjaren gewaardeerd worden aan het minimumrecht.

1. Voor meer informatie over de berekeningswijze van de armoededrempel, zie kader p. 76.
 2. Bij de pensioenberekening in de werknemersregeling wordt voor elk loopbaanjaar het geherwaardeerde loon vergeleken met het bedrag van het minimumrecht per loopbaanjaar (wat overeenstemt met het minimumloon voor een 21-jarige dat op het ogenblik van de pensioenberekening geldig is). Het grootste bedrag van de twee vormt dan de berekeningsbasis voor het pensioen, mits men aan bepaalde voorwaarden voldoet (zie jaarlijks verslag SCvV, mei 2006, p. 128).

TABEL 27 - Pensioenberekening op basis van het minimumrecht per loopbaanjaar voor verschillende typegevallen, maandbedrag in euro, in % van de armoededrempel en van het equivalent minimumpensioen voor en na 1 oktober 2006

	maandbedrag (in prijzen van 01-10-2006 aan index 118.47)	Pensioen met minimumrecht ^a	
		als % van de armoededrempel ^b	als % van het equivalent minimumpensioen
Vrouwen met minimumrecht, pensionering op wettelijke leeftijd			
- vóór Generatiepact	637	73 %	91 %
- na Generatiepact	703	81 %	101 %
Vrouwen met minimumrecht, vervroegde pensionering (op 60 jaar)			
- vóór Generatiepact	829	96 %	101 %
- na Generatiepact	891	103 %	108 %
Mannen met minimumrecht, pensionering op wettelijke leeftijd			
- vóór Generatiepact	936	90 %	108 %
- na Generatiepact	982	94 %	114 %
Mannen met minimumrecht, vervroegde pensionering (op 60 jaar)			
- vóór Generatiepact	843	81 %	108 %
- na Generatiepact	883	85 %	114 %
Volledige loopbaan aan minimumrecht			
- vóór Generatiepact	755	87 %	85 %
- na Generatiepact	884	102 %	100 %

- a. Voor de typegevallen bij de vrouwen en de volledige loopbaan aan het minimumrecht is het gemiddeld pensioen berekend aan bedrag alleenstaande, voor de mannen bestaat het gemiddeld pensioen uit een combinatie van gezinsbedrag en bedrag alleenstaande.
- b. Bepaald als 60 % van het mediaan equivalent inkomen in 2004 (EU-SILC 2005); de bedragen van het minimumrecht worden voor de vergelijking omgezet in prijzen van 2004.

Het optrekken van het minimumrecht zou voor de typegevallen een aanzienlijke verbetering betekenen van het pensioen en de kloof met de armoededrempel meer dicht¹. Merk op dat enkel werknemers die met pensioen gaan vanaf 1 oktober 2006 kunnen genieten van het verhoogde minimumrecht bij de pensioenberekening.

Sinds de oprichting in 1997 heeft het minimumrecht enkel de prijsevolutie gevolgd. Het bedrag van het minimumrecht per loopbaanjaar stemt immers overeen met het minimumloon van een 21-jarige dat van toepassing is op het ogenblik van de pensioenberekening. Dat bedrag heeft over de periode geen welvaartsaanpassingen gekend. Het optrekken van het minimumrecht per loopbaanjaar in oktober 2006 heeft als gevolg dat het pensioenbedrag, in de hypothese van een pensioenberekening die voor de volledige loopbaan gebaseerd zou zijn op het minimumrecht, overeenstemt met het minimumpensioen.

In de laatste kolom van tabel 27 wordt het pensioenbedrag op basis van het minimumrecht vergeleken met het equivalente minimumpensioen. Vóór de maatregel van het Generatiepact, kon het minimumpensioen voordeliger zijn dan het minimumrecht², maar vanaf oktober 2006 zal het pensioenbedrag op basis van het minimumrecht minstens overeenstemmen met het minimumpensioen. Aangezien in de realiteit slechts een deel van de

1. Merk op dat, naast de hoogte van het minimumrecht, ook de loopbaanduur, de hoogte van de lonen die niet opgetrokken worden met het minimumrecht,... een cruciale rol spelen in de pensioenberekening. Voor de typegevallen zijn die elementen identiek verondersteld voor en na 1 oktober.
2. In tegenstelling tot het minimumrecht heeft het minimumpensioen sinds 1997 wel welvaartsaanpassingen gekend. Indien aan de toekenningsvoorwaarden voldaan is, kan een pensioen, na toepassing van het minimumrecht, ook nog verhoogd worden tot het minimumpensioen.

loopbaan jaren opgetrokken wordt tot het minimumrecht, zal het pensioen voor de nieuwe gepensioneerden steeds hoger liggen dan het equivalente minimumpensioen. Bovendien zijn de toekenningsvoorwaarden voor het minimumrecht minder streng dan voor het minimumpensioen. In de toekomst zal het minimumrecht dan ook het minimumpensioen vervangen.

Gelijktijdig met de verhoging van de minimumpensioenen met 2 % in september 2007 (zie infra), zal ook het minimumrecht met 2 % stijgen. Voor de typegevallen zal de kloof met de armoededrempel hierdoor dalen. Zoals hierboven aangehaald, wordt de mate waarin het berekende pensioen de armoededrempel al dan niet zal evenaren, niet alleen bepaald door de hoogte van het minimumrecht maar ook door de hoogte van de lonen van de overige loopbaan jaren, de loopbaanduur,...

De toekenning van het minimumrecht mag niet tot gevolg hebben dat het totale maandelijkse pensioenbedrag hoger ligt dan 1 296 € voor een pensioen aan gezinsbedrag en 1 037 € voor een pensioen aan bedrag alleenstaande¹. Die bedragen liggen respectievelijk 4 % en 25 % boven de armoededrempel. Bij de verhoging van het minimumrecht werden die bedragen niet verhoogd en ook in het verleden werden zij enkel aangepast aan de prijsevolutie.

3. Verhoging van de minimumpensioenen

Maatregel (1 september 2007): de minimumpensioenen voor werknemers en zelfstandigen worden verhoogd met 2 %.

Naast die verhoging wordt voor het minimumpensioen bij zelfstandigen de inhaalbeweging ten opzichte van het minimumpensioen bij werknemers verdergezet en wordt het minimumpensioen nog een laatste keer verhoogd in december 2007 met 33 € en 27 € per maand voor respectievelijk het gezinsbedrag en het bedrag alleenstaande².

Ondanks de verhoging in september blijven de minimumbedragen bij een volledige loopbaan onder de armoededrempel liggen, behalve voor een werknemerspensioen aan bedrag alleenstaande (zie tabel 28).

TABEL 28 - Minimumpensioen bij werknemers en zelfstandigen, maandbedragen in euro en in % van de armoededrempel

	Maandbedragen (in prijzen van 01-10-2006 aan index 118.47)		In % armoededrempel ^a	
	Gezinsbedrag	Bedrag alleenstaande	Gezinsbedrag	Bedrag alleenstaande
Minimumpensioen bij een volledige loopbaan als werknemer				
vóór 1 september 2007	1 104.20	883.64	85 %	102 %
vanaf 1 september 2007	1 126.28	901.31	87 %	104 %
Minimumpensioen bij een volledige loopbaan als zelfstandige				
vóór 1 september 2007	1 005.47	754.29	77 %	87 %
vanaf 1 september 2007	1 025.57	769.38	79 %	89 %

1. Maandbedragen in prijzen van 01-10-2006 aan index 118,47 en bij een volledige loopbaan. Die maxima worden toegekend pro rata het aantal bewezen loopbaan jaren.
2. Tijdens de bijzondere ministerraad van 16-17 januari 2004 in Gembloers, werd beslist het minimumpensioen voor zelfstandigen op te trekken met die bedragen op 1 september 2004 en nadien nog elk jaar op 1 december t.e.m. 2007.

- a. Bepaald als 60 % van het mediaan equivalent inkomen in 2004 (EU-SILC 2005); de bedragen van de minimumpensioenen worden voor de vergelijking omgezet in prijzen van 2004.

Het minimumpensioen voor zelfstandigen, dat sinds 2004 aan een inhaalbeweging begonnen is, zal in december 2007 nog een laatste keer worden verhoogd¹ tot 1 061 € voor het gezinsbedrag en 798 € voor het bedrag alleenstaande (aan index 118,47). Die bedragen zullen dan respectievelijk 6 % tot 11 % onder het minimum bij werknemers liggen, begin 2004 was dit nog 19 % en 24 %.

Bij wet is bepaald dat, vanaf een datum door de Koning bepaald en rekening houdend met de budgettaire beschikbaarheid, de coherentie tussen de bedragen van de minima bij zelfstandigen en de IGO moet bewaard blijven². Ondanks alle verhogingen, zal in december 2007 het minimumpensioen van iemand die 45 jaar als zelfstandige heeft gewerkt nog met ongeveer 2 % onder de IGO-uitkering liggen. De bijstandsuitkering heeft de voorbije jaren immers ook substantiële verhogingen gekend.

C. Besluit

Op grond van inkomensindicatoren lopen ouderen een merklijk hoger armoederisico dan de rest van de bevolking: 20,6 % van de 65-plussers heeft een netto beschikbaar inkomen dat onder de armoeddrempel³ ligt, bij de 16- tot 64-jarigen is dat 12,2 %⁴. De meest kwetsbare ouderen zijn vrouwen, hoogbejaarden en alleenstaanden. Hoewel financiële armoede meer bij ouderen voorkomt, lijkt de mate waarin ze arm zijn minder precair dan bij de rest van de bevolking. Ook de inkomensongelijkheid zou minder groot zijn binnen de groep ouderen dan bij de jongere leeftijdsgroep.

Indicatoren rond huisvesting, toegang tot de gezondheidszorg, de subjectieve inschatting van de financiële situatie, ... lijken een genuanceerder beeld te schetsen over de levenskwaliteit bij ouderen in vergelijking met de 16- tot 64-jarigen (EU-SILC 2005). Zo geven 65-plussers bijvoorbeeld minder aan dat ze problemen hebben om de eindjes aan elkaar te knopen of om onverwachte uitgaven te kunnen opvangen dan de jongere bevolkingsgroep.

Het pensioen vormt een fundamentele bescherming tegen armoede. Binnen het wettelijk pensioensysteem zijn enkele mechanismen ingebouwd zoals het gegarandeerde minimumpensioen en het minimumrecht per loopbaanjaar waardoor, onder bepaalde voorwaarden, in een minimuminkomen aan de gepensioneerde wordt voorzien. Daarnaast zorgt de overheid via de sociale bijstand ervoor dat de bestaansmiddelen van de ouderen minimaal overeenstemmen met het bedrag van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

Onder andere in het kader van het Generatiepact heeft de overheid enkele maatregelen bepaald die in een verhoging van de laagste pensioenen en bijstand voorzien. De doelmatigheid hiervan in de strijd tegen armoede kan benaderd worden door hun wettelijke bedragen te vergelijken met de relatieve armoeddrempel, die dan als een minimumgrens geldt.

-
1. Zie voorgaande voetnoot.
 2. Wet van 15 mei 1984 betreffende de maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen en programawet van 7 februari 2007.
 3. Bepaald als 60 % van het mediaan equivalent inkomen en bedraagt in 2004 (EU-SILC 2005) 822 € per maand.
 4. Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2005 (inkomen 2004).

Na de sterke stijging van de maximale maandelijkse IGO-uitkeringen in december 2006, wordt de kloof met de armoededrempel kleiner, maar de bijstand ligt toch nog 8 % (alleenstaande) tot 19 % (koppel) onder die drempel (gebaseerd op EU-SILC 2005 en rekening houdend met de tussentijdse prijsevolutie). De vooropgestelde doelstelling was echter het optrekken van de bijstand tot de armoededrempel. Ook na de bijkomende verhoging met 2 % van de IGO-bedragen in december 2007, zal de doelstelling niet bereikt worden.

Ook na de verhoging van de minimumpensioenen voor werknemers en zelfstandigen met 2 % in september 2007, liggen die bedragen voor gepensioneerden met een volledige loopbaan onder de armoededrempel. Een uitzondering hierop is het minimumpensioen aan bedrag alleenstaande bij een volledige werknemersloopbaan.

Sinds de oprichting in 1997 heeft het minimumrecht, dat overeenstemt met het minimumloon van een 21-jarige op het moment van de pensioenberekening, enkel de prijsevolutie gevolgd (conform het minimumloon). In oktober 2006 wordt het minimumrecht per loopbaanjaar zodanig verhoogd dat het pensioenbedrag, in de hypothese van een pensioenberekening die voor de volledige loopbaan gebaseerd zou zijn op het minimumrecht, overeenstemt met het minimumpensioen. Vóór de maatregel van het Generatiepact kon het minimumpensioen voordeliger zijn dan het minimumrecht, maar vanaf oktober 2006 zal het pensioenbedrag op basis van het minimumrecht minstens overeenstemmen met het minimumpensioen. Aangezien in de realiteit slechts een deel van de loopbaan jaren opgetrokken wordt tot het minimumrecht, zal het pensioen voor de nieuwe gepensioneerden steeds hoger liggen dan het equivalente minimumpensioen. Bovendien zijn de toekenningsvoorwaarden voor het minimumrecht minder streng dan voor het minimumpensioen. In de toekomst zal het minimumrecht het minimumpensioen dan ook vervangen bij de nieuwe gepensioneerde werknemers¹.

Of, en in welke mate een pensioen dat (gedeeltelijk) berekend wordt op basis van het minimumrecht, het niveau van de armoededrempel overschrijdt, zal voornamelijk afhangen van de hoogte van de overige lonen, de loopbaanduur,... De sterke verhoging van het minimumrecht in oktober 2006 betekent in ieder geval een gevoelige verbetering van het pensioen.

1. Gelijktijdig met de verhoging van de minimumpensioenen met 2 % in september 2007, zal ook het minimumrecht met 2 % stijgen zodat het minimumrecht voordeliger blijft.

De tweede pensioenpijler

A. Inleiding

Een toenemende bezorgdheid over de betaalbaarheid van de pensioenen in de eerste pijler heeft zich onder meer vertaald in een grote belangstelling voor de ontwikkeling van aanvullende pensioenvoorzieningen in de tweede pijler en vormen van individueel langetermijnsparen. Het wordt steeds gebruikelijker dat werknemers op het niveau van de onderneming of de sector waarin zij werken, een pensioen opbouwen ter aanvulling van het wettelijke pensioen. Die collectieve aanvullende pensioenen vallen onder de tweede pijler van het Belgische pensioenstelsel. In 2003 werd de tweede pijler voor werknemers grondig herschikt door de Wet Aanvullende Pensioenen (WAP) van 28 april 2003¹, die tot doel heeft de ontwikkeling van aanvullende pensioenen aan te moedigen.

Ook een zelfstandige kan een pensioen opbouwen in drie pijlers. Boven het wettelijke pensioen heeft de zelfstandige de mogelijkheid om in de tweede pijler een aanvullend pensioen op te bouwen. De Programmawet van 24 december 2002², ook wel bekend als de Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandigen (WAPZ), voerde een aantal veranderingen door in het Vrij Aanvullend Pensioen Zelfstandigen (VAPZ).

Het was wegens een gebrek aan data voor de SCvV tot dusver onmogelijk om de ontwikkeling van de tweede pijler te beschrijven. De Wet betreffende het toezicht op de instellingen van bedrijfspensioenvoorziening van 27 oktober 2006 paste de WAP en de WAPZ aan, en gaf de Commissie voor Bank-, Financie-, en Assurantiewezenen (CBFA) de bevoegdheid om bij sectoren en bedrijven gegevens op te vragen betreffende de uitbreiding van de tweede pijlerpensioenen. Voor wat betreft de sectorpensioenen en de zelfstandigen komen deze gegevens langzamerhand beschikbaar.

Het doel van dit hoofdstuk is tweeledig. Ten eerste wordt er getracht een beeld te schetsen van de omvang van deze tweede pijler. Ten tweede wordt, voor zover mogelijk, nagegaan of de veronderstellingen die bij de projecties van de tweede pijler in het Jaarlijks Verslag van de SCvV van 2003 werden gemaakt, door de meer recente cijfers bevestigd of tegengesproken worden.

Dit hoofdstuk zal beginnen met een bespreking van de WAP. Daarna zal worden getracht de dekkingsgraad van pensioenen in de totale tweede pijler af te leiden. Dit zal gebeuren door informatie van de CBFA te combineren met gegevens uit het Strategisch Rapport Pensioenen van 2005. Vervolgens zullen de bijdragen en prestaties in de tweede pijler

-
1. Wet Aanvullende Pensioenen (WAP) van 28 April 2003- Wet betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.
 2. Programmawet I, aanvullende pensioenen zelfstandigen (WAPZ), B.S. 31/12/2002, Officiële coördinatie 1/1/2007.

voor werknemers worden besproken. Wegens gebrek aan data zal deze bespreking zich beperken tot de sectorpensioenen.

Daarna worden in een afzonderlijk kader de resultaten kort vergeleken met de verschillende scenario's die in het rapport 2003 werden toegepast. Dit hoofdstuk zal eindigen met een bespreking van de VAPZ.

B. De Wet Aanvullende Pensioenen voor werknemers

1. Een overzicht

In grote lijnen beoogt de WAP de uitbouw van aanvullende pensioenen te versterken, onder meer door sectorpensioenen te stimuleren, hun toegankelijkheid te vergroten, een sociaal luik bij de aanvullende pensioenen mogelijk te maken, en individuele pensioentoezeggingen te beknotten. Daarnaast wordt het fiscale regime herzien, en wordt er een bindende pensioenleeftijd ingevoerd. De hierna volgende bespreking van de WAP is grotendeels gebaseerd op Stevens¹ en De Brabanter et al.².

Een pensioenstelsel is een pensioentoezegging die aan meerdere werknemers wordt gedaan. De WAP introduceert een verschil tussen 'gewone' en 'sociale' pensioenstelsels. Om als sociaal pensioenstelsel erkend te worden, moet er aan een viertal voorwaarden worden voldaan. Een eerste voorwaarde is dat er een 'sociaal luik' moet worden aangeboden. Dit kan prestaties uit vier categorieën bevatten. Deze zijn:

1. Voorwaarden waaronder het pensioen verder gefinancierd wordt tijdens periodes van inactiviteit van de werknemer (bijvoorbeeld tijdens tijdelijke werkloosheid, vergoede periodes van ziekte, invaliditeit of zwangerschapsrust, periodes van loopbaanonderbreking, tijdscrediet, deelname aan cursussen of studies, ouderschapsverlof).
2. Rentebetaling in geval van inkomensverlies door permanente arbeidsongeschiktheid of overlijden.
3. Rentebetaling in geval van ernstige ziekte.
4. Verhoging (indexering) van lopende pensioen- of overlevingsrenten.

Het sociale luik moet minimaal twee prestaties uit de eerste categorie, en twee prestaties uit de tweede of vierde categorie omvatten. Dit op zichzelf is echter onvoldoende om als sociaal pensioenstelsel te worden erkend. Een tweede voorwaarde is dat de kost van dat sociale luik minimaal 4,4% van de stortingen van de pensioentoezegging moet omvatten. Daar staat dan wel tegenover dat de 4,4% verzekeringsbelasting op de werkgevers- en werknemersbijdragen niet hoeft te worden betaald. De derde voorwaarde is dat de beleggingswinsten moeten worden verdeeld, en de vierde en laatste voorwaarde is dat de kosten moeten worden beperkt.

1. Stevens, Y, 2006, Aanvullende Pensioenen. In Put, J. (ed.), *Praktijkboek Sociale Zekerheid 2006 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen: Kluwer Uitgevers, deel III, pp 647-671.
2. De Brabanter, V., G. Gieselink, V. Pertry, P. Roels, Y. Stevens, 2004, *Aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen: Kluwer.

Een pensioenstelsel kan op het niveau van de onderneming of van de sector worden georganiseerd. Voor een sociaal ondernemingspensioen is een aanvullende voorwaarde dat iedereen in de onderneming gedekt moet zijn. Dat wil overigens niet zeggen dat iedereen hetzelfde aanvullend pensioen moet krijgen. Voor een sociaal sectorpensioen geldt dat de beslissing in het kader van de C.A.O. gezamenlijk genomen moet zijn door de sociale partners in de sector, dat de C.A.O. voor onbepaalde duur, en algemeen verbindend verklaard moet zijn. Daarbij moeten alle werknemers die onder de C.A.O. vallen, gedekt zijn.

De WAP legt enkele belemmerende voorwaarden op aan de individuele pensioentoezeggingen. Ten eerste zijn zij enkel nog toegestaan wanneer er al een collectief pensioenstelsel aanwezig is voor alle werknemers. Hierdoor krijgt een individuele toezegging verplicht een aanvullend karakter. Ten tweede worden systematische toezeggingen aan verschillende werknemers binnen een categorie verboden, en de rechter kan in zo een geval die individuele toezeggingen omzetten in een collectief pensioenstelsel voor alle werknemers in die categorie. Ten derde zijn de werkgeverstoelagen aan zo een individuele pensioentoezegging slechts tot een bepaald maximum als beroepskosten aftrekbaar, en ten vierde mag een individuele pensioentoezegging niet meer binnen de 3 jaar voor pensioen of brugpensioen worden gedaan.

Wat betreft de financiering van de aanvullende pensioentoezegging onderscheidt de WAP de twee bekende basissystemen. Bij de 'vasteprestatieregelingen' wordt er een vooraf bepaald pensioen opgebouwd. Dat pensioen (rente of kapitaal) wordt meestal bepaald op basis van het aantal dienstjaren, het arbeidsinkomen en/of de hoogte van het wettelijke pensioen. Het voordeel is dat de werknemer weet wat voor een aanvullend pensioen hij of zij kan verwachten. Het risico ligt in dat geval bij de aanbieder van het systeem. Dat staat internationaal ook bekend als 'Defined Benefit' systeem. Een ander basissysteem is 'vastebijdrageregeling', ook wel bekend als 'Defined Contribution'. Hierbij wordt de hoogte van de bijdragen afgesproken, en is de uitkomst niet van tevoren bepaald. Het risico ligt dus bij de werknemer.

Bij 'vastebijdragenregelingen' loopt de werknemer dus een hoger risico dan bij 'vasteprestatieregelingen'. Hieraan is tegemoetgekomen door de invoering van een meer uitgebreide minimumrendementsgarantie bij 'vastebijdragenregelingen'. Er geldt een gewaarborgd minimumrendement van 3,75% op dat deel van de werknemersbijdragen wat bestemd is voor de pensioenreserve, en wat dus niet gebruikt wordt voor de dekking van overige risico's (overlijden, invaliditeit). Daarnaast introduceert de WAP voor bijdragen aan een 'vastebijdragenregeling' een gewaarborgd minimumrendement op dat deel van de werkgeversbijdragen wat gebruikt wordt voor de pensioenreserve. Dat minimumrendement is gelijk aan het minimumrendement op de werknemersbijdragen minus 0,5%, dus $3,75 - 0,5 = 3,25\%$. Overigens moeten die minimale jaarlijkse rendementen enkel worden bereikt op het moment dat de werknemer uit het pensioensysteem stapt, dan wel met pensioen gaat.

Een belangrijke verandering die door de WAP is ingevoerd, betreft een verbod op afkoop, wat praktisch neerkomt op het instellen van een pensioenleeftijd. Immers, de afkoop van reserves of de uitbetaling van prestaties wordt verboden voor de leeftijd van 60 jaar, dan wel voor pensionering, indien de werknemer zijn wettelijk pensioen voor de leeftijd van 60 jaar opneemt.

Een gevolg hiervan is dat men niet meer kan afkopen in geval van brugpensioen. Die maatregel zal voor bestaande pensioentoezeggingen echter pas op 1 januari 2010 effectief ingaan. Het blijft natuurlijk wel mogelijk dat de pensioenreserves worden overgebracht naar een andere pensioeninstelling, indien de werknemer de onderneming c.q. sector verlaat.

Wat betreft de fiscale behandeling van de aanvullende pensioenen in de tweede pijler moet er een verschil worden gemaakt tussen opbouw aan de ene, en uitkering aan de andere kant. Het door de werkgever betaalde deel van de premies wordt niet belast¹, maar er moet wel 8,86% RSZ-bijdragen op betaald worden. Indien het een gewoon aanvullend pensioen betreft, moet er daarnaast 4,4% verzekeringstaks betaald worden. Het door de werknemer betaalde deel wordt ingebracht als een belastingaftrek aan een tarief van minimum 30 en maximum 40%. Ook op deze werknemersbijdragen moet 4,4% verzekeringstaks betaald worden, maar ze zijn vrijgesteld van RSZ-bijdragen.

Wat betreft de prestaties moet er een verschil worden gemaakt tussen een eenmalig kapitaal of een rente. De uitkering in kapitaal is belast aan 10%² (door de werknemer zelf opgebouwd kapitaal) of 16,5% (door de werkgever opgebouwd kapitaal). Het Generatiepact voorziet overigens de mogelijkheid om ook over het door de werkgever opgebouwd kapitaal slechts 10% belasting te betalen, indien men tot de leeftijd van 65 jaar blijft werken. Daarbovenop komen de ZIV-inhouding van 3,55%, de solidariteitsbijdrage van maximaal 2% en de gemeentelijke opcentiemen.

Voor de WAP werden de renten progressief belast, waardoor vrijwel iedereen voor een uitkering in kapitaal koos. Vanaf de invoering van de WAP ontstonden er verschillende mogelijkheden. Een eerste mogelijkheid is dat er sprake is van een 'gewone' uitkering in rente. Deze blijven progressief belast. Een doel van de WAP was de uitkering in rente te stimuleren. Daarom introduceerde de WAP een tweede mogelijkheid, namelijk om het uit te betalen kapitaal om te zetten in een rente³. De aangeslotene verzoekt in dat geval een pensioeninstelling het kapitaal geheel of gedeeltelijk rechtstreeks te gebruiken als éénmalige premie voor een lijfrenteovereenkomst. In dit geval wordt de uitkering in rente in twee stappen belast. Allereerst wordt het vestigingskapitaal eenmalig belast volgens hetzelfde principe als bij de kapitaalsuitkering. Daarna wordt de rente jaarlijks belast als roerend inkomen, wat inhoudt dat de belasting gelijk is aan 15% van 3% van het vestigingskapitaal wat tot de rente aanleiding geeft⁴.

Helaas zijn recente gegevens over het belang van de WAP in termen van premie-incasso, uitkeringen of aantal aangesloten actieve werknemers schaars en onvolledig. In de toekomst zal dat echter veranderen. Immers, de regering heeft besloten tot de oprichting van een databank voor ondermeer aanvullende pensioenen, SIGeDIS genaamd. Deze databank zal alle individuele administratieve gegevens nodig voor de opbouw van de pensioenen in de tweede pijler bevatten, en dit met het oog op fiscale controle, beleidsvoorbereiding, wetenschappelijke studies en sociale controle in het kader van de WAP en de WAPZ. Het is voorzien dat deze SIGeDIS-databank in 2008 operationeel

1. Indien de zelfstandige echter ook als werknemer een aanvullend pensioen opbouwt, zijn de werkgeverstoeslagen slechts aftrekbaar indien de totaal opbouwde pensioenen niet meer zijn dan 80% van het laatste bruto loon (als werknemer) per jaar. Dit wordt de 80%-grens genoemd.
2. Premiebetalingen na 1 januari 1993.
3. De aangeslotene moet vooraf van de mogelijkheid van deze omzetting op de hoogte worden gebracht. Merk verder op dat de aangeslotene deze rente ook kan vestigen bij een andere pensioeninstelling dan die waar het kapitaal is opgebouwd (De Brabanter et al., 1994, p. 584).
4. Er wordt dus verondersteld dat het rendement op dit kapitaal steeds 3% is, en deze rendementen worden dan belast aan 15%.

zou worden. In een later stadium zou het de bedoeling zijn deze data te combineren met de inhoud van het zogenaamde 'pensioenkadaster'. Hierdoor zou er een databank ontstaan met daarin alle individuele administratieve gegevens van pensioenen in de opbouw- en uitkeringsfase.

Verder heeft de CBFA in de nieuwe WAP en WAPZ de taak gekregen een tweejaarlijks rapport op te stellen, waarin de ontwikkeling van de gewone en sociale WAP op sector-niveau wordt beschreven. De gegevens voor het eerste verslag zijn gebaseerd op een bevraging in 2006, en beschrijven dus de jaren 2004 en 2005. Enige algemene gegevens zijn ter beschikking gesteld en kunnen dus kort worden besproken. Meer in het bijzonder zullen de dekkingsgraad en de totale bijdragen (werkgeversbijdragen en premies door werknemers) worden besproken. Een probleem hierbij is wel dat deze gegevens van de CBFA de werkelijke tweede pijler niet volledig weergeven. Een eerste reden hiervoor is dat deze gegevens enkel betrekking hebben op de sectorpensioenen. Bovendien zijn gegevens betreffende de groepsverzekeringen niet volledig in overeenstemming met de opdeling in drie pensioenpijlers, en is het afleiden van enkel de 2e pijlerbedragen niet mogelijk¹. Als laatste zijn er nog een aantal ondernemingspensioenregelingen die zijn ingegaan voor 1 januari 1986 (voor ondernemingen in bepaalde sectoren kan dit ook een latere datum zijn), en die nog rechtstreeks zijn ingebed in de boekhouding van de onderneming. Ook hierover is weinig tot niets bekend. Om al deze redenen kunnen de in dit hoofdstuk te bespreken gegevens slechts tot zeer voorlopige conclusies leiden.

2. De dekkingsgraad van de tweede pijler voor werknemers

Voor wat betreft de dekkingsgraad is een bijkomend probleem dat er talrijke dubbel-tellingen zijn. Dat heeft verschillende oorzaken, die in het laatste jaarverslag van de Controledienst voor De Verzekeringen² worden besproken. Ten eerste komen er bij groepsverzekeringen veel 'gemengde' contracten voor, contracten die zowel uitkeringen bij leven als overlijden toekennen, en die deelnemers worden een keer geboekt bij 'leven' en een keer bij 'overlijden'. Een tweede reden is dat deelnemers meerdere malen geteld worden wanneer zij van werk veranderen, of wanneer hun werkgever van verzekeringsinstelling verandert. Ten derde zijn er pensioenstelsels waar bijdragen en toelagen in verschillende instellingen worden ondergebracht. Ook hierdoor komen deelnemers twee keer voor. Een laatste reden is dat er weinig uniformiteit is tussen de pensioeninstellingen in de criteria van het aantal verzekerden.

Het Strategisch Rapport Pensioenen 2005 (Bijlage 6, p. 51) bevat de laatst bekende telling waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen, aan de ene kant, het aantal werknemers wat aangesloten is bij een pensioenfonds of groepsverzekering leven, en aan de andere kant het aantal werknemers aangesloten bij een sectorale pensioeninstelling. Die aantallen zijn

1. Zo bevatten ze aan de ene kant teveel data (bijvoorbeeld 3e pijlerpensioenen van bepaalde zelfstandigen, en 1e pijlerpensioenen van intercommunales en gemeenten) maar ontbreken de individuele pensioenvoortzettingen die wel onder de WAP vallen.

2. Controledienst voor De Verzekeringen CDV, Jaarverslag 2002-2003, pp 110-111, http://www.cbfa.be/nl/publications/ver/pub_annualrep_cdv-oca.asp.

Aangesloten werknemers:	
pensioenfondsen 2003	263.952
groepsverzekeringen leven 2003	1.314.839
sectorale pensioeninstellingen 2004	643.045
Totaal	2.221.836

Volgens diezelfde publicatie is het totaal aantal werknemers (exclusief overheid) in 2003 gelijk aan 2.685.000, waardoor er een dekkingsgraad van bijna 83% zou zijn. Echter, zoals gezegd bevat dat cijfer alle dubbelstellingen. In het Strategisch Rapport werd er ook een poging gedaan om daarvoor te corrigeren. Hierbij is als correctiesleutel gebruikt dat 10% van de arbeiders, en 50% van de bedienden dubbelstellingen zijn. Op basis hiervan wordt de conclusie getrokken dat de geschatte werkelijke dekkingsgraad gelijk is aan 48%. De 'correctiefactor' voor dubbelstellingen is dus $(0,48/0,83)=0,58$.

De recente gegevens van de CBFA hebben betrekking op de sectorale pensioenregelingen. De meest recente gegevens over aantal aangesloten werknemers bij ondernemingspensioenregelingen hebben betrekking op 2003 en zijn te vinden in het Strategisch Rapport Pensioenen 2005.

Om de totale dekkingsgraad van na 2003 te benaderen, moeten de gegevens over de ondernemingspensioenen van 2003 worden gebruikt om de aantallen aangesloten werknemers in de latere jaren te benaderen. Dit kan op twee manieren gebeuren. In variant A wordt verondersteld dat het *aantal* werknemers aangesloten bij een ondernemingspensioenregeling vanaf 2003 gelijk blijft. Gecorrigeerd voor dubbelstellingen is dat $(263.952 + 1.314.839) \times 0,58 = 915.795$. Vermoedelijk zal die variant tot een onderschatting van het werkelijke aantal aangesloten werknemers leiden. In variant B wordt verondersteld dat het *percentage* werknemers aangesloten bij ondernemingspensioenregelingen gelijk blijft. In 2003 is dat percentage gelijk aan het aantal aangesloten werknemers gecorrigeerd voor dubbelstellingen, gedeeld door het totale aantal werknemers, ofwel $[(263.952 + 1.314.839) \times 0,58] / 2.221.836 = 41,2$ procent.

De volgende tabellen 29 en 30 bevatten de resultaten die nu besproken worden.

TABEL 29 - Aantal werknemers aangesloten bij een WAP-conform ondernemingspensioen, sectorpensioen of totaal
(in duizendtallen)

	2003	2004	2005	2006	2007
aantallen aangesloten werknemers					
ondernemingspensioenregelingen					
variant A	915,8	915,8	915,8	915,8	915,8
variant B	1.109,1	1.115,2	1.130,2	1.142,8	1.158,7
sectorpensioenregelingen	434,5	488,0	488,0	491,5	511,4
totaal					
variant A	1.350,3	1.403,8	1.403,8	1.407,3	1.427,2
variant B	1.543,5	1.603,2	1.618,2	1.634,3	1.670,1

Bron: gegevens CBFA, eigen berekeningen.

De eerste en tweede datalijn van Tabel 29 bevat het aantal werknemers aangesloten bij ondernemingspensioenregelingen volgens de varianten A en B.

De Tabel A1 in de bijlage aan dit hoofdstuk bevat een deel van de door het CFBA beschikbaar gestelde informatie over aantal werknemers aangesloten bij een WAP-conforme sectorpensioenregeling. Er is van de verschillende sectoren die hun werknemers een aanvullende pensioenregeling aanbieden, bekend hoeveel arbeiders en bedienden het betreft, en ook is bekend in welk jaar vanaf 2000 de pensioenregeling is ingevoerd, dan wel dat de bestaande regeling WAP-conform is gemaakt. Wanneer de aantallen arbeiders en bedienden voor dubbeltellingen worden gecorrigeerd met behulp van de ratio's uit het Nationaal Strategisch Rapport Pensioenen 2005, dan is het mogelijk om uit deze gegevens voor alle jaren vanaf 2003 het aantal werknemers af te leiden wat deelneemt in een sectorpensioenregeling. De resultaten hiervan staan in de derde datalijn in Tabel x1. De vierde en vijfde datalijn uit tabel 29 bevat de som van het aantal werknemers wat is aangesloten aan een ondernemings- of sectorpensioenregeling. Die aantallen zijn de som van de eerdere rijen in die tabel.

Tabel 30 drukt de resultaten van tabel 29 uit als dekingsgraden.

TABEL 30 - Dekingsgraden

	2003	2004	2005	2006	2007
totaal aantal werknemers^a (in duizendtallen)	2.690,7	2.705,7	2.741,9	2.772,5	2.811,2
Dekingsgraad (in %)					
ondernemings- en sectorpensioenregelingen					
variant A	50,18	51,88	51,20	50,76	50,77
variant B	57,37	59,25	59,02	58,95	59,41
enkel sectorpensioenregelingen					
	16,15	18,04	17,80	17,73	18,19

a. Het totaal aantal werknemers volgens de Nationale Rekeningen is geobserveerd tot en met 2005. De waarden voor de jaren 2006 en 2007 zijn gebaseerd op de economische begroting 2007 (versie februari 2007), Tabel B.5. van het Federaal Planbureau.

Bron: gegevens CBFA, eigen berekeningen.

De eerste rij van tabel 30 bevat het totaal aantal werknemers. De dekingsgraden van de gehele 2e pensioenpijler staan in de tweede en derde datalijn. Bijvoorbeeld, uit tabel 29 blijkt dat het totaal aantal werknemers aangesloten aan een ondernemings- of sectorpensioenregeling gelijk is aan 1.350.300 in 2003. Het totaal aantal werknemers is 2.690.700, en dus is de dekingsgraad 50,18 procent. De vierde en laatste datalijn in Tabel x2 bevat de dekingsgraden voor enkel de sectorpensioenregelingen.

De dekingsgraden voor het jaar 2003 in tabel 30 zijn in beide varianten hoger dan de geschatte dekingsgraad van 48% voor het jaar 2003, zoals die in het Strategisch Rapport Pensioenen 2005 is genoemd. Het verschil lijkt echter beperkt, en uit een grondige screening van alle C.A.O's die door de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (WASO) enige tijd geleden is uitgevoerd, is gebleken dat het Strategisch Rapport

Pensioenen een aantal sectoren over het hoofd heeft gezien die wel een 2e pijlerpensioenen aanbieden.

De grootste stijging van de dekkingsgraad in tabel 30 lijkt voor 2003 te hebben plaatsgevonden. Tussen 2003 en 2004 stijgt de dekkingsgraad nog wel, maar veel minder. Tussen 2004 en 2006 neemt ze zelfs wat af, om tussen 2006 en 2007 weer licht te stijgen. Die veranderingen van na 2003 zijn echter beperkt, en de conclusie is dus dat de sectorpensioenen in termen van aantallen aangesloten werknemers nog niet zo groot zijn dat ze de dekkingsgraad sterk kunnen beïnvloeden. Een mogelijke verklaring voor deze ontwikkeling is de grootte van de onderhandelingsmarge tussen vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemers. Deze marge wordt bepaald door de loonnorm. De ruime loonnorm in combinatie met de aankondiging van de WAP kan ervoor hebben gezorgd dat de dekkingsgraad net voor 2003 aanzienlijk steeg. In de jaren daarna werd de loonmarge echter kleiner, en dit heeft de verdere ontwikkeling van aanvullende pensioenen mogelijk afgeremd.

3. Bijdragen en prestaties

Tot dusver ontbreken betrouwbare recente gegevens over de bijdragen en prestaties van de pensioeninstellingen op ondernemingsniveau. Om deze reden, worden vanaf nu enkel nog de cijfers met betrekking tot de sectorale pensioeninstellingen besproken.

TABEL 31 - Bijdragen sectorale pensioenregelingen
(in miljoen euro)

Bijdragen sectorale pensioenen				
	werkgeversbijdragen	werknemersbijdragen	totaal	bijdragen als % bbp
2004	165	2	167	0,058
2005	171	1	172	0,058

Bron: Eigen berekeningen op gegevens van de CBFA.

De eerste twee kolommen van tabel 31 bevatten de werkgevers- en werknemersbijdragen aan de pensioenregelingen. De derde kolom bevat de totale bijdragen. Daaruit blijkt dat de werknemersbijdragen zeer beperkt blijven. Inderdaad blijkt uit de gegevens van de CBFA dat in slechts twee sectoren de werknemers zelf bijdragen aan hun pensioen, en dat deze bijdragen ongeveer 1% van hun loon is. De werkgeversbijdragen liggen echter tussen de 0,56 en 4,2% van het loon. De laatste kolom bevat de totale bijdragen in beide jaren als percentage van het bbp in lopende prijzen. Door de beperkte dekkingsgraad en de lage bijdragenpercentages is het niet verwonderlijk dat die bijdragen vooralsnog bescheiden zijn.

De volgende tabel 32 bevat het aantal begunstigen, de totale en gemiddelde uitkeringen in kapitalen en renten.

TABEL 32 - Aantal begunstigen en prestaties in de sectorpensioenregelingen.

	aantal begunstigen (in duizendtallen)	betaald bedrag (in mio €)	Gemiddelde bedrag (€ p. p.)	Bedrag als %bbp
rustpensioenen				
kapitaaluitkeringen				
2004	2,473	4,888	1.977	
2005	3,212	6,590	2.052	
rentes				
2004	47,054	69,474	1.476	
2005	51,894	69,427	1.338	
waarvan nieuwe rentes				
2004	2,662			
2005	2,923			
Nabestaanden				
kapitaaluitkeringen				
2004	0,392	0,803	2.049	
2005	0,555	0,544	980	
totaal				
2004	49,919	75,166		0,03
2005	55,661	76,561		0,03

Bron: gegevens CBFA.

Opnieuw is vergelijking met eerdere cijfers niet mogelijk, omdat er niet is gecorrigeerd voor dubbeltellingen, en omdat er geen onderscheid is gemaakt naar uitkeringen leven en overlijden.

Aangezien kapitaaluitkeringen eenmalig plaatsvinden, moet het aantal kapitaaluitkeringen worden vergeleken met het nieuwe aantal ingegane rentes. Dan blijkt dat deze aantallen vergelijkbaar zijn, en in ieder geval in de sectorpensioenregelingen niet systematisch verschillen. Voor de invoering van de WAP koos vrijwel iedereen voor een eenmalige kapitaaluitkering (Stevens, 2006, 669). Een van de doelstellingen van de WAP is het stimuleren van de uitbetaling onder de vorm van rente. Het is echter nog te vroeg om te concluderen of dit het gewenste effect heeft gehad, aangezien veel sectoren nog bezig zijn met de aanpassing van hun tweedepijlerpensioenen aan de WAP.

Naast het met behulp van de beschikbare gegevens omschrijven van de huidige tweede pijler voor werknemers kan ook de vergelijking worden gemaakt met de aannames uit het Jaarverslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van 2003.

Allereerst vergelijken we het aantal deelnemers zoals dat wordt uitgedrukt door de dekkingsgraad. In het rapport van 2003 werd geraamd dat vanaf de invoering van de WAP een extra 15 à 20% van het totale aantal werknemers zou kunnen toetreden tot een extralegaal sectorpensioen. Deze veronderstelde dekkingsgraad moet dus worden vergeleken met de dekkingsgraden uit de laatste rij van Tabel 30, die tussen de 16 en 18% schommelen. De conclusie lijkt dus dat de toenmalige veronderstelde dekkingsgraad in het centrale scenario min of meer overeenkomt met de realiteit van vandaag.

Vervolgens breiden we de vergelijking uit tot de bijdragen. In het rapport van de Studiecommissie uit 2003 staan de bijdragen in procent bbp weergegeven in Figuur 2. Tabel 33 bevat de onderliggende percentages bbp uit dit rapport

TABEL 33 - bijdragen als % bbp, scenario's Jaarverslag SCvV 2003

	Scenario SCvV, 2003		
	Pessimistisch	Centraal	Optimistisch
2004	0,022	0,022	0,022
2005	0,053	0,053	0,053
2006	0,071	0,074	0,077
2007	0,089	0,096	0,103

Bron: Rapport SCvV, 2003, Gegevens Figuur 2, pagina 41.

Voor het jaar 2004 worden de bijdragen in Tabel 31 onderschat door de cijfers in Tabel 33. Maar in 2005 is deze onderschatting vrijwel afwezig, omdat het bijdragepercentage in alle scenario's van het rapport 2003 sterk stijgen, terwijl de werkelijke percentages gelijk blijven. Het niveau van de bijdragen als percentage van bbp werd redelijk juist geschat, maar de groeivoet werd wellicht overschat.

Tot slot worden de prestaties vergeleken. De laatste kolom van Tabel 32 bevat de totale uitkeringen in beide jaren als percentage van het bbp in lopende prijzen. Deze moeten worden vergeleken met de SCvV-scenario's van 2003 die in Tabel x6 beschreven staan.

TABEL 34 - prestaties als % bbp volgens de SCvV-scenario's van 2003

	Scenario's Jaarverslag SCvV 2003		
	Pessimistisch	Centraal In % van het bbp	Optimistisch
2004	0,0005	0,0005	0,0005
2005	0,0014	0,0014	0,0014
2006	0,003	0,0031	0,0032
2007	0,0054	0,0056	0,0059
2008	0,0081	0,0087	0,0092
2009	0,0113	0,0123	0,0132
2010	0,0151	0,0167	0,0182

Bron: Rapport SCvV, 2003, Gegevens Figuur 2, pagina 41.

In het Jaarverslag 2003 van de SCvV waren voor de drie verschillende scenario's de prestaties als percentage bbp zeer laag in zowel 2004 en 2005. Het niveau van de prestaties werd in dit rapport dus onderschat. Daarnaast werd de groeivoet overschat, net zoals dat bij de bijdragen het geval was.

4. Conclusie

Met de in het kader van de WAP beschikbaar gekomen informatie wordt het langzamerhand mogelijk om een zeer voorzichtig beeld te schetsen van de ontwikkeling van de

tweede pensioenpijler voor werknemers, en de in 2003 door de Studiecommissie gemaakte veronderstellingen, te toetsen.

De grootste stijging van de dekkingsgraad lijkt voor 2003 te hebben plaatsgevonden. De veranderingen na 2003 zijn echter beperkt, en de sectorpensioenen zijn in termen van aantallen aangesloten werknemers nog niet zo groot dat ze de algemene dekkingsgraad sterk kunnen beïnvloeden.

In haar jaarlijks verslag van 2003 heeft de Studiecommissie voor de Vergrijzing getracht een projectie te maken van de kosten en baten van de sectorpensioenregelingen in de 2e pijler. De vergelijking laat zien dat het niveau van de toenmalig veronderstelde dekkingsgraad redelijk overeenkomt met de nu beschikbaar gekomen gegevens. Wat betreft bijdragen en prestaties is de vergelijking met het eerdere rapport van de Studiecommissie niet eenvoudig. Met zeer grote voorzichtigheid zou men echter kunnen concluderen dat het niveau van de bijdragen redelijk juist werd geschat, terwijl het niveau van de prestaties werd onderschat. In beide gevallen werd de groeivoet overschat.

C. Het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen

1. Een overzicht

Zoals werknemers kunnen ook zelfstandigen een pensioen opbouwen in drie pijlers. Boven het wettelijk pensioen, heeft de zelfstandige de mogelijkheid om in de tweede pijler een aanvullend pensioen op te bouwen. Hiertoe zijn er drie vormen: het vrij aanvullend pensioen, het aanvullend pensioen voor bepaalde vrije beroepen, en het aanvullend pensioen voor zelfstandige bedrijfsleiders.¹ De Programmawet van 24 december 2002², ook wel bekend als de Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandigen (WAPZ), voerde een aantal veranderingen door in het Vrij Aanvullend Pensioen Zelfstandigen (VAPZ), en die werden van kracht op 1 januari 2004. De hierna volgende bespreking is vooral gebaseerd op Stevens (2006).

Het Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen (vanaf nu VAPZ) biedt zelfstandigen, helpers en de meewerkende echtgeno(o)t(e)³ de mogelijkheid om vrijwillig en tegen fiscaal voordelige voorwaarden een aanvullend pensioen op te bouwen. Hiertoe kan hij of zij een overeenkomst afsluiten met een een verzekeringsmaatschappij, pensioenkas of pensioenfonds naar keuze. De VAPZ komt in twee basisvormen: met en zonder tariefgarantie.

In beide gevallen is er wel voorzien in een zogenaamd '0% rendements garantie' (Stevens, 2006, 1653, pagina 818; WAPZ, art. 47). Dat houdt in dat de aangeslotene op het moment van zijn of haar pensionering minimaal recht heeft op de som van bijdragen aan de gewone VAPZ (zie verder) minus bedragen gebruikt voor de dekking van het overlijdensrisico voor pensionering. In geval van negatieve rendementen moet de verzekeraar het verschil dus bijpassen.

1. Gieselink, G., H. Peeters, V. van Gestel, J. Berghman, B. van Buggenhout, 2003, *Onzichtbare pensioenen in België: een onderzoek naar de aard, de omvang en de verdeling van de tweede en derde pensioenpijler*, Gent: Academia Press, pp 42.

2. Programmawet 24 december 2002, B.S. 31 december 2002, officiële coördinatie: 1 januari 2007.

3. Traditioneel wordt hier gesproken over echtgenoot of echtgenote, maar sinds 2003 vallen ook ongehuwde helpers met een samenwoningverklaring onder die categorie.

In de WAPZ wordt naar analogie van de Wet op Aanvullende Pensioenen (WAP) voor werknemers naast de bestaande gewone pensioenovereenkomst een 'sociale' pensioenovereenkomst geïntroduceerd. De gewone pensioenovereenkomst betreft de vorming van een aanvullend rustpensioen en/of overlevingspensioen. Bij de sociale pensioenovereenkomst wordt er aan de gewone pensioenovereenkomst een viertal solidariteitsprestaties gekoppeld. De eerste is de financiering van de opbouw van het pensioen in geval van periodes van inactiviteit (zoals arbeidsongeschiktheid, invaliditeit en moederschapsverlof; in analogie met de 'gelijkgestelde periodes' in het wettelijk pensioen). De tweede solidariteitsprestatie betreft de vergoeding van inkomensverlies in geval van tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden. De derde solidariteitsprestatie is een forfaitaire vergoeding voor het dekken van kosten bij ziekte of afhankelijkheid. De vierde solidariteitsprestatie is het verhogen van lopende uitkeringen, dat wil zeggen het indexeren van ingegane pensioenrechten.

De zelfstandige heeft de vrijheid om binnen bepaalde grenzen te beslissen hoeveel hij of zij wenst te sparen voor het gewone of sociale aanvullende pensioen. In geval van een gewone VAPZ is het minimum 100€ per jaar, en het maximum gelijk aan 8,17% van de geplafondeerde bedrijfsinkomsten. Door dat plafond is de maximum bijdrage gelijk aan 2487,20€ in 2006.

In geval van een sociaal VAPZ wordt de maximale bijdragevoet met 15% verhoogd tot afgerond 9,4%, met een maximum bedrag van 2861,65€ in 2006. Wel is het zo dat minimaal 10% van de bijdrage aan een sociaal VAPZ bestemd moet zijn voor het solidariteitsfonds.

De meeste aanvullende pensioenen worden uitgekeerd in kapitalen. Analoog aan de WAP voorziet de WAPZ echter in de mogelijkheid om deze eenmalige kapitaaluitkering om te zetten in een rentebetaling.

Het is voor een zelfstandige zowel vanuit het oogpunt van fiscaliteit als sociale bijdragen aantrekkelijk om een VAPZ-overeenkomst af te sluiten. In de fiscale behandeling moet men een onderscheid maken tussen de fiscale behandeling van de bijdragen en van de prestaties na pensionering (renten of kapitaal).

Bijdragen aan het VAPZ zijn integraal aftrekbaar van het belastbare inkomen¹, en zijn daarnaast vrijgesteld van de 4,4% verzekeringstaksen. Door aan een VAPZ bij te dragen, kan de zelfstandige dus de grondslag van belastingen en sociale bijdragen verminderen.

Daarnaast wordt het opgebouwde belastbare kapitaal niet ineens in het jaar van de uitkering belast. Afhankelijk van de leeftijd van de persoon wordt een bepaald percentage van het kapitaal omgezet in een fictieve rente gedurende een aantal jaren bij het belastbare inkomen als een gewone pensioenuitkering bijgeteld en dus ook belast. Bijvoorbeeld, indien men op 65-jarige leeftijd met pensioen gaat, dan moet gedurende 10 jaar 5% van het kapitaal als pensioeninkomen worden aangegeven. In totaal draagt dus slechts 50% van dat kapitaal bij aan het belastbare inkomen. Daarnaast zijn de gecumuleerde winstdelingen onbelast.

1. Indien de zelfstandige echter ook als werknemer een aanvullend pensioen opbouwt, zijn de werkgeverstoeslagen slechts aftrekbaar indien de totaal opbouwde pensioenen niet meer zijn dan 80% van het laatste bruto loon (als werknemer) per jaar. Dit wordt de 80%-grens genoemd.

In het kader van het Generatiepact is voorzien dat slechts 80% van het belastbare kapitaal (exclusief winstdelingen) wordt omgezet in een fictieve rente, maar enkel indien het kapitaal ten vroegste wordt uitgekeerd na 1 januari 2006 en vanaf het moment dat de begunstigde de wettelijke pensioenleeftijd heeft bereikt. Daarnaast dient de begunstigde tot die leeftijd 'effectief actief' te zijn gebleven.

2. Dekkingsgraad en bijdragen

Er is betrekkelijk weinig bekend over het belang van de WAPZ in termen van premie-incasso, uitkeringen of aantal aangesloten actieve zelfstandigen. In de toekomst zal dat echter veranderen. Immers, in de nieuwe WAPZ heeft de CBFA de taak gekregen een tweemaaljaarlijks rapport op te stellen, waarin de ontwikkeling van de gewone en sociale VAPZ wordt beschreven. De gegevens voor het eerste verslag zijn gebaseerd op een bevraging in 2006, en hebben betrekking op het jaar 2005. Enige algemene gegevens van deze bevraging zijn ter beschikking gesteld en kunnen dus kort worden besproken.

Tabel 35 bevat de opdeling van gewone en sociale VAPZ contracten naar hoogte van de premie per jaar. De gegevens in deze Tabel kan men ook interpreteren als het aantal aangesloten voor wie een bepaald bedrag aan premie per aangeslotene wordt betaald.

Voor ongeveer 40% van de aangeslotenen wordt er per jaar en per aangeslotene een premiebetaling van 2000 € of meer gedaan. Ongeveer 21% van de contracten gaat gepaard met een premie tussen de 500 en 1000 €. Opmerkelijk is ook het beperkte aantal aangeslotenen waarvoor een kleine premie tussen de 100€ (het minimum bijdragebedrag) en 500 € wordt afgedragen.

TABEL 35 - Bedrag van de jaarlijkse premie/bijdrage van gewone en sociale VAPZ contracten

	Aantal	%
100 tot 500 €	15.037	8,87%
500 tot 1000 €	36.410	21,48%
1000 tot 1500 €	26.539	15,66%
1500 tot 2000 €	23.601	13,92%
2000 € en meer	67.915	40,07%
Totaal	169.502 ^a	100%

a. Dit cijfer is een onderschatting: de pensioenovereenkomsten die minder betalen dan €100 werden niet opgenomen in de tabel.

In totaal zijn er dus 169.502 aangeslotenen. Het aantal actieve zelfstandigen is 860.655, dus het percentage aangesloten zelfstandigen bij de eerste pijler die ook aangesloten zijn bij een VAPZ-regeling is bij benadering 20%. Dit cijfer is om meerdere redenen een onderschatting van de werkelijke dekkingsgraad van de tweede pijler voor zelfstandigen. Ten eerste werden de pensioenovereenkomsten die minder betalen dan 100 € niet in de Tabel opgenomen. Daarnaast is de WAPZ niet de enige aanvullende pensioenregeling voor zelfstandigen. Het is mogelijk voor een zelfstandige om via een vennootschap een groepsverzekering af te sluiten, zelfs als dit maar voor een of twee personen is. Daarnaast hebben bedrijfsleiders of mandatarissen ook de mogelijkheid om hun tweede pijlerpensioen rechtstreeks op de balans van de onderneming te zetten. In beide gevallen vallen de tweede pijlerpensioenen buiten het bereik van de WAPZ. Vermoedelijk is er

dus een aanzienlijke groep zelfstandigen die wel degelijk een aanvullend pensioen hebben, maar die niet in deze cijfers zijn opgenomen.

Van het aantal aangesloten zelfstandigen hebben er 71.982 ofwel bijna 43% een sociaal VAPZ contract. Aangezien een sociaal contract inhoudt dat minimaal 10% van de premie naar het solidariteitsfonds dient te gaan, en aangezien de maximale bijdragevoet ingeval van een sociaal VAPZ hoger ligt dan bij een gewoon VAPZ, mogen we vermoeden dat deze 43% aangeslotenen met een sociaal VAPZ grotendeels overeen zal komen met de 40% aangeslotenen in de hoogste bijdrageschaal.

Het globale bedrag van bijdragen aan het solidariteitsluik van de VAP is 17.422.305 €, en het gemiddelde percentage van de bijdrage voor het pensioenluik dat gestort wordt in het solidariteitsluik is gelijk aan 10,15%¹. Hieruit valt af te leiden dat het totale bedrag aan bijdragen aan de gewone en sociale VAPZ in 2005 bij benadering gelijk zou zijn aan 171 miljoen euro. Door gebrek aan data is een vergelijking moeilijk, maar Gieselink et al. (2003, Tabel 2.1, pagina 59) stellen dat de bijdragen tussen 1996 en 2000 toenamen van 28 tot 72 miljoen, ofwel met een gemiddelde jaarlijkse groei van bijna 27%. Tussen 2000 en 2005 zou de gemiddelde jaarlijkse groeivoet dan met bijna 19% iets lager liggen. Hierbij moet niet alleen gesteld worden dat de vergelijking tussen deze cijfers door mogelijke definitieverschillen met voorzichtigheid moet worden bekeken, maar ook dat de jaarlijkse groeivoeten onder dat meerjarengemiddelde sterk kunnen variëren. De nieuwe WAPZ is pas in 2004 in werking getreden, en heeft dus een zeer beperkte impact op die gemiddelde groeivoet. Doordat de WAPZ deelname aan een VAPZ financieel veel aantrekkelijker heeft gemaakt, kan worden verwacht dat die gemiddelde jaarlijkse groeivoet over de jaren tussen 2000 en 2005 de werkelijke stijging van de premie-incasso tussen 2004 en 2005 zal onderschatten. De gegevens ontbreken echter om dat te kunnen verifiëren. Het positieve effect van deze maatregelen, en die in het Generatiepact, zouden in de komende jaren duidelijker moeten worden.

1. 4 verzekeraars geven een hoger rendement dan 10%.

Bijlage 1 : De modaliteiten in verband met welvaartsaanpassingen tot uitvoering van het Generatiepact en andere sociale correcties

A. Inleiding

In de wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005 wordt gesteld dat de sociale partners een advies dienen uit te brengen over de verdeling en de omvang van de financiële middelen voor welvaartsaanpassingen van de inkomensvervangende uitkeringen. Dit advies zal elke 2 jaar plaatsvinden. Bovendien heeft de minister van Pensioenen B. Tobbacq hen advies gevraagd omtrent zijn voorstel over de Jaarlijkse Welvaartsbonus (JWB).

Op 21 september 2006 publiceerden de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) en de Nationale Arbeidsraad (NAR) hun advies (nr. 1566) omtrent 'welvaartsvastheid, jaarlijkse welvaartsbonus pensioenen, verlaging van de werkgeverslasten en uitvoering van het generatiepact'. Dit advies omvatte het akkoord van 20 september 2006 van de Groep van 10 omtrent dezelfde onderwerpen.

Reeds in 2004 werd op de bijzondere ministerraad van Oostende beslist om vanaf 2007 een structureel mechanisme in te voeren om de loongrenzen en loondrempels en de sociale uitkeringen aan te passen aan de welvaart. Dit mechanisme werd ingevoerd met de wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005 in artikels 5 en 6 voor de zelfstandigenregeling en artikels 72 en 73 voor de werknemersregeling, waarbij de budgettaire enveloppes bepaald worden overeenkomstig de hypothesen van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV), nl. 0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar. Dit laatste is niet van toepassing op de zelfstandigen.

B. Vaststelling van de financiële enveloppes voor 2007 en 2008

1. Vaststelling financiële enveloppe 2007

De bijzondere ministerraad van Oostende had reeds een enveloppe voorzien van 75 miljoen euro voor de aanpassing van bepaalde loongrenzen en van bepaalde uitkeringen. Het generatiepact voegde daaraan nog een extra enveloppe toe van 85 miljoen euro voor de herwaardering van de oudste/laagste pensioenen en equivalente maatregelen in de

sector van de arbeidsongeschiktheid (o.a. hulp van derden). De regering heeft reeds 13,2 miljoen euro besteed aan die hulp van derden, waarvan 11,4 in de werknemersregeling en 1,81 in de zelfstandigenregeling met ingangsdatum 1 januari 2007. Er blijft uiteindelijk nog 71,8 miljoen over waarover de raden zich kunnen uitspreken.

TABEL 36 - Overzicht van de financiële enveloppe 2007 volgens de sociale partners
(in miljoen euro)

Oostende (reeds beslist/is in uitvoering)	75	welvaartsaanpassingen
Generatiepact	85	herwaardering oudste/laagste pensioenen + arbeidsongeschiktheid
waarvan reeds beslist	-13.2	hulp van derden (arbeidsongeschiktheid)
saldo	71.8	waarover de Raden zich hebben uitgesproken
- waarvan bestemd voor werknemers	52.3	(zie bijlage 2 advies CRB/NAR)
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	35.3	
- waarvan andere aanpassingen	17.0	
- waarvan bestemd voor zelfstandigen	19.5	(zie bijlage 3 advies CRB/NAR)
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	12.65	
- waarvan andere aanpassingen	6.9	

Met betrekking tot de welvaartsaanpassingen voor *pensioenen* kondigt de regering aan dat ze de voorstellen van de sociale partners integraal overneemt (48 miljoen = 35,3 werknemers + 12,7 zelfstandigen), maar dat ze een extra enveloppe voorziet van 22 miljoen euro (20,2 werknemers + 1,8 zelfstandigen) voor de welvaartsbonus (Algemene Toelichting bij de Begroting 2007, p. 237). De totale welvaartsenveloppe voor pensioenen komt bijgevolg op 70 miljoen euro. Tabel 37 toont de totale beschikbare enveloppe voor 2007.

TABEL 37 - Aanvullende enveloppe van de regering bovenop het voorstel van de sociale partners inzake pensioenen
(in miljoen euro)

	Voorstel soc. partners	Bijkomende env.begroting 2007	Totaal
Te verdelen enveloppe	71.8		
- waarvan bestemd voor werknemers	52.3		
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	35.3	+ 20.2	55.47*
- waarvan andere aanpassingen	17.0		
- waarvan bestemd voor zelfstandigen	19.5		
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	12.7	+ 1.8	14.45*
- waarvan andere aanpassingen	6.9		
totaal voor welvaartsaanpassingen pensioenen			70

* De verschillende maatregelen voor welvaartsaanpassingen pensioenen werden gecombineerd en omgezet in een Jaarlijkse Welvaartsbonus

2. Vaststelling financiële enveloppe 2008

In 2008 dient de financiële enveloppe berekend te worden overeenkomstig het scenario van de SCvV (0,5 % voor de uitkeringen, 1 % voor de forfaits (waaronder de minima), 1,25 % voor de loongrenzen en 1,25 % voor het minimumrecht per loopbaanjaar. Gezien het FPB in zijn simulaties voor de SCvV niet expliciet rekening houdt met een verhoging van het minimumpensioen voor werknemers met 1 %, hebben de Raden een beroep gedaan op de parastatalen voor precieze berekeningen met bovenstaande hypothesen.

De regering heeft in 2007 22 miljoen euro extra voorzien voor de welvaartsaanpassingen voor pensioenen (begroting 2007). Zij gaat er blijkbaar vanuit dat ook in 2008 deze extra enveloppe wordt voorzien voor welvaartsaanpassingen. Dit is af te leiden uit de nota aan

de ministerraad van 9 februari 2007 waarin gesteld wordt dat met het ontwerp KB voor de welvaartsbonus¹ (voor de bespreking hiervan zie punt C 1 a i) er voor de jaren 2007 en 2008 een invulling werd gegeven aan de welvaartsenveloppe, die voor 2008, vastgesteld werd overeenkomstig de wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005, m.a.w. overeenkomstig het scenario van de SCvV, “*met dien verstande dat deze enveloppe verhoogd werd in de begroting 2007*”². De welvaartsenveloppe voor pensioenen voor 2008 komt bijgevolg op 196 miljoen³. In de wet betreffende het generatiepact staat immers dat de welvaartsenveloppe *minimaal* moet overeenstemmen met het scenario van de SCvV.

TABEL 38 - Overzicht van de financiële enveloppe 2008
(in miljoen euro)

<u>Generatiepact (overeenkomstig scenario SCvV)</u>		
- waarvan bestemd voor werknemers	209.8	(zie bijlage 2 advies CRB/NAR)
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	84.3	
- waarvan andere aanpassingen	125.5	
- waarvan bestemd voor zelfstandigen	25.9	(zie bijlage 3 advies CRB/NAR)
- waarvan welvaartsaanpassingen pensioenen	19.8	
- waarvan andere aanpassingen	6.1	
<u>Extra voorziene enveloppe welvaart pensioenen</u>	22	(tengevolge begroting 2007)
<i>Totale welvaartsenveloppe voor pensioenen 2008</i>	126.1	
<i>Totale cumulatieve welvaartsenveloppe voor pensioenen 2008 (2007 : 70 miljoen euro)</i>	196	

C. Verdeling van de financiële enveloppes 2007 en 2008: voorstellen en budgettaire ramingen van de sociale partners, aangevuld met de beslissingen uit de Begroting 2007 en de recente beslissingen van de Ministerraad van 9 februari 2007.

In deze sectie wordt *per tak en per regeling* van de sociale zekerheid de voorstellen van de sociale partners op een rij geplaatst. Er wordt nagegaan welke maatregelen voor 2007 ook effectief tot een beslissing hebben geleid bij het opstellen van de begroting 2007 of op de ministerraad van 9 februari 2007. Merk op dat bepaalde maatregelen die reeds in de bijzondere ministerraad van Oostende beslist werden (o.a. de verhoging van de loongrenzen voor alle vervangingsinkomens) en die in werking treden in de loop van 2007, niet werden opgenomen in de tabel “Budgettaire ramingen van de sociale correcties 2006-2007” in de Algemene Toelichting van de Begroting 2007⁴.

De maatregelen voorgesteld door de sociale partners en die in werking dienen te treden in 2008 zijn (uiteraard) nog niet aan bod gekomen in de ministerraad (met uitzondering van de welvaartsbonus en enkele andere maatregelen (zie verder)). Nochtans wordt bevestigd dat alle beheerscomités daarover reeds unaniem positieve adviezen hebben uitgebracht, zodat deze relatief snel op de ministerraad zouden komen.

1. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.
2. Bron: “Nota aan de Ministerraad”, van de Minister van Leefmilieu en Pensioenen, 7 februari 2007
3. Idem voetnota 1
4. bevestigd door verschillende bronnen.

Bepaalde maatregelen die vóór 2007 in werking zijn getreden, komen niet meer aan bod (bv. de optrekking van het minimumpensioen per loopbaanjaar met 17 % trad reeds in werking op 1 oktober 2006 wat ook het geval was voor de versoepeling van de toegang tot het gewaarborgd minimumpensioen voor deeltijdse loopbaan).

1. Pensioenen

a. Werknemers

Tabel 39 toont alle voorstellen m.b.t. sociale correcties op pensioenen van werknemers. De uiteindelijke beslissingen werden zwart omkaderd. De maatregelen worden onder de tabel toegelicht.

TABEL 39 - Sociale correcties op werknemerspensioenen
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008	beslissing MR 9/2/07
1. Verhoging van de minima met 2%	1/09/2007	12.1		36.6	
2. Gelijktijdige verhoging van het minimumrecht per loopbaanjaar	1/09/2007	0.4		1.1	
3. Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minstens 20 j geleden met 2%	1/09/2007	22.8		62.4	
Totaal welvaartsaanpassingen na advies Raden (1 + 2 + 3)		35.3		100.1	
a. Welvaartsaanpassingen (voorstel Raden=1+2+3)					
b. Welvaartsbonus (extra voorziening in begroting 2007)					
Totaal voorzien voor welvaartsaanpassingen na begroting (a+b)					
Omvorming van a (=1+2+3) + b tot Jaarlijkse WelvaartsBonus (JWB)	1/04/2007*				49.9**
4. Verhoging van minimumrecht/loopbaanjaar met 2%***	1/09/2007	0.4		1.1	
5. Verhoging van de loongrens met de conventionele loonstijging					
					volgens de wet op de pensioenhervorming - het KB hieromtrent verschijnt binnenkort.
6. Verhoging van 2% voor pensioenen ingegaan in 2000 en 2001	1/09/2007	reeds voorzien op de BMR Oostende	7.9	23.7	
7. Herziening van het cumulatiestelsel van de toegelaten arbeid en van een overlevingspensioen	1/01/2007		12.0	12.0	
8. Verhoging van het plafond dat de cumulatie van toegelaten arbeid met een op wettelijke leeftijd genomen pensioen toelaat	1/01/2007			geen raming	
9. Betaling van de kleine pensioenen	1/01/2007			0.02	
* Een klein aandeel gepensioneerden zullen op 1/09/2007 nog een aanvulling krijgen opdat ze minstens krijgen wat de sociale partners voorstelden.					
** De totale welvaartsenv. van 70 milj. euro voor WN en ZE wordt gerespecteerd, maar de verdeling WN/ZE is gewijzigd naar aanleiding van de beslissing MR 9/2.					
*** Dit is een beslissing in de zin dat de MR beslist heeft dat alle voorstellen van de partners moeten uitgevoerd worden. Het betreffende ontwerp-KB zal op het eerstvolgend Beheerscomité van de RVP voorgelegd worden.					
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners		jaarlijkse kosten 2009	
1. Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minsten 15-19 j geleden met 2%	1/09/2008	10.5		28.9	
2. Verhoging van de uitkeringen ingegaan 6 j geleden met 2%	1/09/2008	4.2		12.4	
Omvorming van 1 en 2 tot Jaarlijkse Welvaartsbonus	1/04/2008*				83.1
* Een klein aandeel gepensioneerden zullen op 1/09/2008 nog een aanvulling krijgen opdat ze minstens krijgen wat de sociale partners voorstelden.					

i. Maatregelen 2007

Maatregel 1,2 en 3, a en b (tabel 39)

De sociale partners voorzagen welvaartsaanpassingen voor werknemerspensioenen opgedeeld in drie maatregelen ten belope van 35 miljoen euro (zie maatregelen 1, 2 en 3 van tabel 39). De regering besliste om bovenop die 35 miljoen nog 20,2 miljoen euro extra te geven, waarbij de verschillende maatregelen met een totaal bedrag van 55 miljoen zouden samengevoegd worden en omgezet worden in een *jaarlijkse welvaartsbonus (JWB)*, waarvan de modaliteiten werden gepreciseerd op de ministerraad van 9 februari 2007 (KB 'Welvaartsbonus'¹). (Een uitgebreide beschrijving van de JWB bevindt zich in de volgende paragraaf). Het bedrag van 55 miljoen euro werd verlaagd naar 49,9 miljoen

1. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.

maar de in de begroting voorziene welvaartsenveloppe voor de pensioenen van de zelfstandigen is omhooggetrokken van 14,4 miljoen (in de begroting) naar 19,1 miljoen euro (zie ook tabel 40).

In de begroting 2007 werd reeds melding gemaakt van het feit dat de verhoging van de uitkeringen met 2 % betrekking zou hebben op de pensioenen die 15 jaar geleden zijn ingegaan (600.000 begunstigten) wat uitgebreider zou zijn dan voorzien door de sociale partners, nl. op pensioenen die 20 jaar geleden zijn ingegaan (370.000 begunstigten). Het ontwerp-KB 'Welvaartsbonus'¹ dat door de ministerraad goedgekeurd werd op 9 februari 2007, bevestigt dit en breidt dit nog verder uit naar de minimumpensioenen.

Op 1 april krijgen zowel de gepensioneerden die minstens 15 jaar in het systeem zitten en alle minimumpensioenen een JWB die 35 euro bedraagt voor diegenen die een loopbaan hebben van 10 tot en met 19 jaar en 75 euro voor langere loopbanen 20 jaar en meer). Op 1 september wordt nagegaan of degenen die minstens 20 jaar in het systeem zitten met hun JWB van april minstens 2 % verhoging hebben gehad (zoals voorzien door de sociale partners). Indien dit niet het geval is, krijgen zij nog een supplement op hun JWB.

De bedragen van de JWB worden gekoppeld aan het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Maatregel 4, 5 en 6 (tabel 39)

Het *minimumrecht per loopbaanjaar* werd reeds met 17 % verhoogd op 1 oktober 2006. De sociale partners voegen daarbij nog eens 2 % op 1 september 2007. Aangezien de ministerraad heeft beslist dat alle voorstellen van de Raden zullen uitgevoerd worden, zou dit dus een beslissing zijn. Het betreffende ontwerp-KB dient echter nog voorgelegd te worden aan het Beheerscomité van de RVP. Hier blijft dus nog een klein vraagteken of de maatregel al dan niet bevestigd zal worden.

Verhoging van de loongrens met de conventionele loonstijging: in tegenstelling tot de andere vervangingsinkomens (met uitzondering van de pensioenen van de zelfstandigen) volgt de loongrens de conventionele loonstijging zoals vooropgesteld in de wet betreffende de pensioenhervorming van 1996. Het KB hieromtrent zal aan de ministerraad voorgelegd worden. Voor de periode 2007-2008 zal de aanpassing waarschijnlijk 0,3 % bedragen.

De *verhoging van 2 % voor pensioenen die ingegaan zijn in 2000 en 2001* is een uitvoering van de beslissing in de bijzondere ministerraad van Oostende in 2004².

Maatregel 7, 8 en 9 (tabel 39)

Eén van de maatregelen in het Generatiepact had tot doel de activiteitsgraad van mensen met een overlevingspensioen te verhogen. Het oorspronkelijk voorstel dat uit het generatiepact resulteerde was dat de cumul tussen overlevingspensioen met toegelaten arbeid begrensd zou worden tot een totaalinkomen (=overlevingspensioen + bruto-inkomen toegelaten arbeid). Uit onderzoek (door een aantal universitaire equipes) is gebleken dat

-
1. idem
 2. Koninklijk Besluit van 21 april 2007 houdende uitvoering van artikel 29,§ 4, van het Koninklijk Besluit van 25 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers. Belgisch Staatsblad van 3 mei 2007.

diegenen met een laag overlevingspensioen gemiddeld genomen hun toegelaten marge in het bestaande systeem ook al niet benutten en dat de gerechtigden op een overlevingspensioen uit het laagste inkomenskwintiel wellicht niet zullen of kunnen geactiveerd worden door de voorgestelde maatregel. Bovendien, van de overlevingsgepensioneerden die actief zijn op de arbeidsmarkt, geeft slechts 1 op 3 aan meer te willen werken dan ze vandaag doen.

Het herverdelende van de maatregel uit het generatiepact mist bijgevolg zijn doel omdat er nauwelijks sprake is van een groep voor wie herverdeling mogelijk is. De maatregel wordt dus niet uitgevoerd zoals voorgesteld in het generatiepact, maar de *cumulgrenzen voor de toegelaten arbeid voor begunstigden van een overlevingspensioen worden opgetrokken*.

Het grensbedrag van toegelaten arbeid gecumuleerd met een pensioen na de wettelijke pensioenleeftijd wordt verhoogd, zoals aangekondigd in het Generatiepact. Op 1 januari 2006 was reeds een verhoging van 15 % doorgevoerd; in 2007 komt daar nog eens 10 % bij.

De begroting 2007 voorzag nog een kleine maatregel waarbij *pensioenen die minder bedragen dan 97,12 euro* en die volgens de huidige wetgeving niet uitbetaald worden, *toch uit te betalen*.

Opmerking in verband met de pensioenbonus voor langer werken

Wat opvalt is, dat er geen sprake is van de *pensioenbonus (bonus voor diegenen die blijven werken na 62 jaar of na 44 jaar loopbaan)* in de tabel met sociale correcties voor de werknemers in de Algemene Toelichting bij de Begroting 2007, wat wel het geval is voor de zelfstandigen (zie punt C 1 b i). Volgens ramingen ter beschikking gesteld door de beleidsceel van de minister van pensioenen, zou er onmiddellijk een uitstelgedrag plaatsvinden, waardoor in het begin van de periode geen meerkost genoteerd zou worden, in tegenstelling tot de regeling van de zelfstandigen. De exacte voorwaarden en modaliteiten van de pensioenbonus zijn gekend. Wie na zijn 62ste jaar nog effectief doorwerkt, of wie minstens een loopbaanduur van 44 jaar heeft bereikt, kan per gewerkte dag een bonus van 2 euro verdienen dat bovenop zijn pensioen komt. Er is géén carrièrevoorwaarde aan verbonden, dus indien iemand een zeer korte loopbaan heeft gekend, maar actief is tot na zijn 62ste, bouwt het recht op een bonus op. De bonus wordt opgebouwd tot de leeftijd van 65 jaar, of - indien men nog geen volledige loopbaan heeft bereikt - tot een volledige carrière wordt vervuld (dus ook na 65 jaar). Eens men een volledige carrière heeft, kan de bonus niet verder opgebouwd worden.

Wat vooral van belang is voor de zelfstandigen, en minder voor de werknemers, is het feit dat het berekend pensioen eerst getoetst wordt aan het minimumpensioen, en daarna de pensioenbonus wordt toegekend. Het SCvV-rapport van mei 2006 hield nog rekening met een toetsing aan het minimumpensioen na de toekenning van de bonus, op basis van de toen beschikbare informatie.

ii. Maatregelen 2008

De maatregelen zoals voorgesteld door de sociale partners (zie maatregel 1 en 2 voor het jaar 2008 in tabel 39) werden door het goedgekeurde ontwerp-KB 'Welvaartsbonus'¹ vervangen zoals in het jaar 2007.

1° Op 1 april 2007 was de JWB enkel van toepassing op diegenen die minstens 15 jaar in het systeem zaten (en op de minimumpensioenen). Zij krijgen op **1 april 2008 opnieuw** wat ze in 2007 hebben ontvangen maar dan op jaarbasis gebracht voor wat betreft het procentueel gedeelte. Daarbovenop krijgen zij de **JWB van 2008** die respectievelijk 40 en 90 euro bedraagt voor 10-19 loopbaanjaren en voor 20 loopbaanjaren en meer.

2° Op 1 april 2008 zijn de gepensioneerden die **minstens 6 jaar** in het systeem zitten aan de beurt. Zij krijgen de JWB van 2008 (40 euro of 90 euro). Zij die eventueel in 2007 al iets kregen (nl. de minimumpensioenen) krijgen dat bedrag opnieuw (volgens het principe beschreven in punt 1°).

3° Sommige gepensioneerden, die tussen 16 en 20 jaar op pensioen zijn in 2008 (15-19 jaar in 2007) zouden volgens de voorstellen van de sociale partners in september 2% verhoging krijgen. Op 1 september wordt nagegaan of zij met de JWB minder hebben dan indien zij de voorziene 2 % zouden gehad hebben. Indien dat zo is, krijgen zij nog een supplement op hun bonus. Dat geldt ook voor diegenen die exact 6 jaar in het systeem zitten². De Raden wilden immers dat de maatregel, voorzien in Oostende, waardoor de uitkeringsgerechtigden (gepensioneerden, maar ook invaliden, arbeidsongevallen en beroepsziekten) na exact 6 jaar 2 % zouden krijgen, recurrent gemaakt zou worden.

b. Zelfstandigen

Tabel 40 toont alle voorstellen voor sociale correcties op pensioenen van zelfstandigen. De uiteindelijke beslissingen werden zwart omkaderd. De maatregelen worden onder de tabel toegelicht.

1. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.

2. De personen die exact 7, 8, 9,... jaar geleden op pensioen zullen gaan, zullen die verhoging 1, 2, 3,...jaar vroeger hebben gehad.

TABEL 40 - Sociale correcties op zelfstandigenpensioenen
 (in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008	beslissing MR 9/2/07
1. Verhoging met 2% van de pensioenminima	1/09/2007	11.5	11.5	23.4	
2. Verhoging met 2% van de pensioenen ingegaan minstens 20 j geleden, met uitz. van de minima	1/09/2007	1.1	1.1	1.9	
Totaal welvaartsaanpassingen na advies Raden (1+2)		12.6			
a. Welvaartsaanpassingen (voorstel Raden = 1+2)				12.6	
b. Welvaartsbonus (extra voorziening in begroting 2007)				+ 1.8	
Totaal voorzien voor welvaartsaanpassingen na begroting (a+b)				= 14.4	
Omvorming van a (=1+2) + b tot Jaarlijkse WelvaartsBonus (JWB)					19.1*
3. Verhoging van de pensioenminima met 1%	1/04/2007	reeds voorzien in de programmawet van 27/12/2006			
4. Verhoging van de loongrens met de conventionele loonstijging		volgens de wet op de pensioenhervorming - het KB hieromtrent verschijnt binnenkort.			
5. Verhoging van 2% voor pensioenen ingegaan in 2000 en 2001	1/09/2007	reeds voorzien op de BMR Gembloux	1.181**	3.448**	
6. Verhoging van het plafond voor cumulatief pensioen en toegelaten arbeid	1/01/2007		1.2		
7. Herziening van het cumulatiestelsel van de toegelaten arbeid en een overlevingspensioen	1/01/2007	1.1	1.2		
8. Pensioenbonus	1/01/2007		2.3		
9. Stijging met 30 euro per maand van het gewaarborgd minimumpensioen voor de zelfstandigen vanaf sept.2004 en dit tot 2007	1/12/2007		5.0***	59.9	
10. Betaling van de kleine pensioenen	1/01/2007		0.1		
* Zie voetnota *** in tabel 4					
** Ramingen van de beleidscel 'middenstand' (bron: -beleidscel 'pensioenen')					
*** Reeds voorzien in de programmawet van 9/07/2004					
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners		jaarlijkse kosten 2009	
1. Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minsten 15-19 j geleden met 2%	1/09/2008	0.7			
2. Verhoging van de uitkeringen ingegaan 6 j geleden met 2%	1/09/2008	1.1			
Omvorming van 1 en 2 tot Jaarlijkse Welvaartsbonus	1/04/2008*				30.3
* Een klein aandeel gepensioneerden zullen op 1/09/2008 nog een aanvulling krijgen opdat ze minstens krijgen wat de sociale partners voorstelden.					

i. Maatregelen 2007

Maatregel 1 en 2, a en b (tabel 40)

De maatregelen 1 en 2 in tabel 40 ten belope van 11,5 en 1,1 miljoen euro zijn de voorstellen die in de begroting overgenomen zijn van de sociale partners. Dit bedrag van samen 12,6 miljoen euro stemt (nagenoeg) overeen met de voorziene financiële enveloppe voor welvaartsaanpassingen van 12,7 miljoen in tabel 37. De regering heeft daarbovenop nog eens 1,8 miljoen euro toegevoegd voor een welvaartsbonus. Zoals in de werknemersregeling worden de twee maatregelen van de sociale partners gecombineerd met de welvaartsbonus waarvan de modaliteiten gepreciseerd werden in het ontwerp-KB 'Welvaartsbonus'¹, goedgekeurd op 9 februari 2007. De modaliteiten zijn exact hetzelfde voor zelfstandigen als voor werknemers (zie boven).

De welvaartsenveloppe voor de pensioenen werd, zoals reeds eerder vermeld, opgetrokken van 14,4 naar 19,1 miljoen euro. Gezien de welvaartsenveloppe voor werknemerspensioenen naar beneden herzien werd (van 55,5 naar 49,9 miljoen euro) blijft men met 69 miljoen euro (49,9 + 19,1) binnen de vooropgestelde welvaartsenveloppe van 70 miljoen euro (zie tabel 37).

1. Koninklijk besluit tot uitvoering van de artikelen 5, 6, 72 en 73 van de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact", goedgekeurd door de Ministerraad van 9/2/07; nog niet verschenen in het Belgisch Staatsblad.

Maatregel 3 (tabel 40)

Verhoging van de pensioenminima met 1% op 1 april 2007: de reeds in de programmawet van 27 december 2006 voorziene verhoging van het minimumpensioen wordt bevestigd in het ontwerp-KB ‘Welvaartsbonus’¹ in afdeling 3 Art. 3 §2. De verhoging geldt enkel voor het gezinsbedrag. Vóór september 2004 bedroeg de verhouding tussen het bedrag van alleenstaanden en het gezinsbedrag 75 % maar door de geleidelijke verhoging van het minimumpensioen met 30 euro per maand (zie maatregel 9) werd deze verhouding scheefgetrokken. Vandaar dat enkel het gezinsbedrag geniet van de 1 % stijging.

Maatregel 4 en 5 (tabel 40)

Verhoging van de loongrens met de conventionele loonstijging: zoals bij de werknemerspensioenen, volgt de loongrens de conventionele loonstijging zoals vooropgesteld in de wet betreffende de pensioenhervorming van 1996, waarvan het KB, zoals vermeld, nog aan de ministerraad voorgelegd zal worden. Voor de periode 2007-2008 zal de aanpassing waarschijnlijk 0,3 % bedragen.

De *verhoging van 2 % voor pensioenen die ingegaan zijn in 2000 en 2001* is een uitvoering van de beslissing in de bijzondere ministerraad van Gembloux in 2004. Het ontwerp-KB werd eveneens goedgekeurd op 9 februari 2007 (“Koninklijk Besluit tot uitvoering van artikel 35 van het koninklijk besluit nr.72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen”).

Maatregel 6, 7 en 8 (tabel 40)

Het grensbedrag van toegelaten arbeid gecumuleerd met een pensioen na de wettelijke pensioenleeftijd wordt verhoogd. De bedragen zijn dezelfde als in de werknemersregeling.

De herziening van het cumulatiestelsel van de toegelaten arbeid en een overlevingspensioen komt overeen met die van de werknemersregeling.

In tegenstelling tot de werknemersregeling is hier wel een raming voor de meeruitgaven tengevolge de invoering van de *pensioenbonus* in de tabel met sociale correcties voor de zelfstandigen in de Algemene Toelichting bij de Begroting 2007. Deze raming stemt overeen met de raming die ons ter beschikking werd gesteld door de beleidscel van de minister van pensioenen. De exacte voorwaarden en modaliteiten van de pensioenbonus zijn gekend (zie punt C 1 a i-’Opmerking in verband met de pensioenbonus voor langer werken’).

Maatregel 9 en 10 (tabel 40)

De geleidelijke verhoging van het minimumpensioen, met een verhoging van 30 euro per maand vanaf 1 september 2004 en vervolgens ieder jaar met telkens 30 euro per maand, bereikt zijn eindfase in december 2007 waarbij het minimumpensioen een gezamenlijke verhoging van 120 euro per maand bereikt ten opzichte van vóór september 2004 (ingevoerd in de programmawet van 9 juli 2004 - beslissing bijzondere ministerraad Oostende).

1. Idem

Zoals in de werknemersregeling worden ook de zelfstandigenpensioenen die lager liggen dan 97,12 euro vanaf 1 januari 2007 uitbetaald.

Verhoging van de pensioenminima : recapitulatie

1 sept. 2004: verhoging van 30 €/maand

1 dec. 2005: idem

1 dec. 2006: idem

1 april 2007: + 1% voor gezinsbedrag; JWB van 35 of 70 €

1 sept 2007: + 2% (eventuele forfaitaire welvaartsbonus ontvangen in april, wordt in mindering gebracht)

1 dec. 2007: verhoging van 30 €/maand

Opmerking: het optrekken van het minimumpensioen voor zelfstandigen tot het niveau van de Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) (Programmawet 27 december 2006) zal bij KB vastgesteld worden na overleg in de ministerraad waarbij rekening gehouden wordt met de budgettaire beschikbaarheid. Dit KB kan nog een tijdje op zich laten wachten.

ii. Maatregelen 2008

Net zoals in de werknemersregeling worden de maatregelen zoals voorgesteld door de sociale partners (zie maatregel 1 en 2 voor het jaar 2008 in tabel 40) door het goedgekeurde ontwerp-KB 'Welvaartsbonus'¹ vervangen zoals in het jaar 2007 (zie punt C 1 a ii).

De welvaartsenveloppe voor pensioenen voor 2008 van 83,1 miljoen euro (werknemers) en 30,3 miljoen euro (zelfstandigen) of samen 113,4 miljoen euro blijft eveneens binnen de vooropgestelde welvaartsenveloppe voor pensioenen van 126,1 miljoen euro (zie tabel 38). Gecumuleerd voor 2008 zou een enveloppe nodig zijn van 182 miljoen euro (69 miljoen voor 2007 en 113,4 miljoen voor 2008) wat binnen de vooropgestelde gecumuleerde enveloppe van 196 miljoen euro blijft (tabel 38).

2. Gezondheidszorg

a. Werknemers

Tabel 41 toont de sociale correcties voor geneeskundige zorgen. Het gaat hier enkel over de maatregelen uit de begroting.

1. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007.

TABEL 41 - Sociale correcties op geneeskundige zorgen
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten
- OMNIO-statuut	1/04/2007		20.8	
- Betere bescherming chronisch zieken	1/07/2007		30.5	
- Verbetering van de geriatrische programma's			20.7	
- Nieuw financieringssysteem implantaten			45.5	
- Vervroegde herfinanciering voor de ziekenhuizen die geen honorariasupplement aanrekenen in een dubbele kamer			7.9	
- Terugbetaling tandextractie + mondonderzoek			9.0	
- Vermindering remgeld kinesitherapie			4.5	
- Herwaardering van de huisartsengeneeskunde en gerichte herwaardering van de nomenclatuur van welbepaalde specialiteiten			39.4	

b. Zelfstandigen

De maatregelen inzake geneeskundige verzorging worden beschreven in het gedeelte met betrekking tot het stelsel van de werknemers; de verdeling van de bedragen tussen het stelsel van de werknemers en het stelsel van de zelfstandigen is nog niet doorgevoerd.

3. Uitkeringen

a. Werknemers

Tabel 42 presenteert de sociale correcties met betrekking tot de ZIV-uitkeringen in de regeling van de werknemers.

TABEL 42 - Sociale correcties op (invaliditeits)uitkeringen
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
1. Verhoging met 2% van de minima voor uitkeringen voor invaliditeit en primaire ongeschiktheid	1/09/2007	8.1	8.1	24.9
2. Verhoging met 2% van de invaliditeitsuitkeringen die minstens 20 jaar geleden zijn ingegaan	1/09/2007	0.6	0.6	1.6
3. Verhoging met 2% van de inkomensdrempel voor de WIGW en voor de tegemoetkoming die toelaat ten laste te blijven als partner van een invalide gezinshoofd	1/09/2007			
4. Verhoging van de loongrens met 1%	1/01/2007	reeds voorzien op de BMR Oostende*		
5. Welvaartsaanpassing met 2% van de invaliditeitsuitkeringen van onregelmatige werknemers	1/04/2007		1.6	
6. Verhoging van de minima inzake invaliditeit tot het niveau van de minimumpensioenen	1/01/2007		19.1	
7. Forfaitaire tegemoetkoming van 12 € voor hulp aan derden	1/01/2007		11.6	11.6

* de BMR Oostende voorzorg toen een verhoging met 2%

maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners	jaarlijkse kosten 2009
1. Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minstens 15-19 j gelden met 2%	1/09/2008	0.7	1.8
2. Verhoging van de uitkeringen ingegaan 6 j geleden met 2%	1/09/2008	0.5	1.3
3. Verhoging van het vervangingspercentage voor alleenstaande invaliden met 3% (53% ipv 50%), zowel voor de bestaande als de nieuwe intreders	1/01/2008	9.4	9.5

i. Maatregelen 2007

Maatregel 1, 2 en 3 (tabel 42)

De maatregelen 1, 2 en 3 zijn voorgesteld door de sociale partners en integraal overgenomen door de regering in de begroting 2007. Eén van de maatregelen is de verhoging van de inkomensdrempels voor de WIGW. Daarover kon het RIZIV geen raming maken bij gebrek aan gegevens maar het wordt als een neutraliserende maatregel beschouwd. Uit het verleden is immers gebleken dat sommige uitkeringsgerechtigden door een gelijkaardige verhoging van 2 % voor de oudere uitkeringen net boven bepaalde inkomensdrempels kwamen, waardoor ze uiteindelijk op het vlak van gezinsinkomen zwaar verlies leden. Door de inkomensdrempels mee te verhogen verhindert men dit neveneffect.

Maatregel 4 (tabel 42)

De *verhoging van de loongrens* was reeds voorzien tijdens de Bijzondere Ministerraad van Oostende maar zoals in de andere takken van de sociale zekerheid is zij verminderd van 2 % naar 1 %.

Maatregel 5, 6 en 7 (tabel 42)

De *welvaartsaanpassing met 2 % van de invaliditeitsuitkering voor onregelmatige werknemers* werd door de regering reeds beslist op 20 juli 2006. Het was reeds voorzien dat het leefloon met 2 % zou verhoogd worden op 1 oktober 2007 (beslissing bijzondere ministerraad Oostende). De regering besliste ook de andere uitkeringen die op hetzelfde niveau liggen als het leefloon met 2 % te verhogen, waaronder dus de invaliditeitsuitkering voor onregelmatige werknemers.

De overige twee maatregelen zijn toegevoegd bij het opstellen van de begroting. Het gaat over de *verhoging van de minima tot het niveau van het minimumpensioen* en een *forfaitaire tegemoetkoming van 12 euro voor hulp aan derden*.

ii. Maatregelen 2008

Maatregel 1,2 en 3 (tabel 42)

De eerste twee maatregelen werden ook voorgesteld in de tak 'pensioenen'. Bij de pensioenen werden zij echter vervangen door een JWB.

De derde maatregel verhoogt het vervangingspercentage voor alleenstaande invaliden met 3 %. Gelijkaardige maatregelen werden genomen in de werkloosheid (zie punt C 4)

Gezien de ministerraad beslist heeft alle voorstellen van de Raden uit te voeren, zullen deze maatregelen vermoedelijk worden uitgevoerd, maar het is altijd mogelijk dat de modaliteiten gewijzigd worden, hoewel er geen reden is te denken dat dat ook hier het geval zal zijn. Bovendien heeft het Beheerscomité van het RIZIV deze maatregelen reeds goedgekeurd.

b. Zelfstandigen

Tabel 43 geeft een overzicht van maatregelen m.b.t. de uitkeringen voor zelfstandigen.

TABEL 43 - Sociale correcties op (invaliditeits)uitkeringen
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
1. Gelijkschakeling van de primaire ongeschiktheid met het minimumpensioen van de zelfstandigen, met invoering van de categorie "samenwonende"	1/01/2007	5.9	5.9	5.9
2. Gelijkschakeling van de invaliditeitsuitkeringen (met stopzetting van de werkzaamheden) met het minimumpensioen van de werknemers, met invoering van de categorie "samenwonende"	1/01/2007	7.8	7.8	7.8
3. Gelijkschakeling van de invaliditeitsuitkeringen (zonder stopzetting van de werkzaamheden) met de uitkeringen voor primaire ongeschiktheid, met invoering van de categorie "samenwonende"	1/01/2007	5.9	5.9	5.9
4. Verhoging met 2% van de minima voor de uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	1/09/2007	1.7	1.7	3.7
5. Verhoging met 2% van de inkomensdrempel voor de WIGW en voor de tegemoetkoming die toelaat ten laste te blijven als partner van een invalide gezinshoofd	1/09/2007			
6. Forfaitaire tegemoetkoming van 12 € voor hulp van derden	1/01/2007		1.8	1.8
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2009
---	---	---	---	---

De begroting 2007 heeft integraal de voorstellen van de sociale partners overgenomen. Eén van de maatregelen is de verhoging van de inkomensdrempels voor de WIGW. Zoals in de werknemersregeling wordt dit als een neutraliserende maatregel beschouwd.

De regering heeft nog één maatregel toegevoegd, nl. de forfaitaire tegemoetkoming van 12 euro voor hulp van derden, zoals in de werknemersregeling.

4. Werkloosheid

Tabel 44 toont de voorstellen m.b.t. de werkloosheid.

TABEL 44 - Sociale correcties voor werkloosheid
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
1. Welvaartsaanpassing met 2% van de wachttuitkeringen voor alleenstaanden ouder dan 21 j	1/04/2007	geen raming beschikb.	2.4	
2. Verhoging van de loongrens met 1%	1/01/2007	reeds voorzien op de BMR Oostende*		
3. Nieuwe definitie gezinshoofd		geen raming beschikb.**		
* de BMR Oostende voorzag toen een verhoging met 2%				
** de vrijgekomen middelen door de loongrens slechts te verhogen met 1% ipv 2% zouden dienen om deze maatregel te financieren				
maatregelen2008	ingangsdatum	sociale partners		jaarlijkse kosten 2009
1. Verhoging van de minima en forfaits voor de werkloosheidsuitkeringen met 2%	1/01/2008	46.2		47.2
2. Verhoging van het vervangingspercentage voor alleenstaande werklozen (vanaf 2de periode) met 3% (53 ipv 50%), zowel voor de bestaande als de nieuwe intreders	1/01/2008	21.1		21.3
3. Verhoging van het vervangingspercentage voor samenwonende werklozen in de eerste periode tot 58% (ipv 55%), zowel voor de bestaande als de nieuwe intreders	1/01/2008	26.0		28.3

i. Maatregelen 2007

De wachttuitkering voor alleenstaanden ouder dan 21 jaar is ook één van de uitkeringen dat op het niveau ligt van het leefloon. Dat leefloon werd na een beslissing tijdens de bijzondere ministerraad van Oostende met 2 % verhoogd werd. De regering besliste daarom op 20 juli 2006 ook deze wachttuitkering op te trekken met 2 %.

In de Bijzondere Ministerraad van Oostende was een *verhoging van de loongrenzen* voorzien van 2 %. De Groep van 10 achtte deze verhoging te genereus. De sociale partners hebben dan beslist de loongrens te verhogen met 1 % en de rest van de beschikbare middelen, die voortvloeiden uit de beslissingen van de bijzondere ministerraad van Oostende, te besteden aan een nieuwe definitie 'gezinshoofd' (zie volgende maatregel).

De door de sociale partners voorgestelde maatregel omtrent de *problematiek partnergezinshoofd*, die zou ingaan op 1 januari 2007, houdt in een soepelere definitie van 'gezinshoofd' in te voeren, geïnspireerd op een gelijkaardig systeem bij invaliden, waarbij een tussencategorie is gecreëerd waarin het 'gezinshoofd' het statuut van 'alleenstaande' behoudt (en niet van het nadeligere 'samenwonende') indien de partner tussen 729,19 euro en 1234,20 euro bruto verdient. Over deze maatregel is echter nog geen beslissing gevallen. Naar verluidt zou het Beheerscomité van de RVA unaniem advies

hebben uitgebracht. Gezien het advies van het Beheercomité van de RVA niet vergezeld was van een raming van de kosten van de voorgestelde maatregel, is het half januari 2007 teruggestuurd naar de RVA met het verzoek er een ernstige raming aan te koppelen. Tot op vandaag heeft de RVA dit verzoek nog niet ingewilligd. Het dossier is dan ook nog niet voorgelegd aan de Inspectie Financiën of aan Begroting.

ii. Maatregelen 2008

Deze voorstellen van de sociale partners, waarvan de ministerraad beslist heeft ze integraal uit te voeren, zullen vermoedelijk in de komende maanden in een KB gegoten worden. Tot nu toe is echter nog niets definitief.

5. Kinderbijslag

a. Werknemers

Tabel 45 toont de maatregelen die betrekking hebben op de kinderbijslag in de werknemersregeling.

TABEL 45 - Sociale correcties voor kinderbijslag
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
- Behoud van de verhoogde kinderbijslag gedurende 2 jaar i.p.v. 6 maanden in geval van werkhervatting van invaliden en werklozen	1/01/2007	2.2	2.2	6.8
- Schoolpremie	1/09/2007		65.3	
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten
---	---	---	---	---

De verhoogde kinderbijslagen voor invaliden en werklozen zullen voortaan gedurende 2 jaar in plaats van 6 maanden behouden blijven indien men opnieuw begint te werken. Uit het jaarverslag van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid bleek immers dat een periode van 6 maand te kort is om een werkloosheidsval weg te werken.

Er werd opnieuw beslist een schoolpremie uit te betalen in september.

b. Zelfstandigen

Tabel 46 toont de maatregelen die betrekking hebben op de kinderbijslag in de zelfstandigenregeling.

TABEL 46 - Sociale correcties op kinderbijslag
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
- Verhoogde kinderbijslag voor wezen	?		0.71	
- Schoolpremie	1/09/2007		7.44	
- Uitbreiding hervorming van het systeem van verhoogde kinderbijslag voor personen met een handicap met kinderen geboren na 1 januari 1993	1/01/2007		0.36	
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten
---	---	---	---	---

De verhoogde kinderbijslag voor wezen zal toegekend worden aan het weeskind waarvan de rechthebbende ouder overleden is indien de loopbaanvoorwaarden vervuld zijn door een aannemer die geen ouder is van het kind.

In 2007 zal de hervorming van het systeem van verhoogde kinderbijslag voor gehandicapten uitgebreid worden naar kinderen geboren na 1 januari 1993.

Opmerking:

Het resterende saldo van de enveloppe van 29 miljoen euro voor de verhoging van de minimumpensioenen (zie punt C 1 b i onder 'Opmerking met betrekking tot het jaar 2007') zal toegewezen worden aan een verhoging van het maandelijkse bedrag van de normale kinderbijslag voor het eerste kind om het bestaande verschil tussen het stelsel van de werknemers en dat van de zelfstandigen te verkleinen.

6. Arbeidsongevallen

Tabel 47 toont welke sociale correcties voor arbeidsongevallen zullen uitgevoerd worden.

TABEL 47 - Sociale correcties voor arbeidsongevallen
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
- Verhoging van de minima met 2%	1/09/2007	0.66	0.66	1.95
- Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minstens 20 j geleden met 2%	1/09/2007	0.55	0.55	1.60
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners		jaarlijkse kosten 2009
- Verhoging van de niet-minimum-uitkeringen ingegaan minstens 15-19 jaar geleden met 2%	1/09/2008	0.07		0.21
- Verhoging van de uitkeringen ingegaan 6j geleden met 2%	1/09/2008	0.04		0.13

i. Maatregelen 2007

De hier voorgestelde maatregelen m.b.t. de arbeidsongevallen vormen een inhaalbeweging voor de minima en de oudste uitkeringen die ook van toepassing zijn op de invaliditeitsuitkeringen (zie punt C 3) en de beroepsziekten (zie punt C 7). De voorstellen van de sociale partners werden integraal overgenomen in de begroting 2007.

ii. Maatregelen 2008

De twee maatregelen zijn identiek aan die voor de 'uitkeringen' en 'beroepsziekten'. Gezien de ministerraad beslist heeft alle voorstellen van de Raden uit te voeren, zullen deze maatregelen vermoedelijk worden uitgevoerd. In de tak 'pensioenen' werden zij vervangen door een JWB.

7. Beroepsziekten

Tabel 48 tenslotte vermeldt de maatregelen inzake beroepsziekten die volledig overeenkomen met de maatregelen inzake arbeidsongevallen (zie punt C 6).

TABEL 48 - Sociale correcties voor beroepsziekten
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	sociale partners	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
- Verhoging van de minima met 2%	1/09/2007	0.96	0.96	2.76
- Verhoging van de niet-minimumuitkeringen ingegaan minstens 20 j geleden met 2%	1/09/2007	0.14	0.14	0.39
maatregelen 2008	ingangsdatum	sociale partners		jaarlijkse kosten 2009
- Verhoging van de niet-minimum-uitkeringen ingegaan minstens 15-19 jaar geleden met 2%	1/09/2008	0.27		0.80
- Verhoging van de uitkeringen ingegaan 6j geleden met 2%	1/09/2008	0.03		0.09

D. Wat na 2008 ?

Met het advies van de Raden van september 2006 en de beslissingen van de Regering is de structurele koppeling van de uitkeringen aan de welvaart, zoals beslist in de bijzondere ministerraad van Oostende, gestart. In 2008 zal de procedure opnieuw beginnen voor de volgende twee jaren (2009 en 2010). De Regering zal dan opnieuw beslissen over de aanpassing van de uitkeringen, na het gezamenlijk advies te hebben ingewonnen van de NAR en de CRB. Als er geen advies komt, of als de regering afwijkt van het advies, zal ze haar beslissing duidelijk moeten motiveren. Bovendien met het uiteindelijke regeringsvoorstel dan worden voorgelegd aan de NAR en de CRB, zodat de sociale partners zich opnieuw kunnen uitspreken.

Ook in het advies van de Raden lezen we dat de maatregelen die voorgesteld werden voor 2007 (en 2008 nvdr.) een niet-recurrent karakter hebben. De Raden zullen wel, in

het kader van de tweejaarlijkse onderhandelingen, nagaan wanneer een nieuwe verhoging van de oudste uitkeringen wenselijk is. Inderdaad, het ontwerp-KB ‘Welvaartsbonus’¹ bevestigt in artikel 11 “*De NAR en de CRB geven uiterlijk vóór 15 september 2008 een gezamenlijk advies over de wijze waarop en de modaliteiten waaronder de maatregelen betreffende de verhoging van het gewaarborgde minimumpensioen en de forfaitaire jaarlijkse welvaartsbonus vanaf het jaar 2009 moeten worden uitgevoerd*”.

In het goedgekeurde ontwerp-KB ‘Welvaartsbonus’² staat uitdrukkelijk dat na 2008 de pensioenen (werknemers én zelfstandigen) die exact 15 jaar geleden en die exact 6 jaar geleden een verhoging krijgen van 2 %. De gepensioneerden krijgen met andere woorden twee verhogingen van 2 % op 9 jaar tijd. Degenen die 7, 8, 9,...jaar in het systeem zullen zitten, hebben hun verhoging 1, 2, 3...jaar vroeger gekregen. Deze bepaling heeft ten vroegste uitwerking op 1 september 2009.

E. Sociale correcties buiten de Sociale Zekerheid

Volledigheidshalve worden ook nog de sociale correcties aangehaald die buiten het systeem van de Sociale Zekerheid vallen. Bepaalde maatregelen die vóór 2007 in werking zijn getreden, komen niet meer aan bod (bvb. de verhoging van het IGO met 60 euro per maand trad reeds in werking op 1 december 2006; de verhoging van de inkomensvervangende uitkering voor de tegemoetkoming aan personen met een handicap trad inwerking om 1 oktober 2006, zoals eveneens de verhoging van het leefloon met 1 % en de verhoging van de maatschappelijke dienstverlening met 1 %).

1. Sociale bijstand

TABEL 49 - Sociale correcties in de sociale bijstand
(in miljoen euro)

maatregelen 2007	ingangsdatum	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2008
<u>ten laste van de federale overheid</u>			
1. IGO: verhoging van het basisbedrag met 10€ per maand	1/12/2007	0.8	9.2
2. Tegemoetkoming aan personen met een handicap: verhoging met 2% van de inkomensvervangende uitkering	1/04/2007	7	28
<u>ten laste van de lokale overheden (OCMW's)</u>			
3. Leefloon	1/04/2007	5	8.6
maatregelen 2008	ingangsdatum	begroting 2007	jaarlijkse kosten 2009
---	---	---	---

1. idem
2. Koninklijk besluit van 9 april 2007 tot verhoging van sommige pensioenen en tot toekenning van een welvaartsbonus aan sommige pensioengerechtigden. Belgisch Staatsblad van 17 april 2007

2. Kinderbijslag in de overheidssector

Zoals in de werknemers- en zelfstandigenregeling krijgen ook ambtenaren en contractuelen aan de overheid een schoolpremie in september 2007. De overheidsinstellingen en departementen krijgen daarvoor echter geen extra middelen en moeten dit financieren binnen de beschikbare personeelsenveloppe.

Bijlage 2 : De wijziging van de nieuwe brugpensioenregeling van het Generatiepact naar aanleiding van het Interprofessioneel Akkoord

De bestaande regeling gaat uit van 3 jaar gelijkstelling voor volledige werkloosheid, onvrijwillige deeltijdarbeid (met behoud van rechten), loopbaanonderbreking en tijdskrediet. Vrijwillige deeltijdarbeid en arbeidsonderbreking zonder uitkering komen enkel in aanmerking voor de opvoeding van een kind tot 6 jaar. Periodes van statutaire ambtenaar komen eveneens niet in aanmerking voor gelijkstelling. De periode van 3 jaar gelijkstelling kan eventueel aangevuld worden met nog eens 3 jaar voor de opvulling van gehele of gedeeltelijke arbeidsonderbreking voor de opvoeding van een tweede of volgend kind jonger dan 6 jaar¹.

De versoepeling waartoe de regering heeft besloten naar aanleiding van het interprofessioneel akkoord, houdt in dat vanaf 1 januari 2008 elke werknemer bij brugpensioen vanaf 58 jaar minstens 6 jaar gelijkstellingskrediet krijgt, waarvan 3 jaar pro rata mag gebruikt worden. Bovendien mag het krediet ook gebruikt worden voor elke arbeidsonderbreking zonder uitkering, ook al heeft die niets te maken met de opvoeding van een kind tot 6 jaar, en vrijwillige deeltijdarbeid, en dit in tegenstelling tot de huidige regeling.

Vanaf 60 jaar loopt het gelijkstellingskrediet op tot 8 jaar, waarvan eveneens 3 jaar pro rata.

Vanaf 1 januari 2009 wordt nog een bijkomend pro rata-krediet gevoegd van 3 en 2 jaar voor brugpensioen respectievelijk vanaf 58 en vanaf 60 jaar, enkel te gebruiken voor deeltijdarbeid vòòr 1985 (dus vòòr het ontstaan van de loopbaanonderbreking).

Onderstaand schema toont het gelijkstellingskrediet (in tabel 50 “krediet” genaamd) en het bijkomend krediet voor deeltijdarbeid vòòr 1985 (in tabel 50 “bonus” genaamd) per brugpensioenleeftijd, geslacht en loopbaanduurvereiste.

1. De 3 of evt. 6 jaar worden in ‘jaren’ gerekend, dus opvulling van deeltijdarbeid mag niet pro rata. Bvb. wie over 3 jaar loopbaankrediet beschikt en 5 jaar halftijds tijdskrediet heeft genomen, kan enkel de eerste 3 jaar gelijkstellen. In totaal tellen voor de 5 jaar halftijdse loopbaan, slechts 3 + 2x0,5 jaar mee voor de loopbaanduurberekening die in aanmerking komt voor brugpensioen. Bij een pro rata regeling, zoals voorgesteld in het IPA, zou slechts 2,5 jaar gelijkstelling nodig zijn en rest er nog een half jaar loopbaankrediet. In totaal tellen de 5 jaren mee voor de loopbaanduurberekening

TABEL 50 -

	Man BP 58 j.	Krediet + bonus	Man BP 60 j.	Krediet	Vrouw BP 58 j.	Krediet + bonus	Vrouw BP 60 j.	Krediet
Nu	25	3 (+ ev.3)	20 (of 10)	3 (+ ev.3)	25	3 (+ ev.3)	20 (of 10)	3 (+ ev.3)
2008	35	6	30	8	30	6	26	8
2009	35	6+3	30	8+2	30	6+3	26	8+2
2010	37	6+3	30	8+2	33	6+3	26	8+2
2012	38	6+3	35	8+2	35	6+3	28	8+2
2014	38	6+3	35	8+2	38	6+3	28	8+2
2016	38	6+3	35	8+2	38	6+3	30	8+2
2020	38	6+3	35	8+2	38	6+3	32	8+2
2024	38	6+3	35	8+2	38	6+3	34	8+2
2028	38	6+3	35	8+2	38	6+3	35	8+2

Bijlage 3: De tweede pensioenpijler

Tabel 51 bevat de data die aan de grondslag liggen van tabel 29 in de tekst.

TABEL 51 - Bron van de gegevens in tabel 29

Paritair Comité	Datum invoering*	oorspronkelijke gegevens			gecorrigeerde gegevens (afgerond)			
		arbeiders	bedienden	buiten toepassing	opting out	arbeiders	bedienden	totaal
216	< 2000	0	6.174	0	0	0	3.087	3.087
301,01		9.626	0	0	0	8.663	0	8.663
326		0	14.694	0	0	0	7.347	7.347
328,01		7.222	1.928	0	0	6.500	964	7.464
106,02		5.516	0			4.964	0	4.964
124		164.939	0			148.445	0	148.445
139		753	0			678	0	678
105		5.303	0			4.773	0	4.773
117		1.081	0			973	0	973
130		13.199	0			11.879	0	11.879
102,06		311	0			280	0	280
102,07		515	0			464	0	464
113,04		326	0			293	0	293
115,03		0	0			0	0	0
125,02		1.794	0			1.615	0	1.615
125,03		2.192	0			1.973	0	1.973
126		19.727	0			17.754	0	17.754
136		7.652	0			6.887	0	6.887
111	2000	166.561	0	16.041	0	135.468	0	135.468
112	2002	26.390	0	389	0	23.401	0	23.401
149,01		24.620	0	0	0	22.158	0	22.158
149,02		3.588	0	0	0	3.229	0	3.229
149,04		16.493	0	96	0	14.757	0	14.757
209		0	67.497	55.711	0	0	5.893	5.893
127	2003	2.275	0	7	0	2.041	0	2.041
118	2004	70.567	0	10.769	744	53.149	0	53.149
120,02		418	0	0	0	376	0	376
142,01	2006	1.619	0			1.457	0	1.457
304		519	3.201			467	1.601	2.068
143	2007	896	0			806	0	806
226		0	38.034			0	19.017	19.017
						473450,4	37908,5	511358,9

De rijen zijn gerangschikt naar het jaar van invoering van de sectorale pensioenregeling. Het aantal aangesloten werknemers bij een sectorale pensioenregeling in 2003 is in Tabel x1 bijna 434,5 duizend personen. Dit is de som van de gecorrigeerde aantallen van de sectorpensioenregelingen die tot en met 2003 zijn opgericht, ofwel de som van de aantallen in de eerste 25 rijen van de 7e datakolom van Tabel A1. In 2004 komen er twee sectorpensioenregelingen bij, namelijk in de Paritair Comité's 118 (Voedingsnijverheid) en 120,02 (Vlasbereiding). Dus neemt het aantal deelnemers (gecorrigeerd voor dubbeltellingen) met $53.149+376=53,525$ toe van 434,5 duizend tot ongeveer 488 duizend. Dit aantal staat opnieuw in Tabel 51. In 2005 komen er geen sectorpensioenregelingen bij, maar in 2006 is dit wel het geval. De sectoren 142.01 (Terugwinning van metalen) en 304 (Vermakelijkheidsbedrijf) laten het (gecorrigeerde) aantal aangesloten werknemers met 3.525 toenemen tot 491.5 duizend. In 2007 worden er in de Paritair Comité's 143 (Zeevisserij) en 226 (Bedienden uit internationale handel, vervoer en aanverwante bedrijfstakken) sectorpensioenregelingen opgericht, en hierdoor neemt het aantal aangesloten werknemers met 19.823 toe tot 511.359, ofwel ongeveer de 511,4 duizend zoals vermeld in tabel 51.

Bijlage 4: Integratie van het generatiepact in de AWG-projectie van de sociale uitgaven

A. Inleiding

In het jaarlijks verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van mei 2006 werden, naast de projecties van de SCvV, ook de AWG-projecties gepresenteerd; projecties voorbereid en gerealiseerd in 2005 door de 'Ageing Working Group', een werkgroep opgericht door het Comité voor Economisch Beleid. De resultaten zijn verschenen in het rapport 'The Impact of Ageing on Public Expenditure: Projections for the EU25 Member States on Pensions, Health Care, Long-Term Care, Education and Unemployment Transfers (2004-2050)' en werden op 14 februari 2006 voorgesteld ter gelegenheid van de ECOFIN-Raad.

In het kader van de AWG kregen de nationale delegaties de opdracht om de pensioenprojecties (in de ruime zin van het woord) uit te werken. De Europese Commissie werd belast met de uitgaven op het vlak van gezondheid, werkloosheid en onderwijs. Het Federaal Planbureau heeft de pensioenprojecties, die aan de Belgische delegatie gevraagd werden, opgesteld.

In de projecties voor België werd er vanzelfsprekend nog geen rekening gehouden met het generatiepact, dat in de herfst van 2005 werd goedgekeurd. In november 2006 overhandigde het Federaal Planbureau een rapport aan de Ageing Working Group met een raming van de effecten van het generatiepact op de projecties van de sociale uitgaven gerealiseerd in het kader van de AWG. Naast de effecten van het generatiepact werd eveneens de herziening van de historische reeksen van de lonen in rekening gebracht en gepresenteerd. Die herziening was het gevolg van een herziening van de historische werkgelegenheidsreeksen van de Nationale Rekeningen.

Die dubbele actualisatie leidt tot een lichte daling van de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2004 en 2050 - een daling van 0,2 % van het bbp - ten opzichte van de oorspronkelijke AWG-projectie. Die daling is volledig toe te schrijven aan de herziening van de historische loonreeksen, terwijl het generatiepact zorgt voor een stijging van die kosten met 0,1 % van het bbp.

In de projecties van de SCvV van mei 2006 was zowel de herziening van de historische loonreeksen als het generatiepact reeds geïntegreerd. Maar, zowel in de SCvV-projecties van mei 2006 als in de hier gepresenteerde geactualiseerde AWG-projectie werden, met betrekking tot de modaliteiten van de maatregelen van het generatiepact, hypothesen gehanteerd gebaseerd op de toen beschikbaar gestelde informatie. Intussen liggen een aantal uitvoeringsbesluiten vast die afwijken van die hypothesen. In hoofdstuk I worden

de besliste modaliteiten toegelicht en wel in rekening gebracht in de nieuwe SCvV-projecties, editie 2007.

B. Macro-economische impact van het generatiepact

De impact van het generatiepact op de arbeidsmarkt (wat werkgelegenheid, werkloosheid en vervroegde uittreding betreft) werd overgenomen uit de evaluatie van het generatiepact door de SCvV in het jaarverslag 2006.

1. De voornaamste maatregelen ter bevordering van het arbeidsaanbod en de werkgelegenheid

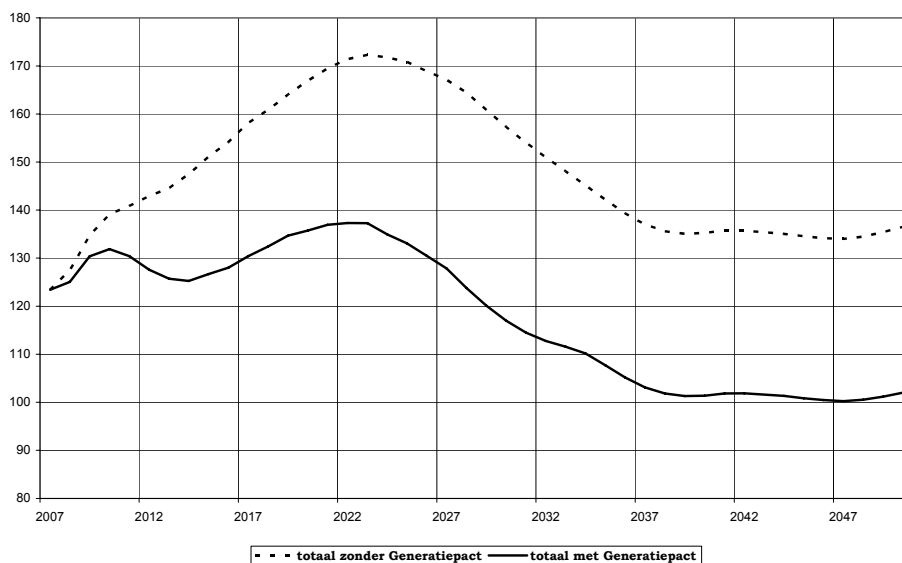
De twee voornaamste maatregelen van het generatiepact ter bevordering van het arbeidsaanbod en de werkgelegenheid die in de SCvV-projectie zijn opgenomen, zijn de hervorming van het brugpensioen en de pensioenbonus (en de versoepeling van het malussysteem bij de zelfstandigen). De impact op de werkgelegenheid van een gerichte vermindering van de sociale bijdragen, zoals voorzien in het generatiepact, kon niet expliciet becijferd worden bij gebrek aan aangepaste evaluatie-instrumenten. Niettemin past die maatregel binnen het werkgelegenheidsbeleid dat gericht is op de geleidelijke vermindering van de structurele werkloosheidsgraad die in aanmerking werd genomen in het SCvV-scenario (een sterkere daling dan in het AWG-scenario). Bij gebrek aan gegevens, daarentegen, werden de maatregelen ter bestrijding van de pseudobrugpensioenen niet in de SCvV-projectie opgenomen (Canada Dry).

a. De hervorming van het brugpensioen

Naast een beperking van de toetredingsvoorwaarden tot het brugpensioen bij een bedrijfsherstructurering (vanaf 50 jaar) voorziet het generatiepact in een leeftijdsverhoging voor de toetreding tot het conventionele brugpensioen van 58 naar 60 jaar vanaf 2008, terwijl eveneens een geleidelijke verhoging van de loopbaanvoorwaarde (van 25 jaar op dit ogenblik tot 35 jaar in 2012 voor mannen en in 2028 voor vrouwen) wordt doorgevoerd. Op basis van hypothesen over de evolutie van de loopbaanduur en het loopbaanprofiel van de personen die momenteel met brugpensioen gaan, identificeert het jaarverslag 2006 van de SCvV de personen die in de toekomst hun instap in het brugpensioen zullen uitstellen of er zullen moeten van afzien.

Op basis van die methodologie toont figuur 15 de evolutie van het aantal bruggepensioneerden in de aangepaste AWG-projectie. Op lange termijn daalt het aantal bruggepensioneerden met ongeveer 35 000 eenheden, of een vermindering met een vierde. Die daling leidt dan weer tot een even grote toename van de beroepsbevolking

FIGUUR 1 - Evolutie van het aantal bruggepensioneerden in de AWG-projectie - impact van het generatiepact (in duizendtallen)

b. De pensioenbonus

De tweede maatregel ter bevordering van de activiteit is de pensioenbonus. Die bonus wordt toegekend aan diegenen die na hun 62ste blijven werken. Hij bedraagt twee euro per gepresteerde dag vanaf de 62ste verjaardag (ofwel 624 euro per jaar). Hij wordt ook toegepast op de prestaties na 65 jaar (wettelijke pensioenleeftijd)¹.

Het jaarrapport 2006 van de SCvV geeft een evaluatie van de weerslag ex ante van de pensioenbonus op de werkgelegenheid². Die evaluatie steunt op de ramingen van Duval over de impact van de impliciete belasting op de voortzetting van de beroepsactiviteit (per leeftijdsgroep van 5 jaar) op de gedragingen van zij die blijven werken. De pensioenbonus moedigt langer werken aan door de impliciete belasting op de voortzetting van de beroepsactiviteit te verminderen. De schommelingen van de impliciete belasting op de voortzetting van de beroepsactiviteit verschillen naargelang van de leeftijd (voortzetting van de activiteit gedurende 5 jaar tot 60 en tot 65 jaar), geslacht en regeling (werknemers en zelfstandigen).

De impact van de pensioenbonus op de gedragingen om aan het werk te blijven (in dit geval op de werkgelegenheidsgraad) vindt u in tabel 52. De maatregel wordt verondersteld geleidelijk aan effect te sorteren. Hij bereikt zijn maximale effect na 5 jaar (vanaf 2006) voor de leeftijdsgroep 60-64 jaar en na 10 jaar voor de leeftijdsgroep 65-69 jaar.

1. De beschikbare informatie op het moment van de realisatie van de projecties ging hiervan uit. Intussen werd die informatie bijgestuurd in die zin dat de toepassing na de leeftijd van 65 jaar enkel geldt indien nog geen volledige loopbaan werd bereikt.
2. Bladzijden 49 tot 51.

TABEL 1 - Veranderingen (in procentpunt) van de werkgelegenheidsgraad als gevolg van de invoering van de pensioenbonus (ex ante effect)

			2011	2015	2020	2030	2050
Werknemersregeling	Mannen	60-64	0.7	0.7	0.8	0.9	0.9
		65-69	0.3	0.5	0.5	0.6	0.6
	Vrouwen	60-64	0.6	0.7	0.8	0.9	1.0
		65-69	0.2	0.3	0.4	0.5	0.5
Zelfstandigenregeling	Mannen	60-64	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
		65-69	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
	Vrouwen	60-64	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
		65-69	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1

De verwachte winst van de pensioenbonus op het werkgelegenheidsvolume, in het kader van het AWG-bevolkingsscenario, staat in tabel 53. Die winst heeft betrekking op de leeftijdsgroepen 60-64 jaar en 65-69 jaar. Het gaat hier om een bruto-effect dat geen rekening houdt met de substitutie-effecten van de maatregel, vooral op korte en middellange termijn, op de werkgelegenheid in de overige leeftijdsklassen.

TABEL 2 - Veranderingen in de werkgelegenheid (in duizendtallen) van de 60-plussers als gevolg van de invoering van de pensioenbonus (ex ante effect)

	2011	2015	2020	2030	2050
Per regeling					
- werknemer	5.0	7.0	8.7	10.2	9.1
- zelfstandige	0.6	1.0	1.1	1.3	1.1
Per leeftijdscategorie					
- van 60 tot 64 jaar	4.2	5.0	6.2	6.8	6.3
- van 65 tot 69 jaar	1.4	3.0	3.6	4.6	4.0
Per geslacht					
- mannen	3.1	4.2	4.9	5.5	4.9
- vrouwen	2.6	3.8	4.8	6.0	5.4
Totaal van de 60-plussers	5.7	8.0	9.8	11.5	10.2

2. De macro-economische effecten

De pensioenbonus - voor zover hij de oudere werknemers ertoe aanzet hun beroepsactiviteit voort te zetten - en de hervorming van de brugpensioenen verhogen het arbeidsaanbod. Hoewel het arbeidsaanbod over het algemeen beschouwd wordt als de belangrijkste drijvende kracht achter de langetermijntwikkeling van de werkgelegenheid, geldt dat niet op korte-middellange termijn: de schommelingen op korte-middellange termijn van de werkgelegenheid weerspiegelen vooral de dynamiek van de arbeidsvraag (ongeacht de weerslag op de leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid). De stijging van het arbeidsaanbod als gevolg van bepaalde maatregelen uit het generatiepact zal op lange termijn dus leiden tot een toename van de werkgelegenheid; op korte-middellange termijn, daarentegen, zal de totale werkgelegenheid slechts beïnvloed worden voor zover zij een terugwerkende kracht op de arbeidsvraag heeft. Dat zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de loononderhandelingen beïnvloed worden door het peil van de werkloosheid. Gelet op de in België geldende omkadering van de loononderhandelingen, wordt er echter, overeenkomstig het scenario van de SCvV, verondersteld dat de stijging van het arbeidsaanbod geen invloed zou hebben op het loonpeil op korte-middellange termijn. Met een eventueel aanbodeffect, dat op korte-middellange termijn zou ontstaan in bepaalde segmenten van de arbeidsmarkt waar er een schaarste is, kon evenmin rekening worden gehouden.

De macro-economische impact en de weerslag op de werkgelegenheid van de maatregelen ter bevordering van de levensstandaard van de sociale uitkeringsgerechtigden zijn echter niet onbelangrijk op korte-middellange termijn, maar onbestaande op lange termijn. Die maatregelen - waarvan de voornaamste, waarmee rekening werd gehouden in het scenario van de SCvV, de welvaartsaanpassingen, de verhoging van het minimumrecht per loopbaanjaar en de invoering van de pensioenbonus zijn - leiden immers tot een toename van de arbeidsvraag, via de stijging van het beschikbaar gezinsinkomen en, bijgevolg, van de particuliere consumptie. Op lange termijn echter, wordt er verondersteld dat zij geen enkele weerslag op de werkgelegenheid en de groei hebben omdat het arbeidsaanbod nagenoeg niet wijzigt.

In het kader van de AWG-projectie worden de gevolgen van de maatregelen uit het generatiepact voor de arbeidsmarkt samengevat in tabel 54. We herinneren eraan dat die effecten overgenomen zijn uit de evaluatie van die maatregelen door de SCvV. Zij werden evenwel aangepast om rekening te houden met het demografisch kader dat eigen is aan elk van de twee projecties (met andere woorden, het zijn de effecten op de werkgelegenheid, de werkloosheid en de vervroegde uittredingen per leeftijdscategorie van vijf jaar en geslacht uitgedrukt ten opzichte van de in de projectie geldende bevolking). Het is duidelijk dat de effecten op de werkgelegenheidsgraad significant zijn in de leeftijdscategorie 55-64 jaar (2,6 procentpunt in 2030) en dit ondanks een voorzichtige evaluatie van de effecten van de pensioenbonus en het niet in acht nemen van sommige maatregelen. Een dergelijke stijging van de werkgelegenheidsgraad van de oudere werknemers heeft een reële maar beperkte impact op de globale werkgelegenheidsgraad (0,7 procentpunt in 2030).

Volgens de AWG-methodologie, heeft die nieuwe werkgelegenheidsprojectie een lichte invloed op de evolutie van de productiviteit. Het bbp dat voortvloeit uit die evolutie (werkgelegenheid en productiviteit) is eveneens terug te vinden in tabel 54.

TABEL 3 - Macro-economische effecten van het generatiepact - AWG-versie van de projectie

	2004	2010	2015	2030	2050
Werkgelegenheidsgraad					
1. Initiële projectie	62.2	64.3	66.6	67.9	68.2
2. Geactualiseerde projectie	62.2	64.3	66.8	68.6	68.8
3. Verschil (2-1)	0.0	0.0	0.2	0.7	0.7
Werkgelegenheidsgraad					
1. Initiële projectie	34.0	38.1	44.2	48.4	49.5
2. Geactualiseerde projectie	34.0	38.7	45.6	51.0	52.0
3. Verschil (2-1)	0.0	0.6	1.4	2.6	2.5
Werkloosheidsgraad					
1. Initiële projectie	13.7	12.4	11.4	11.0	10.9
2. Geactualiseerde projectie	13.7	12.6	11.6	11.0	10.9
3. Verschil (2-1)	0.0	0.2	0.3	0.0	0.0
Activiteitsgraad					
1. Initiële projectie	72.1	73.4	75.1	76.3	76.5
2. Geactualiseerde projectie	72.1	73.6	75.6	77.1	77.2
3. Verschil (2-1)	0.0	0.2	0.5	0.8	0.7
Bbp, werkgelegenheid, productiviteit (in % van hun waarde in de initiële projectie)					
Bbp	100.0	100.0	100.2	100.9	100.8
Werkgelegenheid	100.0	100.0	100.3	101.0	101.0
Productiviteit	100.0	100.0	99.9	99.9	99.9

C. Budgettaire effecten van het generatiepact

1. Hypothesen in verband met de sociale uitgaven

De AWG-projecties van de pensioenuitgaven werden gerealiseerd door de nationale delegaties op basis van hun eigen modellen. De door de AWG gehanteerde definitie van de pensioenen is vrij ruim. Wat België betreft, moet niet alleen rekening worden gehouden met de uitgaven voor de rust- en overlevingspensioenen, maar ook met de uitgaven voor brugpensioen en invaliditeit. De uitgaven voor gezondheidszorg, werkloosheid en onderwijs werden door de Commissie geprojecteerd volgens een methodologie en hypothesen die voor alle landen gelden. De Commissie heeft die hypothesen geactualiseerd, op basis van de nieuwe macro-economische omgeving die voortvloeit uit het generatiepact.

Wat het sociaal beleid betreft, voorziet het generatiepact erin dat er vanaf 2008 voor de welvaartaanpassing van de sociale uitkeringen een enveloppe zal worden vrijgemaakt

die minstens overeenstemt met de uitwerking van het scenario dat door de SCvV werd aangenomen (jaarlijkse aanpassing van 1,25 % voor de loongrenzen, 0,5 % voor de uitkeringen en 1 % voor de forfaitaire bedragen).

Voor de lange termijn werd in de AWG-projectie reeds met een gelijkaardig scenario rekening gehouden (vanaf 2011). Dat scenario was gelijkaardig, maar niet identiek. Het werd in de oorspronkelijke projectie inderdaad in verschil gedefinieerd ten opzichte van de groei van de arbeidsproductiviteit (-0,5 procentpunt voor de loongrenzen, -0,75 procentpunt voor de forfaitaire bedragen en -1,25 procentpunt voor de niet-forfaitaire uitkeringen). De groei van de arbeidsproductiviteit die weliswaar schommelde rond de 1,75 %, is niet constant in het AWG-scenario. In de geactualiseerde versie van de projectie zijn de parameters van het sociaal beleid vanaf 2008 vastgesteld in niveau, nl. op 1,25; 1 en 0,5 %.

Op middellange termijn daarentegen, zijn de sociaal beleidsscenario's verschillend. Terwijl het geactualiseerde scenario in welvaartsaanpassingen voorziet conform het generatiepact, veronderstelt de oorspronkelijke versie van de AWG-projectie een veel minder genereus sociaal beleid tussen 2008 en 2010 (met uitzondering van de aanpassingen van de loongrenzen voor de berekening van de rust- en overlevingspensioenen, werd er vrijwel geen enkele welvaartsaanpassing toegekend).

De overige maatregelen van het generatiepact met een directe weerslag op het gemiddeld bedrag van de sociale uitkeringen (pensioenbonus, versoepeling van de malus in de zelfstandigenregeling, splitsing van de loongrens in de pensioenregeling van werknemers, verhoging van het minimumrecht per loopbaanjaar, ...) die vervat zijn in de actualisering van de AWG-projectie, werden gedetailleerd beschreven in het jaarrapport 2006 van het SCvV.

2. Financieringscapaciteit van de overheid

Terwijl de maatregelen van het generatiepact die de sociale uitkeringen verhogen, tot een toename van de overheidsuitgaven leiden, veroorzaakt de verhoging van het werkgelegenheidspeil en de economische activiteit een toename van de ontvangsten, bij ongewijzigde fiscale en parafiscale druk. De daling van het aantal bruggepensioneerden en, in mindere mate, van het aantal gepensioneerden doen de uitgaven dalen.

Tegen 2030 bedraagt de toename van de ontvangsten van de gezamenlijke overheid 0,45 % van het bbp en de stijging van de sociale uitgaven 0,23 % van het bbp. De financieringscapaciteit is gestegen met 0,23 % van het bbp (zie tabel 55).

TABEL 4 - Rechtstreekse budgettaire impact (gezamenlijke overheid)

	In miljarden (prijzen 2004)				In % van het bbp			
	2010	2015	2030	2050	2010	2015	2030	2050
Ontvangsten	0.1	0.5	2.1	2.6	0.02	0.12	0.45	0.42
Sociale uitgaven	0.4	0.3	1.0	2.3	0.11	0.08	0.22	0.38
- Pensioenen	0.3	0.4	1.2	2.4	0.11	0.11	0.25	0.39
- Brugpensioenen	-0.1	-0.2	-0.5	-0.5	-0.02	-0.07	-0.11	-0.09
- Invaliditeit	0.0	0.0	0.0	0.1	0.01	0.01	0.01	0.01
- Werkloosheid	0.1	0.2	0.1	0.1	0.03	0.05	0.02	0.01
- Onderwijs	0.0	0.0	0.0	0.0	0.00	0.00	-0.01	-0.01
- Gezondheidszorg	-0.1	-0.1	0.3	0.4	-0.02	-0.02	0.06	0.06
Vorderingenoverschot	-0.3	0.2	1.0	0.3	-0.09	0.05	0.23	0.04
p.m.: bbp	325.5	366.4	460.6	621.4				

Het generatiepact heeft dus a priori een zeer kleine positieve impact op het saldo van de rekening van de gezamenlijke overheid. Van die positieve impact is uiteraard geen sprake wanneer enkel rekening wordt gehouden met de sociale uitgaven, conform de evaluatiemethodologie van de budgettaire kosten van de vergrijzing die wordt toegepast door de SCvV of de AWG. De nationale of internationale studies die steunen op de budgettaire kosten van de vergrijzing om op lange termijn de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te evalueren, veronderstellen impliciet dat de ontvangsten en de overige primaire uitgaven - met andere woorden de niet-leeftijdsgebonden primaire uitgaven - parallel met het bbp evolueren. In onderhavig geval zou de stijging van het bbp - van de levensstandaard - als gevolg van het generatiepact, gepaard gaan met een toename van de niet-leeftijdsgebonden primaire uitgaven, naast de vastgestelde stijging van de budgettaire kosten van de vergrijzing.

3. De budgettaire kosten van de vergrijzing volgens het geactualiseerde AWG-scenario

Behalve de maatregelen van het generatiepact, integreert de nieuwe projectie ook een actualisering van de historische loonreeksen. Die actualisering resulteert uit de herziening van de historische werkgelegenheidsreeksen van de Nationale Rekeningen. Dat heeft op lange termijn een belangrijke invloed op de pensioenuitgaven in de werknemersregeling.

De budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2004 en 2050 bedraagt 6,1 % van het bbp wat 0,2 % van het bbp minder is ten opzichte van de AWG-projectie van 2005. Die daling is het gevolg van de herziening van de historische loonreeksen. Het generatiepact op zijn beurt doet die kosten lichtjes toenemen, namelijk met 0,1 % van het bbp ten opzichte van de projectie zonder generatiepact.

TABEL 5 - Budgettaire kosten van de vergrijzing volgens het geactualiseerde AWG-scenario en verschillen ten opzichte van de initiële AWG-projectie

	2004	2010	2015	2030	2050	2004-2050
In % van het bbp						
1. Pensioenen volgens AWG-definitie	10.4	10.5	11.1	14.5	15.4	5.0
1.1. Pensioenen (rust en overleving)	9.2	9.2	9.9	13.4	14.5	5.3
1.1.1. werknemer	5.2	5.3	5.7	8.0	8.7	3.5
1.1.2. zelfstandige	0.7	0.8	0.8	1.1	1.1	0.4
1.1.3. overheidssector	3.2	3.1	3.3	4.2	4.6	1.4
1.1.4. IGO	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0
1.2. Invaliditeit	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	-0.1
1.3. Brugpensioenen	0.4	0.5	0.4	0.4	0.3	-0.1
2. Gezondheidszorg	7.1	7.4	7.6	8.4	9.4	2.3
3. Werkloosheid	2.3	2.1	1.9	1.8	1.8	-0.5
4. Onderwijs	5.6	5.2	5.0	5.0	4.9	-0.7
Totaal	25.4	25.2	25.5	29.6	31.5	6.1

Vershil ten opzichte van de initiële projectie

1. Pensioenen volgens AWG-definitie	0.0	0.1	0.0	-0.2	-0.1
effect generatiepact	0.0	0.1	0.0	0.0	0.2
effect actualisering	0.0	0.0	0.0	-0.2	-0.3
1.1. Pensioenen (rust en overleving)	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
(effect generatiepact)	(0.0)	(0.1)	(0.1)	(0.1)	(0.3)
(effect actualisering)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(-0.2)	(-0.3)
1.1.1. werknemer	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
(effect generatiepact)	(0.0)	(0.1)	(0.1)	(0.1)	(0.3)
(effect actualisering)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(-0.2)	(-0.3)
1.1.2. zelfstandige	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1.1.3. overheidssector	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1.1.4. IGO	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1.2. Invaliditeit	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1.3. Brugpensioenen	0.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.1
2. Gezondheidszorg	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
3. Werkloosheid	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Onderwijs	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0
Totaal	0.0	0.1	0.0	-0.2	-0.2
effect generatiepact	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1
effect actualisering	0.0	0.0	0.0	-0.2	-0.3

4. Een vergelijking met de budgettaire kosten van de vergrijzing geraamd door de SCvV

Tussen 2004 en 2050 zijn de budgettaire kosten van de vergrijzing - de sociale uitgaven waarmee de AWG rekening houdt - 0,2 procentpunt hoger in de AWG-projectie dan in die van de SCvV (tabel 57). Dat relatief kleine verschil op het totaal van de uitgaven, verbergt grotere verschillen in sommige takken. Het rapport 2006 van het SCvV geeft een gedetailleerde vergelijking van de twee benaderingen.

TABEL 6 - Budgettaire kost van de vergrijzing volgens de AWG-projectie met generatiepact en verschillen ten opzichte van de SCvV-projectie versie 2006

	Geactualiseerde AWG- versie: 2004-2050	SCvV-versie 2006 met generatiepact: 2004-2050	Vershil AWG-SCvV: 2004-2050
Pensioenen ^o	5.0	3.8	1.1
Gezondheidszorg	2.3	3.6	-1.3
Werkloosheid	-0.5	-1.1	0.6
Onderwijs ^{oo}	-0.7	-0.4	-0.3
Het door de AWG beschouwd totaal	6.1	5.9	0.2
Overige ZIV-uitkeringen		0.0	
Kinderbijslag		-0.6	
Overige sociale uitgaven		0.0	
Totaal		5.3	
Het door de SCvV beschouwd totaal (dus zonder 'onderwijs')		5.7	

^o Volgens de AWG-definitie, dus inclusief de uitgaven voor brugpensioenen en invaliditeit.

^{oo} In de AWG-projectie omvatten die uitgaven niet enkel de personeelsuitgaven, zoals in de SCvV-projectie, maar ook de werkingsuitgaven, de kapitaaluitgaven en de overdrachten.